

Σπάρτακος

Νο 49 - Νοέμβρης 1997 - ISSN: 1106 1790 - Δραχμές 500

Π

Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

της Σύνταξης	Κύριο άρθρο	1
της Σύνταξης	Ενάντια στην καπιταλιστική βαρβαρότητα	3
	ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
N. Συμεωνίδης	Μετά την ανάληψη της «Ολυμπιακής Αθήνας»	7
A. Κλόκε	Το εθνικό μέτωπο του αίσχους	8
	ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	
A. Λιβιεράτος	Το μητροπολιτικό σύνδρομο του ελληνικού καπιταλισμού	11
A. Υδριώτης	Ιταλία: κρίση, κυβέρνηση και Κομμουνιστική Επανάδρυση	16
	80 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	
D. Bensaid	Τα ερωτήματα του Οκτώβρη	23
	ΤΣΕ ΓΚΕΒΑΡΑ	
Janette Habel	Για την ηθική στον πολιτικό αγώνα	28
Δ.-Α. Αντωνιάδης	Τσε, ο επαναστάτης πρότυπο	36

ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ

Πολιτικο-θεωρητικό περιοδικό για τον επαναστατικό μαρξισμό και την 4η Διεθνή

Εκδίδεται από Συντακτική Επιτροπή

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά τις θέσεις της Σύνταξης

Γραφεία: Ερεσσού 34, 106 81 Αθήνα, τηλ. 33.00.675

Υπεύθυνος ύλης σύμφωνα με το νόμο: Γ. Φελέκης

ISSN : 1106 1790

Αναπαραγωγή φιλμς & Μοντάζ: "Γραφικές Τέχνες Ύψιλον", οδός Εμμ. Μπενάκη 37, 106 81, Αθήνα, τηλ. 38.36.609

Εκτύπωση: Γοργογιάννης-Φερέτος, Δερβενίων 30, τηλ. 36.00.646

Τιμή τεύχους 500 δρχ. Συνδρομές για 6 τεύχη: Ελλάδα: 3.000 δρχ. Εξωτερικό: 4.000 δρχ.

Συνδρομές ενίσχυσης: Ευπρόσδεκτες! Εμβάσματα στο όνομα: Γιάννης Φελέκης

Προσφορά γνωριμίας:

συνδυασμένη ετήσια συνδρομή σε Σπάρτακο & International Viewpoint: 8.000 δρχ.

Λιγότερη δουλειά, δουλειά για όλους !

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, χωρίς ίχνος δισταγμού, υλοποιεί τις γενικές κατευθύνσεις ενός αγριανθρωπικού φιλελευθερισμού που εκπορεύεται από τα υπερεθνικά όργανα των κυρίαρχων αστικών τάξεων. Έχει θέσει στην κλίνη του Προκρούστη την απασχόληση και την ανάπτυξη για να μειώσει τα ελλείμματα και τον πληθωρισμό.

Μέχρι την εμφάνιση της διεθνούς χρηματιστηριακής κρίσης στις χρηματαγορές, μας παρουσίαζε μια επίπλαστη ειδυλλιακή εικόνα για το δυναμισμό της ελληνικής οικονομίας. Κάθε μήνα πανηγύριζε για την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, αλλά το πραγματικό μακροπρόθεσμο επιτόκιο ήταν 5,4%, όταν ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ευρίσκετο στο 1,1%. Τούτο σήμαινε ότι οι «κερδοσκόποι», όπως συνηθίζει να αποκαλεί η κάθε κυβέρνηση τους «επενδυτές» που εννοούν να υποστηρίζουν τα κέρδη τους, έκαναν χρυσές δουλειές. Η κυβέρνηση πανηγύριζε για τα μεγάλα συναλλαγματικά αποθέματα και οι φορολογούμενοι αδιάλειπτα βρίσκονται σε σκληρή λιτότητα, για να καταβάλει η «σοσιαλιστική» κυβέρνηση τους τόκους. Οι ανοησίες για τη μείωση των ονομαστικών επιτοκίων απλώς χρησιμοποιούνται για να αποκρυβεί η χρηματοπιστωτική τυραννία του κεφαλαίου που παραχωρεί στην κυβέρνηση τον τίτλο του «αξιόπιστου».

Σίγουρα όμως δεν είναι αξιόπιστη απέναντι σε αυτούς που την ψήφισαν, γιατί πάντοτε απέκρυβε ότι η μείωση του πληθωρισμού οφείλεται στην ύφεση που απελπισμένα επιδιώκει. Ο μέσος όρος της βιομηχανικής παραγωγής 1994-'97 αυξήθηκε μόνο 0,8%, οι εισαγωγές μηχανημάτων και εξοπλισμού 9,7% και η απασχόληση μειώθηκε 1,7%, με βάση τα επίσημα στοιχεία και όχι τα πραγματικά.

Τη στιγμή που η συνολική πραγματική ανεργία βρίσκεται στο 15% περίπου του ενεργού πληθυσμού, ο πρωθυπουργός χωρίς αιδώ προτρέπει τους ανέργους να αποδεχθούν την κατάσταση του «απασχολήσιμου», δηλαδή του εκμεταλλεύσιμου, τους προτρέπει να απαρνηθούν το δικαίωμα στη ζωή που είναι η εργασία, τους εγκαλεί να ντρέπονται για τον «ξεπεσμό» τους στη θέση του ανέργου, να αισθάνονται ότι δεν είναι χρήσιμοι. Πώς άλλως να ερμηνευθεί η μανιασμένη του επιθυμία να καταργήσει το εργατικό δίκαιο, που κωδικοποιεί κάποιες κατακτήσεις της μεταπολεμικής περιόδου;

Όμως, αυτό που στη βάση της αδήριτης οικονομικής καπιταλιστικής λογικής θεωρείται ορθό και αναπόφευκτο είναι αποτρόπαιο και αποκρουστικό στη βάση της κοινωνικής αναγκαιότητας. Για αυτό και η πολιτική βούληση πρέπει να επιβάλει την ανάγκη για την εφαρμογή τουλάχιστον του 35-ωρου χωρίς μείωση των αποδοχών, με κατάργηση της μερικής απασχόλησης, της δουλειάς με το κομμάτι, των συμβάσεων ορισμένου χρόνου, στην προοπτική της καθιέρωσης της πλήρους απασχόλησης. Αν η κοινωνία δεν πραγματώσει

Σελίδα 49

το σύνθημα «Λιγότερη δουλειά, δουλειά για όλους», η αγριανθρωπία θα αντικαταστήσει τον ανθρωπισμό, ο ρατσισμός την αδελφοσύνη, η κοινωνική αδικία την κοινωνική δικαιοσύνη και τον εξισωτισμό.

Χωρίς αμφιβολία, αυτό είναι το άμεσο καθήκον ενός σοσιαλιστικού επαναστατικού κινήματος της μισθωτής πλειοψηφίας, της μόνης ικανής να τα πραγματοποιήσει, αφού είναι η μοναδική παραγωγική δύναμη, με τη μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή και τις μικρότερες διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της συγκριτικά με τις άλλες τάξεις της αστικής κοινωνίας. Και η ευρωπαϊκή κινητοποίηση των εργαζομένων απέναντι στις κυβερνήσεις τους, με αυτόν ακριβώς τον άξονα πάλης, αποτελεί ταυτόχρονα και την απάντηση στις ακροδεξιές (και όχι μόνο) εθνικιστικές αναδιπλώσεις που, απέναντι στην κρίση, προβάλλουν τις ανάγκες της «ανταγωνιστικότητας», δηλαδή της ταξικής διχόνοιας εν ονόματι κάποιων «εθνικών συμφερόντων» που θα ήταν κοινά μεταξύ του εργαζόμενου και του εκμεταλλευτή του.

Σε αυτό οι «εκσυγχρονιστές» και «κοσμοπολίτες» δεν διαφέρουν από τους «καθαρόαιμους» εθνικιστές. Η κυβέρνηση του Κ.Σημίτη, συνεχίζοντας την παραδοσιακή πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας να συναρθώνει ένα πολιτικό λόγο στη βάση «εθνικού κριτηρίου» σε βάρος του ταξικού, συντελεί στην ανάπτυξη και διάδοση της εθνικιστικής ιδεολογίας. Και πράξης, όπως μαρτυρεί η αλαζονική και πολεμοκάπηλη διπλωματία των τεράστιων εξοπλισμών, των «ενιαίων αμυντικών δογμάτων», των αεροναυμαχιών στο Αιγαίο, των επιχειρήσεων «σκούπας» απέναντι στους ξένους εργάτες, κλπ.

Οι διαφορές στην εξωτερική πολιτική σε ολόκληρο το πολιτικό φάσμα, από την άκρα δεξιά μέχρι και το ΔΗΚΚΙ, μπορούν να ταξινομηθούν ως διαφορές τακτικής ανάμεσα στον ιμπεριαλιστικό εθνικισμό και τον αμυντικό εθνικισμό, που αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Εκσυγχρονιστικό ή καθυστερημένο, όμως, το εθνικιστικό δηλητήριο, το τόσο βαθιά ριζωμένο και αναπαραγόμενο σε συνθήκες ακριβώς κοινωνικής δυστυχίας, παραμένει εξίσου επικίνδυνο μακροχρόνια και κοινωνικά αποδιοργανωτικό και καταστρεπτικό βραχυχρόνια. Εκτός, βέβαια, από τους διάφορους έμπορους όπλων και άλλους πράκτορες ιμπεριαλιστικής «διείσδυσης» μέσο εμπορευμάτων και κεφαλαίων.

Απέναντι σε αυτή τη γάγγραινα, που τόσο έχει πλήξει τις αντιστάσεις και τις ευαισθησίες της ελληνικής κοινωνίας, κανένας συμβιβασμός ή υποχωρητικότητα δεν είναι νοητοί. Ιδιαίτερα επικίνδυνη είναι μάλιστα μια φτωχοκακόμοιρη στάση που θέλει τον ελληνικό καπιταλιστικό δυναμισμό να είναι απλώς «όργανο των ξένων» που «ξεπουλάει τα εθνικά όσια και ιερά». Ο κίνδυνος για την ανθρωπότητα δεν είναι οι λαοί και οι άνθρωποι, ο κίνδυνος είναι ένα σύστημα που βγάζει κέρδη από την καλλιέργεια του μεταξύ τους μίσους, για την καλύτερη εκμετάλλευσή τους.

✠

Ενάντια

στην καπιταλιστική βαρβαρότητα

της Σύνταξης

Κρίση; Ποιά κρίση; Από την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού, τα κέρδη δεν σταματάνε να αυξάνουν: το ποσοστό απόδοσης των επιχειρήσεων, στις 7 μεγαλύτερες χώρες, από το 12,5% περίπου που ήταν το 1980 ανέβηκε σταθερά και έφτασε το 16% το 1996, ενώ το ποσοστό των κερδών στην προστιθέμενη αξία του ίδιου τομέα επίσης αυξήθηκε κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες (από το 31% στο 34%) συμπίεζοντας αντίστοιχα το μερίδιο της εργασίας. Είναι μάλιστα ίσως η πρώτη φορά στην ιστορία που έχουμε μια συνεχή αύξηση του ποσοστού του κέρδους χωρίς να επηρεάζεται (ή να επηρεάζει) την οικονομική συγκυρία: η ύφεση και ο μαρασμός της δεκαετίας του '90, από την οποία φιλοδοξούν τα επιτελεία κάθε τόσο ότι θα βγούμε, δεν φαίνεται να ανέκοψε ουδόλως τα αυξημένα κέρδη.

Κέρδη και εξαθλίωση

Αν έτσι η πτωτική τάση του μέσου ποσοστού κέρδους, που έλεγε ο Μαρξ, αποδεικνύεται ότι από πάντα ήταν πολύ πιο σύνθετο φαινόμενο από μια απλή του πτώση, αφού βρισκόμαστε σε μια περίοδο όπου τα κέρδη έχουν υπεραποκατασταθεί και οι ανάγκες εξακολουθούν να μην ικανοποιούνται, αντίθετα ο σύγχρονος καπιταλισμός έχει βαλθεί να επιβεβαιώσει κατά γράμμα μια άλλη απλουστευτική ερμηνεία ενός νόμου του Μαρξ: το νόμο της σχετικής εξαθλίωσης. Πράγματι, ο σημερινός πλούτος συσσωρευόμενος απαιτεί και συνεπάγεται ταυτόχρονα τη συσσώρευση μιας εξαιρετικής αθλιότητας στον άλλο πόλο της κοινωνίας. Χώρες ολόκληρες έχουν μπει σε μια διαδικασία οπισθοδρόμησης, όχι απλώς σχετικής αλλά και απόλυτης.

Για τις τέως «σοσιαλιστικές» χώρες, αυτό είναι περίπου προφανές, αλλά δεν είναι οι μόνες. Για 25 χώρες (κυρίως της Αφρικής και της Ασίας) οι υπηρεσίες του ΟΗΕ υπολόγισαν ότι υπήρξε μια συνεχής και μακρόχρονη υποχώρηση σε όλους τους δείκτες (και όχι μόνο οικονομικούς) από το 1980 ως το 1994, τέτοια που αναγκάστηκαν να τη συλλάβουν με τη νέα έννοια της «διαδικασίας της οπισθοδρόμησης». Η ανάπτυξη της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού επανήλθε βίαια και μαζικά και στο ίδιο το κέντρο του καπιταλιστικού πλούτου που αποτελεί την Ευρώπη. 60 εκατομμύρια είναι πλέον οι φτωχοί στην Ευρώπη (των 12), σύμφωνα με τις ίδιες τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από τους οποίους ένα τμήμα

μόνο οφείλεται στα 20 εκατομμύρια των καταγραμένων ανέργων της. Για παράδειγμα, μια πρόσφατη καταγραφή των κρατικών υπηρεσιών της Γαλλίας ανέβασαν τον αριθμό των επισήμως 3 εκατομμυρίων ανέργων σε μια πραγματική ανεργία 6,9 εκατομμυρίων, συνυπολογίζοντας τις επιδοτούμενες θέσεις προσωρινής απασχόλησης, τους ανέργους που έχουν πλέον απογοητευτεί να ψάχνουν, κλπ. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι ο μισθωτός πληθυσμός της Γαλλίας είναι 22 εκατομμύρια, αυτό σημαίνει ότι ένας στους τρεις είναι άνεργος. Και αντίστοιχα είναι τα πράγματα σε όλη την Ευρώπη!. Στο οποίο, όμως, πρέπει να προστεθεί ότι οι μόνιμοι άνεργοι, δηλαδή οι κοινωνικά και οριστικά αποκλεισμένοι, είναι όλο και αυξανόμενοι! Για να μην μιλήσουμε για την ανεργία των νέων ή για την πρόσκαιρη απασχόληση.

Στην Αμερική, το φαινόμενο είναι ακόμα πιο εντυπωσιακό και τραγικό, για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι, αντίθετα από την Ευρώπη, η Αμερική γνωρίζει τα τελευταία έξι χρόνια μια καπιταλιστική «άνθιση» και ο δεύτερος είναι ότι ο αριθμός των ανέργων μειώνεται. Όμως, σε αυτές ακριβώς τις συνθήκες, ο εργαζόμενος πληθυσμός εξαθλιώνεται! Όχι μόνο οι μισθοί, παρά την ανάκαμψη, δεν αυξάνουν, και μένουν καθηλωμένοι σε επίπεδα προ δεκαετιών, όχι μόνο τα επίπεδα ζωής των μισθωτών έχουν επιστρέψει στη δεκαετία του '50, με δύο όμως μισθούς ανά οικογένεια, γιατί ο ένας δεν φτάνει, όχι μόνο οι νέες θέσεις εργασίας είναι τελείως του ποδαριού (αν αφαιρεθούν οι γιούπηδες), αλλά -και κυρίως- το καινούργιο και μαζικό φαινόμενο είναι η ανερχόμενη εξαθλίωση των εργαζομένων (όχι μόνο των ανέργων): είναι οι «εργαζόμενοι φτωχοί», δηλαδή όσων η εργασία πληρώνεται τόσο λίγο ώστε δεν μπορεί καν να καλύψει τις στοιχειώδεις τους ανάγκες. Σε αυτές τις συνθήκες, όχι μόνο οι «φτωχοί» γενικά αποτελούν σταθερά εδώ και χρόνια το 13% του πληθυσμού (35 εκατομμύρια), αλλά και οι «ακραίοι φτωχοί» μεταξύ τους είναι σταθερά αυξανόμενοι (σχεδόν 15 εκατομμύρια) εν μέσω του αυξανόμενου πλούτου!

Το κραχ των αστικών αυταπατών

Δεν είναι λοιπόν τα κεφάλαια που λείπουν, ούτε μια ανεπαρκής τους απόδοση, που θα εξηγούσαν

την αδυναμία του καπιταλισμού να αναπαράγει τις κοινωνικές του βάσεις, δηλαδή να ικανοποιήσει στοιχειωδώς τις ανάγκες του πληθυσμού του. Είναι το γεγονός ότι μόνο παρεπιπτόντως η λογική του κέρδους μπορεί να ικανοποιήσει ανάγκες: αν χωρίς αυτές το κέρδος είναι υψηλότερο, τότε ο «απελευθερωμένος» -ακριβώς- καπιταλισμός προτιμάει να μην τις ικανοποιήσει. Ιδιαίτερα αν είναι ακριβώς «ελεύθερος», δηλαδή χωρίς κρατικούς και άλλους συνδικαλιστικούς περιορισμούς και ρυθμίσεις.

Υποτίθεται ότι με την «ελευθερία» τους τα κεφάλαια θα μπορούσαν να βρουν τις καλύτερες για όλους επιλογές. Έτσι, για παράδειγμα, μια «οικονομικά ελεύθερη» Άπω Ανατολή (παρότι άλλωστε αυτή η «ελευθερία» ήταν ούτως ή άλλως παραμύθι, τουλάχιστον σε σχέση με τα -συχνά- διχτατορικά τους κράτη, μόνο σε σχέση με την «ελευθερία» άγριας εκμετάλλευσης των εργαζομένων τους ήταν πραγματική), γεμάτη δράκους και τίγρεις, θα έδειχνε αυτόν το ζωώδη δρόμο προς την πολυπόθητη «ανάπτυξη». Όμως, νά που ξεσπάει μια χρηματιστηριακή και νομισματική κρίση με πολύ πραγματικές και επώδυνες επιπτώσεις για την Ασία. Η θάλασσα χρεών πάνω στην οποία στήριζαν μια εξωγενή ανάπτυξη ξαφνικά καταρρέει, συμπαρασύροντας ασφαλώς όλα τα φανταχτερά και φαραωνικά σχέδια των ντόπιων τους αρχουσών τάξεων (όπως τους υψηλότερους πύργους του κόσμου σε μια Κουάλα Λουμπούρ, όπου ωστόσο κανείς δεν τους βλέπει, τόσος είναι ο καπνός και η μόλυνση), αλλά και -κυρίως- τους ντόπιους εργαζόμενους πληθυσμούς που είχαν αρχίσει να ελπίζουν από το ελντοράντο των ξένων κεφαλαίων. Τα τελευταία άρον-άρον αποσύρονται όπως άλλωστε είχαν έρθει: Η απελευθέρωση των αγορών απλώς βοηθάει τη διαδικασία. Το άμεσο μέλλον της «ανθίζουσας» νοτιοανατολικής Ασίας δεν προοιωνίζεται καλύτερο από μιας λατινικής Αμερικής δύο δεκαετίες νωρίτερα!

Βέβαια, πίσω από την απότομη απόσυρση των κεφαλαίων από τη νοτιοανατολική Ασία υπάρχει η αναγνώριση της φούσκας αποτιμήσεων, δηλαδή πλασματικών κεφαλαίων και κερδών, ίδιο και επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό προϊόν του χρηματιστικού κεφαλαίου. Το ίδιο είναι άλλωστε που ασφαλώς συμβαίνει και σε αυτήν την καρδιά του ιμπεριαλισμού που είναι η Ουώλ Στρητ. Όμως, στη βάση της φούσκας δεν βρίσκεται απλά μια «κερδοσκοπία», τελικά συνήθης και αναμενόμενη, ούτε καν ένας συσχετισμός μεταξύ μερίδων του κεφαλαίου, όπου το χρηματιστικό του τμήμα θα κυριαρχούσε σε ένα άλλο, κατά τάλλα, καλό αλλά ανήμπορο βιομηχανικό κεφάλαιο: στη βάση της έκρηξης του τμήματος της υπεραξίας που

μεταβιβάζεται στο χρηματιστικό κεφάλαιο βρίσκεται η ίδια η ανικανότητα του καπιταλισμού να βρει -προς το παρόν και στο ορατό μέλλον- έναν τρόπο ρύθμισης των κοινωνικών του θεμελίων που να του επιτρέψει μια κερδοφόρα αναπτυξιακή συσσώρευση. Δεν είναι το χρήμα που λείπει ή που εμποδίζει τις επενδύσεις, αλλά η κερδοφορία του κεφαλαίου που δεν συμβιβάζεται με τις ανθρώπινες ανάγκες. Όχι μόνο από την άποψη, π.χ., των καταστροφών του πλανήτη και των κατοίκων του που συνεπιφέρει κάθε βραχυπρόθεσμη κερδοφορία, αλλά και από την άποψη των ικανοποιήσιμων αναγκών.

Όσο για τη γηραιά και πλούσια Ευρώπη των αυξανόμενων φτωχών της, η ασφυξία του Μάαστριχτ είναι απλώς το συντονισμένο επιστέγασμα του καπιταλιστικού μονόδρομου. Οι δήθεν «ακαμψίες» της εργασίας, δηλαδή το ότι οι εργαζόμενοι εξακολουθούν να θεωρούνται άνθρωποι με κάποια δικαιώματα, υποτίθεται πως πρέπει να χτυπηθούν για να επενδυθούν επιτέλους τα τεράστια κέρδη που παίζονται στο δεσνή χρηματιστηριακό τζόγο. Και, για αυτό, ένα μέσον, παρανοϊκό, αλλά και κοινά αποδεκτό, της συρρίκνωσης του δημόσιου τομέα, που «εμποδίζει» την καπιταλιστική εκμετάλλευση, είτε σε έκταση είτε μέσω ρυθμίσεων.

Ο παρανοϊκός στόχος του 3% του δημόσιου ελλείμματος (παρανοϊκός γιατί δεν έχει καμία δικαιολόγηση) είναι ωστόσο πολύ συνεκτικός σε σχέση με τη συρρίκνωση του χώρου των αναγκών που καλύπτει (καλώς ή, συνήθως, κακώς) το κράτος: αν δεν υπάρχουν δρόμοι, σχολεία, νοσοκομεία, συνταξιοδοτική κάλυψη, κλπ., νά τότε νέος χώρος για καπιταλιστική κερδοφορία! Ωστόσο, σε αυτό καθόλου δεν είναι φερέγγυα η πιθανότητα μείωσης του πιο πιεστικού προβλήματος της Ευρώπης, που είναι η ανεργία και ο κοινωνικός αποκλεισμός (μαζί με τις πολιτικές και λοιπές επιπτώσεις τους, όπως ο ρατσισμός, ο εθνικισμός, η ανασφάλεια, κλπ.).

Για μια μαζική μείωση των ωρών εργασίας

Για αυτό και είναι τουλάχιστον προκλητικός, και δείχνει την υπεροψία που τους έχει χαρίσει ο από χρόνια καλός συσχετισμός δύναμής τους, ο σαματάς που έκαναν εργοδότες, δημοσιογράφοι, οικονομικά επιτελεία και άλλοι ανάλογα σοβαροί κύριοι, όταν η γαλλική και η ιταλική κυβερνητική συμμαχία μίλησαν για μια προοπτική μείωσης των ωρών εργασίας, για το 35-ωρο. Όχι πως η προοπτική αυτή, τουλάχιστον στα κυβερνητικά χείλη, είναι και πολύ ρόδινη: μια σειρά από

υποχωρήσεις άρχισαν πριν καν καλά-καλά ανακοινωθεί η προοπτική: σε ένα συσχετισμό δύναμης όπου οι Ευρωπαίοι εργοδότες αισθάνονται αφεντικά με την πλήρη έννοια του όρου, αμέσως μετατέθηκαν οι χρονολογίες, άρχισε να παζαρεύεται η τμηματική και κομματιασμένη εφαρμογή του, καθώς και η δυνατότητα αφαίρεσης του νοήματός του, μέσα από μια συρρίκνωση των μισθών.

Ωστόσο, η μείωση των ωρών εργασίας, γενικευμένη, υποχρεωτική, χωρίς μείωση μισθών και με παρακολούθηση και έλεγχο για την αναπλήρωση με προσλήψεις των αποδεσμευμένων θέσεων εργασίας, είναι η μόνη σοβαρή προοπτική να αντιμετωπιστεί ποτέ η ανεργία στην Ευρώπη.

Πρώτον, όλες οι άλλες φλυαρίες περί ανάκαμψης που θα έλυνε τα προβλήματα, όχι μόνο αποτελούν παραμύθια και αναβολή, αλλά ακόμα και αν ήταν σοβαρή, θα εξακολουθούσε να σημαίνει ότι η «πολιτισμένη» Ευρώπη δέχεται και σχεδιάζει να κρατήσει στο περιθώριο, στην ανεργία και στον αποκλεισμό, εκατομμύρια ανθρώπους για αρκετές ακόμα δεκαετίες. Πράγματι, ακόμα και αν ο ρυθμός ανάπτυξης έμενε σταθερός στο 3% (!) στα επόμενα χρόνια, με μια αύξηση της παραγωγικότητας ακόμα και 2%, αυτό θα σημαίνει ότι η σημερινή ανεργία δεν θα μπορούσε να απορροφηθεί παρά μονάχα μετά από μερικές δεκαετίες! Με μεγάλες τυμπανοκρουσίες, έτσι, οι Ευρωπαίοι ηγέτες δεν ντρέπονται να βάζουν σα στόχο να μειώσουν κατά ένα τρίτο την ανεργία, δηλαδή να εξακολουθούν να διατηρούν 12 εκατομμύρια άνεργους σε πέντε χρόνια!

Δεύτερον, όμως, αυτό το παραμύθι μας το επαναλαμβάνουν μονότονα εδώ και χρόνια, ενώ η πράξη δείχνει όχι μόνο πως ανάκαμψη δεν υπάρχει αλλά και ότι, ακόμα και αν υπήρχε, αυτή δεν θα μείωνε ουσιαστικά την ανεργία (όπως συνέβη π.χ. και στην περίοδο της ευρωπαϊκής ανάκαμψης στα τέλη της δεκαετίας του '80). Ακόμα περισσότερο που τώρα ακριβώς όλοι οι Ευρωπαίοι αναθεωρούν προς τα κάτω τις προβλέψεις τους για την ανάκαμψη (εξαιτίας -λέει- της χρηματιστηριακής κρίσης!).

Τρίτον, η ανεργία δεν είναι προφανώς ένας αριθμός ανθρώπων απλώς περιττών: άσχετα από το μέγεθός τους, όσο μεγάλο ή μικρό πληθυσμό και να έχουν, όλες οι χώρες έχουν ανάλογη ανεργία σε ποσοστό, που σημαίνει ότι, στον καπιταλισμό, οι άνεργοι παίζουν έναν οικονομικό ρόλο σαν τέτοιοι: είναι αυτό που ο Μαρξ έλεγε «εφεδρικός βιομηχανικός στρατός», αναγκαίος για τον καπιταλισμό. Αν λοιπόν δεν υπήρχαν άνεργοι θα έπρεπε να εφευρεθούν. Για αυτό και οι ρατσιστικές, φαλοκρατικές, κλπ., «θεωρίες» («οι ξένοι φταίνε», είτε οι μετανάστες εδώ είτε ο «αθέμιτος

ανταγωνισμός» τους εκεί), παρά την απήχηση που η συστηματική καλλιέργειά τους έχει από φασίστες και από επίσημα οικονομικά επιτελεία, είναι τελείως ανεδαφικές: αν ένα φρούριο τύπου Σέγκεν κατάφερνε να διώξει όλους τους ξένους και ακόμα και να εξαφανίσει όλους του άνεργους (με κάποιον, δολοφονικό ή άλλον, τρόπο!), την άλλη μέρα πάλι θα αναπηδούσε μια εξίσου μαζική ανεργία. Ένα τμήμα του πληθυσμού πρέπει στον καπιταλισμό να είναι και να αισθάνεται περιττό, για να μπορέσει η εκμετάλλευση να διαιωνίζεται μέσα από την «ελαστικοποίηση» της βάσης της.

Από αυτή την άποψη, οι καπιταλιστές και τα φερέφωνα τους έχουν δίκιο να κάνουν σαματά για τη μείωση των ωρών εργασίας και είναι ακόμα και φερέγγυοι στην απειλή τους ότι με τη μείωση των ωρών εργασίας θα ξανααπολύσουν κόσμο για να ξαναφέρουν την ανεργία στα επιθυμητά τους επίπεδα! Μπορεί έτσι να αποδεικνύουν την βαθύτατα βάρβαρη φύση του κέρδους τους, αλλά όσο διατηρούν ανεξέλεγκτοι τα ηνία της κοινωνίας αυτήν ακριβώς είναι ταγμένοι να αναπαράγουν. Από την άποψη αυτήν, το ταξικό παζάρι για μια κοινώς συμφέρουσα μείωση της ανεργίας που υποτίθεται πως είναι οι διάφοροι «κοινωνικοί διάλογοι», μπορεί να αποτελέσει περισσότερο κάλυψη παρά λύση.

Ο ταξικός αγώνας μόνη εγγύηση

Πρώτον, η ίδια η αποδοχή της ανεργίας εν μέρει οφείλεται στην αποδοχή του περίφημου «θεωρήματος» του καγκελάριου Σμιτ, ότι δηλαδή δήθεν «τα κέρδη του σήμερα είναι οι επενδύσεις του αύριο και οι θέσεις εργασίας του μεθαύριο». Η αποδοχή, ή έστω η μη αμφισβήτηση, του ψευδο-θεωρήματος αυτού από το ρεφορμιστικό εργατικό κίνημα υποβοήθησε τις διαδικασίες που αύξησαν την ανεργία: υπεροψία της καπιταλιστικής εργοδοσίας στην αντιμετώπιση των εργαζομένων σαν «ελαστικού συντελεστή της παραγωγής», εξαθλίωση της εργατικής αμοιβής, αύξηση της παραγωγικότητας και έκρηξη των κερδών, που επομένως οδήγησαν ακριβώς στη μαζική ανεργία.

Δεύτερον, μπορεί μια γενικευμένη μείωση των ωρών εργασίας χωρίς απώλειες στους μισθούς και με υποχρεωτική πρόσληψη πρόσθετου προσωπικού να είναι η μόνη κοινωνικά ορθολογική κατεύθυνση, όμως αποτελεί αυταπάτη πως θα μπορούσε να είναι αμοιβαία ωφέλιμη, και αυτό ακριβώς το ξέρουν οι άρχοντες των καιρών. Οι ίδιοι λένε πως θα έρθει η καταστροφή, γιατί θα χάσουν την «ανταγωνιστικότητά» τους, υπονοώντας ότι θα σταματήσουν να παράγουν αν μειωθούν τα υψηλά τους κέρδη. Και, αν έχουν τη δυνατότητα, ασφαλώς και θα

πραγματοποιήσουν την απειλή τους.

Ο καπιταλιστικός αυτός εκβιασμός που αφαιρεί το νόημα από κάθε τέτοιο «κοινωνικό διάλογο» ενισχύεται ιδιαίτερα από ένα Μάαστριχτ και μια Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση της καπιταλιστικής Ευρώπης που καθορίζει το ασφυκτικό πλαίσιο της αστικής μονοφωνίας. Ο κάθε υπουργίσκος σε κάθε χώρα θέτει σαν ύψιστο καθήκον για τη σωτηρία της ψυχής του να «πιάσει τα κριτήρια» που θα του επιτρέψουν να «εκσυγχρονιστεί» στη βαρβαρότητα των εισητήριων εξετάσεων. Έτσι, π.χ., οι Έλληνες κυβερνώντες ξεκίνησαν μια καμπάνια ενάντια στις «υπερβολικές» κοινωνικές δαπάνες, την ασφάλεια, τις συντάξεις, χωρίς καν αίσθηση της γελοιότητας του επιχειρήματος, όταν οι ίδιοι παρουσιάζουν τα στοιχεία μιας Ελλάδας που βρίσκεται στον ευρωπαϊκό πάτο των κοινωνικών δαπανών (μόνο η Ιρλανδία ξεπερνάει την Ελλάδα στην αδυναμία της κοινωνικής διαχείρισης: 37,3% του ΑΕΠ, έναντι του Ευρωπαϊκού μέσου όρου 46,1%, είναι το σύνολο των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης, δηλαδή φόροι συν κοινωνικές εισφορές -βλ. Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 1998, σελ. 73).

Βέβαια, που είναι ίσως και πιο σημαντικό, στην «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία που μας έχουν επιβάλει, οι εκβιασμοί του κεφαλαίου έχουν μια πραγματική εμβέλεια από την τοπική σκοπιά της κάθε χώρας. Όμως, αυτή ακριβώς καταπίπτει σε διεθνές, και ιδιαίτερα σε ευρωπαϊκό, επίπεδο. Ο ευρωπαϊκός συντονισμός της εργατικής κινητοποίησης θα αφαιρούσε τόσο την πειστικότητα όσο και τη δυνατότητα της καπιταλιστικής αντίπραξης. Μια γενικευμένη μείωση των ωρών εργασίας σε όλη την Ευρώπη, κάτω από έναν συντονισμένο έλεγχο, θα αποτελούσε ασφαλώς την αρχή της ανατροπής ενός συσχετισμού δύναμης και μιας εξαθλίωσης που σημαδεύει την πορεία της ανθρωπότητας ολόκληρης.

Έπειτα, η ανάγκη ενός οργανωμένου εργατικού ελέγχου στην εφαρμογή της μείωσης των ωρών εργασίας, πηγάζει ακόμα περισσότερο από τις σύγχρονες πρακτικές της καπιταλιστικής διαδικασίας της εργασίας: οι εξατομικευμένες πρακτικές των υπερωριών, του δελτίου παροχής υπηρεσιών (δηλαδή του μισθού με το κομμάτι), της ελαστικοποιημένης και ανεξέλεγκτης «παραοικονομίας», κλπ., όλα αυτά μάλιστα που στην Ελλάδα είναι κατεξοχήν ανθηρά, πολύ εύκολα μπορούν να ακυρώσουν την ουσιαστική εμβέλεια του μέτρου. Για αυτό, μάλιστα, βλέπουμε και πολλούς ιδεολόγους του καπιταλισμού να σπεύδουν να προσεταιριστούν μια ιδέα, από την οποία φιλοδοξούν να εξάγουν ακόμα μεγαλύτερη ελαστικοποίηση και εκμετάλλευση. Εξού και η

σημασία ενός εργατικού ελέγχου της εφαρμογής του μέτρου, που να μπορέσει να εξασφαλίσει στην πράξη ότι η μείωση των ωρών εργασίας όχι μόνο θα μεταφραστεί σε αντίστοιχες νέες προσλήψεις αλλά και ότι το επίπεδο ζωής των μισθωτών δεν θα πειραχτεί με διάφορα πλάγια μέσα, στα οποία τόσο ειδικεύονται οι διάφοροι «σύμβουλοι» της εργοδοσίας...

Ασφαλώς, το 35-ωρο δεν είναι πανάκεια, ακόμα και αν μπορέσει να μην πλαγιοδρομήσει προς την εργοδοτική αφαίρεση του νοήματός του. Η ανεργία και η εξαθλίωση θα συνεχίζουν όσο η ίδια η καπιταλιστική λογική θα προτιμάει να μην παράγει καθόλου από το να παράγει με μειωμένο κέρδος. Αυτή η λογική είναι που πρέπει να χτυπηθεί στη βάση της: οι ανάγκες των ανθρώπων είναι που πρέπει να επιστρέψουν στο επίκεντρο της «οικονομίας». Αν το κεφάλαιο δεν μπορεί να εξασφαλίσει υποδομή, προστασία του περιβάλλοντος, περίθαλψη, παιδεία, συντάξεις -όπως ακριβώς το αποδεικνύει ότι δεν το μπορεί-, είναι μια πολιτική απόφαση της κοινωνίας να το αναλάβει κεντρικά, στο σύνολό της. Από την άποψη αυτήν, ο δημόσιος τομέας θα πρέπει ακριβώς να πάψει να μιμείται τα «ιδιωτικο-οικονομικά» κριτήρια εξαθλίωσης και να αναλάβει ο ίδιος την ικανοποίηση των αναγκών! Ακόμα και από την άποψη της ίδιας της εργασίας, είναι πολιτική επιλογή της κοινωνίας να αποφασίσει ότι δεν θέλει ανέργους και εξαθλιωμένους: η λιγότερη δουλειά είναι και για να υπάρχει δουλειά για όλους!

Ωστόσο, απέναντι στη μοιρολατρία και στην απογοήτευση, που τόσο βαραίνουν σε ένα συσχετισμό δύναμης που αφήνει το κεφάλαιο να συμπεριφέρεται σαν μεσαιωνικός άρχοντας, είναι σημαντική η διατύπωση μιας ευφικτής κατεύθυνσης. Η ανακοπή της κοινωνικής κατηφόρας που έχει πάρει μια ανθρωπότητα με την ηγεσία του κεφαλαίου είναι ένα πρώτο βήμα πλατιά επιθυμητό. Είναι ένας στόχος πειστικός για πλατιά στρώματα του ευρωπαϊκού εργαζόμενου και άνεργου πληθυσμού, που μπορεί, όπως αποδείχτηκε, να αποτελέσει τον καταλύτη μιας πλατιάς, ενωτικής, μαχόμενης κινητοποίησης. Ακόμα και αν μπορεί να μην δίνει λύσεις σε όλα τα προβλήματα, θα μπορούσε ωστόσο να σταματήσει και, κυρίως, να ανατρέψει τη λογική που έχει επιλέξει την επικίνδυνη πλευρά του όλο και πιο επικαιρου διλήμματος: «Σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα»!

Η σύνταξη

«Ολυμπιακή» Αθήνα

του
Ν.Συμεωνίδη

Μετά την ανάθεση των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα

Η απόφαση της Δ.Ο.Ε. να γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα προκάλεσε μια παγωμάρα σε όσους κινητοποιηθήκαμε ενάντια στη διεξαγωγή τους. Όχι βέβαια γιατί δεν καταφέραμε να «μεταπείσουμε» τη Δ.Ο.Ε., που ξέρουμε πολύ καλά τι είναι και τι συμφέροντα εκπροσωπεί, αλλά γιατί συνειδητοποιήσαμε ότι σημαντικό ρόλο στην επιλογή αυτή έπαιξε η περιορισμένη έκταση των εκδηλώσεων ενάντια τους. Σε αντίθεση με τη Στοκχόλμη και τη Ρώμη, όπου εκείνοι που αντιτίθονταν στη διεξαγωγή στη διεξαγωγή των αγώνων έκαναν αισθητή την παρουσία τους σε μαζικό επίπεδο, στην Αθήνα οι εκδηλώσεις ενάντια στην ανάληψη των αγώνων είχαν μικρή συμμετοχή.

Είναι αλήθεια ότι η καμπάνια ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α. στην Ελλάδα αντιμετώπισε ιδιαίτερες δυσκολίες. Τα Μ.Μ.Ε. (έντυπα και ηλεκτρονικά) ήταν ανοιχτά στρατευμένα στην προσπάθεια της διεκδίκησης τους. Ακόμη και κάποια από αυτά που είχαν ανοίξει τις στήλες τους σε απόψεις ενάντια στην Ολυμπιάδα (όπως η Ελευθεροτυπία) το τελευταίο δίμηνο πριν από την απόφαση της Δ.Ο.Ε. σταμάτησαν να δημοσιεύουν τις θέσεις αυτές και προσχώρησαν και αυτά στην προσπάθεια της διεκδίκησης. Το Κράτος αντιμετώπισε τη διεκδίκηση σαν δική του υπόθεση. Παραχώρησε ασύλληπτα ποσά (5 έως 7 δισεκατομμύρια δραχμές) για ανεξέλεγκτη διαχείριση στην Επιτροπή Διεκδίκησης. Τμήμα του κρατικού μηχανισμού μεταβλήθηκε σε προπαγανδιστές της προσπάθειας. Εκδηλώσεις ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α. χτυπήθηκαν σε παράβαση στοιχειωδών δημοκρατικών δικαιωμάτων. Ήταν χαρακτηριστικές οι δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου μετά τις συλλήψεις διαδηλωτών κατά των αγώνων ότι αν και υπάρχει ελευθερία έκφρασης, η κυβέρνηση δεν θα επιτρέψει να υπονομευθεί μια εθνική προσπάθεια.

Το σημαντικότερο όμως εμπόδιο που αντιμετώπισε η καμπάνια ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α είναι ο ισχυρότατος σωβινισμός που είναι διάσπαρτος σε όλα τα κοινωνικά και ιδεολογικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας. Γι' αυτό ακόμη και οπαδοί της Αριστεράς θεώρησαν την ανάθεση των αγώνων στην Αθήνα σαν μια «εθνική δικαίωση» μετά από μια σειρά «εθνικές ταπεινώσεις». Ας θυμηθούμε ότι το Κ.Κ.Ε. και μεγάλο

μέρος των στελεχών του Αριστερού Ρεύματος του Συνασπισμού ήταν υπέρ της διεξαγωγής των αγώνων στην Αθήνα. Έτσι ενάντια στους αγώνες πήρε θέση, με οριακή πλειοψηφία, ο Συνασπισμός, που περιορίστηκε στην καταγγελία των αρνητικών συνεπειών τους στο Αττικό περιβάλλον και του οικονομικού κόστους τους χωρίς να αμφισβητεί το θεσμό, και οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, όπως το Ν.Α.Ρ., η Α.Κ.Ο.Α. και άλλοι που η απήχηση τους είναι περιορισμένη.

Για την ελληνική αστική τάξη η ανάληψη των Ο.Α. αποτελεί μια τεράστια, κερδοφόρα επιχείρηση. Γι' αυτό έριξε όλο το βάρος της στη διεκδίκηση τους. Δεν είναι τυχαίο που η προεδρία της Επιτροπής Διεκδίκησης ανατέθηκε σε ένα μέλος της οικογένειας Αγγελόπουλου, μιάς από τις μεγαλύτερες επιχειρηματικές οικογένειες. Αλλά και σε όλη τη διαδικασία της διεκδίκησης έκαναν αισθητή την παρουσία τους επιφανή μέλη του επιχειρηματικού κόσμου.

Οι Ο.Α. είναι μια τεράστια επιχείρηση που θα δημιουργήσει ευκαιρίες σε κλάδους όπως οι κατασκευαστικές εταιρίες, η βιομηχανία τηλεπικοινωνιακού υλικού, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και ο χώρος της διαφήμισης.

Αλλά πέρα από την κερδοσκοπία υπάρχει και μία άλλη διάσταση στο θέμα των Ο.Α.: η ιδεολογικοπολιτική. Οι αγώνες αυτοί αποτελούν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την κυβέρνηση και την αστική τάξη για να λανσάρουν μία νέα «εθνική σταυροφορία». Μπροστά στην επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων κάθε κυβερνητική ενέργεια (μπλοκάρισμα μισθών, καταστολή εκδηλώσεων, απαγόρευση κινητοποιήσεων, έργα βιτρίνας, περιβαλλοντικές καταστροφές κλπ.) θα είναι θεμιτή. Ήδη η πρώτη, μικρή αλλά συμβολική, ενέργεια έγινε αμέσως μετά την ανάληψη των αγώνων από την Αθήνα, στο όνομα της φροντίδας για την καλή όψη της πόλης μια και ανέλαβε τους Ο.Α. η αστυνομία έδιωξε από το υπόγειο της Ομόνοιας τους άστεγους (πολλοί από τους οποίους ήταν τοξικομανείς) που μαζεύονταν εκεί. Το τι θα απογίνουν και πού θα πάνε οι άνθρωποι αυτοί δεν έδειξε να ενδιαφέρει κανέναν, ας πεθάνουν αρκεί να μην φαίνονται. Είναι φανερό ότι όσο θα πλησιάζει το 2004 τέτοιες ενέργειες, και απέναντι σε πολύ πλατύτερα κοινωνικά στρώματα θα πληθαίνουν. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι τα κύματα λιτότητας δικαιολογήθηκαν πάντα με κάποιο στόχο ή όραμα:

Μάαστριχτ, Ευρωπαϊκή Οικονομική Σύγκληση, Ευρωνόμισμα κλπ. Όλα δείχνουν ότι το όραμα που θα δικαιολογήσει το επόμενο κύμα λιτότητας θα είναι το 2004.

Παρά τις δυσκολίες που ήδη γνωρίσαμε ο αγώνας κατά των Ο.Α. και των συνεπειών τους στο αττικό περιβάλλον και στην ελληνική κοινωνία μπορεί και πρέπει να συνεχιστεί. Τώρα μάλιστα μπορεί να γίνει και πιο συγκεκριμένος γιατί οι συνέπειες των Ο.Α. θα αρχίσουν σύντομα να γίνονται ορατές στο περιβάλλον, στην οικονομία και στην κοινωνία. Οι επιτροπές που δούλεψαν ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α. από την Αθήνα δεν πρέπει να διαλυθούν. Μπορούν να κάνουν ένα δεύτερο ξεκίνημα προπαγανδίζοντας την ανάγκη να αποτραπεί η καταστροφή της Πάρνηθας, του Σχοινιά, του Φαληρικού Δέλτα και του Αγίου Κοσμά για να γίνουν εκεί έργα για την εξυπηρέτηση των αγώνων και σε αυτό σίγουρα θα βρουν ευρύτερη απήχηση. Το ζήτημα όμως είναι να μην μείνουν εκεί αλλά να προβάλουν μια αμφισβήτηση όλων όσων εκπροσωπούν αυτοί οι αγώνες: του πρωταθλητισμού, του σωβινισμού, της κοινωνίας του θεάματος. Ο αγώνας δεν θα είναι εύκολος αλλά εάν υπάρξει συνεχής και συνεπής προσπάθεια μπορεί να προσφέρει πολλά.

Αθήνα Νοέμβρης 1997

Το μέτωπο του αίσχους

του Ανδρέα Κλόκε

Το άρθρο φωτίζει κάποιες καινούργιες εξελίξεις, αναφορικά με τον “πατριωτισμό” του ΚΚΕ και κάποιων άλλων αριστερών, στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, και σχολιάζει την ομιλία της Α. Παπαρήγα για τη Διαβαλκανική Συνδιάσκεψη της Κρήτης.

Εδώ και 6-7 χρόνια οι προπαγανδιστές του μίσους απέναντι στους γειτονικούς λαούς, του σοβινισμού και του милитарισμού, ποτίζουν τον ελληνικό λαό καθημερινά με τεράστια ποσά του δηλητηρίου τους και καλλιεργούν από κάθε άποψη, μεταξύ άλλων και ψυχολογικά, το κατάλληλο έδαφος για τον επόμενο πόλεμο. Επικεφαλής αυτής της τόσο αποκρουστικής όσο και δολοφονικά επικίνδυνης, εκστρατείας, βρίσκονται οι κρατικοί μηχανισμοί, οι κυβερνήσεις, το ΠΑΣΟΚ, η Ν.Δ., κόμματα σαν την ΠΟΛ.ΑΝ. και το ΔΗΚΚΙ, δεξιοί κύκλοι της εκκλησιαστικής ιεραρχίας, φασιστικές ομάδες και τα ΜΜΕ, με κυρίαρχα φυσικά τα τηλεοπτικά κανάλια, που χρησιμεύουν ως πειθήνια όργανα της φανατικοποίησης και της ισοπέδωσης της κοινής γνώμης, με στόχο τη δημιουργία του τυποποιημένου υπερπατριώτη νεοέλληνα πολίτη, που γύρω του βλέπει μόνο “εχθρούς” και που να είναι πρόθυμος να χύσει ανά πάσα στιγμή το αίμα του για την “πατρίδα”, στο πλαίσιο της “παλλαϊκής άμυνας”.

Όλα αυτά τα συνηθίσαμε και κατά κάποιο τρόπο μπορούμε να τα θεωρήσουμε κατανοητά, αφού τα προαναφερόμενα κόμματα και θεσμοί εκπροσωπούν την εξουσία και είναι φυσιολογικό να επιβάλλουν τη θέληση της άρχουσας τάξης της χώρας. Ποιά όμως είναι η αντίδραση των αριστερών κομμάτων από τα οποία θα μπορούσε κανείς να αναμένει κάποια αντίρρηση, ίσως και αντίσταση, αφού αυτή η εν εξελίξει “ευθυγράμμιση” της κοινωνίας θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην εξαφάνιση της ίδιας της αριστεράς; Κάνουν, τελοσπάντων, μια προσπάθεια να ακούγεται καμιά φορά η φωνή της λογικής;

Η ηγεσία του ΣΥΝ και μεν αποστασιοποιείται κάπως από το σοβινισμό που κυριαρχεί στα περισσότερα άλλα κόμματα, αλλά παραμένει εγκλωβισμένη σε ένα βαθύτατο ρεφορμισμό που αναζητάει διεξόδους αποκλειστικά στις κοινοβουλευτικές και διπλωματικές μανούβρες, αντί να κινητοποιήσει τον κόσμο ενάντια στην ξέφρενη πολιτική των υπερεξοπλισμών και στην προετοιμασία του πολέμου, και αντί να λανσάρει ένα κίνημα στο πνεύμα του προλεταριακού διεθνισμού ενάντια στις εξουσίες και των δύο πλευρών. Έτσι, η ηγεσία του ΣΥΝ καθλώνεται στο άχρωμο και κάπως φαιδρό επίπεδο προτάσεων όπως την εγκατάσταση “διακομματικής επιτροπής για την εξωτερική πολιτική” (σαν να μπορούσε να βελτιωθεί έτσι η πολιτική που ακολουθείται

σήμερα!) και τη χάραξη κάποιας “εθνικής στρατηγικής” που να είναι κάπως πιο φιλειρηνική, και προβάλλει έτσι κάποιες τόσο κούφιες ιδέες, ώστε η ουσία της κυρίαρχης πολιτικής και ιδεολογίας δεν μπορεί καν να μετριάσει.

Χειρότερη είναι η περίπτωση της ηγεσίας του ΚΚΕ που εδώ και χρόνια επαναλαμβάνει διαρκώς τις ίδιες θέσεις για το “ζεπούλημα της Ελλάδας”, για την “απόλεια της εθνικής ανεξαρτησίας”, για την “υποταγή της κυβέρνησης στις Βρυξέλλες και στο ΝΑΤΟ”, σαν να μην είναι συνειδητή πολιτική της ελληνικής αστικής τάξης να συμμετέχει και να επωφελείται από τα σχετικά πλεονεκτήματα, ειδικά απέναντι στις γειτονικές χώρες! Και, πρέπει να προστεθεί, χωρίς να παραιτηθεί στο παραμικρό από τη δική της ρατσιστική, милитарιστική και ιμπεριαλιστική πολιτική απέναντι στην Αλβανία, στη λεγόμενη FYROM, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού με την Τουρκία και γενικά στα νότια Βαλκάνια και σε περιοχές της πρώην ΕΣΣΔ.

Κολοζώφ και Αλαβάνος χέρι-χέρι με Παπαθεμελή και Καμμένο

Η ηγεσία του ΚΚΕ κλείνει τα μάτια μπροστά σε όλα αυτά, και διεξάγει μια εκστρατεία διαρκείας ενάντια στην “ξένη οικονομική κατοχή” που την ανακάλυψε το 1994 η Α. Παπαρήγα, και προετοιμάζεται για να υπερασπιστεί “τα ελληνικά σύνορα με νύχια και με δόντια”, όπως δήλωσε τότε η ίδια, και για να πολεμήσει για την “εθνική ανεξαρτησία” με αφορμή την κρίση των Ιμίων, όταν η ηγεσία του ΚΚΕ με γνήσιο “πατριωτισμό” κατήγγειλε την “εθνική προδοσία” της κυβέρνησης.

Έτσι, δεν εκπλήσσει κανέναν πια ότι οι ηγέτες του ΚΚΕ θεωρούν κάθε προσπάθεια της κυβέρνησης -ακόμα και δειλή- να διευθετεί κάποια προβλήματα με την Τουρκία με διαπραγματεύσεις και με ίσως ειρηνικό τρόπο ως “ζεπούλημα των κυριαρχικών εθνικών μας δικαιωμάτων” στους Αμερικανούς (!;) και φυσικά στους Τούρκους. Το ΚΚΕ εντάσσεται έτσι, εδώ και χρόνια, αντικειμενικά και συνειδητά στο μέτωπο των πολεμοκάπηλων δυνάμεων μέσα στα μικρά και μεγάλα κόμματα, οι οποίες κατά τ'άλλα κυριαρχούν και στην κυβέρνηση. Ως πρόσχημα γι' αυτήν την απόλυτη ταύτιση με τους άκρως επιθετικούς στόχους της ελληνικής αστικής τάξης χρησιμοποιεί κάποια αντι-αμερικανική και “αντιιμπεριαλιστική” ρητορική.

Το καινούργιο είναι ότι η ηγεσία του ΚΚΕ δεν διστάζει πια να ενσωματωθεί ανοιχτά και ανεπιφύλακτα στις γραμμές των πιο επαίσχυντων σοβινιστών της χώρας, οι οποίοι έχουν κάνει τη μισαλλοδοξία και την πολεμοκαπηλεία το χόμπι και το καλοπληρωμένο επάγγελμά τους.

Ενημερωθήκαμε πρόσφατα¹ ότι ο υπεύθυνος για την εξωτερική πολιτική του ΚΚΕ, ο Ο. Κολοζώφ, αλλά και ο ευρωβουλευτής του ΣΥΝ, Α. Αλαβάνος, συνυπέγραψαν μαζί με 37 άλλους βουλευτές και 81 πρυτάνεις και καθηγητές πανεπιστημίων, ακαδημαϊκούς, καλλιτέχνες και ανώτατους στρατιωτικούς, το κείμενο ενός “Ομίλου Ανδρέας Κάλβος για τα εθνικά θέματα, την Παιδεία (!) και τον Πολιτισμό (!)”, στο οποίο αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής: “Η επιχειρησιακή ευθύνη του αρχιπελάγους (του Αιγαίου) αναλαμβάνεται από ΝΑΤΟϊκή διοίκηση με έδρα τη Νάπολη και δεν θα διοικείται από Έλληνες αξιωματικούς.(...) Η ελληνική υποχωρητικότητα αποθρασύνει τον τουρκικό επεκτατισμό και η Ελλάδα παρουσιάζεται να ενδίδει σε συμμαχικές πιέσεις για ρυθμίσεις τέτοιες που ικανοποιούν την Τουρκία”.

Το κείμενο υπογράφηκε και από τον Δ.Τσοβόλα, τον ανεκδιήγητο πρωταγωνιστή των ακροδεξιών μέσα στο ΠΑΣΟΚ Στ.Παπαθεμελή και τον αρχηγό της φασιστικής πτέρυγας της Ν.Δ., Π.Καμμένο, ο οποίος εδώ και χρόνια προπαγανδίζει την άκρως “πολιτισμένη” άποψη ότι ο πόλεμος με την Τουρκία είναι αναπόφευκτος! Αυτή είναι η παρέα που επέλεξαν ο Κολοζώφ και ο Αλαβάνος για να εκφράσουν τις “ανησυχίες” τους σχετικά με την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης.

Η Παπαρήγα απορρίπτει την ειρήνη

Σε αυτό ταιριάζει η δήλωση της Α. Παπαρήγα που στην κοινοβουλευτική συζήτηση για τη διαβαλκανική συνδιάσκεψη διατύπωσε με αμίμητο τρόπο: “Το πραγματικό ερώτημα δεν είναι πόλεμος ή ειρήνη, αλλά υποταγή ή αντίσταση στην ιμπεριαλιστική επέμβαση και στον πόλεμο”.² Είναι κάτι για τα διαλεκτικά προπονημένα μυαλά: Η ηγεσία του ΚΚΕ δεν είναι αντίθετη στον πόλεμο, αλλά αντίθετη στην, πάντα “ξένη”, ιμπεριαλιστική επέμβαση και στον πόλεμο! Το βασικό μήνυμα όμως είναι σαφέστατο: Το ΚΚΕ υποστηρίζει ανεπιφύλακτα όλη την πολιτική προετοιμασίας πολέμου από το ελληνικό κράτος και θα υποστηρίξει κάθε τυχόν μελλοντικό πόλεμο του ελληνικού κράτους με το τρανό επιχείρημα ότι πρόκειται για “αντίσταση ενάντια στον ιμπεριαλισμό” και στον “τουρκικό επεκτατισμό”.

Και έτσι η Παπαρήγα καταλήγει λογικά στην απόρριψη της ειρήνης και ενσωματώνεται εκ προμελέτης στο μέτωπο των Παπαθεμελίδων, Καμμένων και Σία: “Απορρίπτουμε τον πόλεμο, όταν αυτός διεξάγεται για τα συμφέροντα των ιμπεριαλιστών, απορρίπτουμε όμως και την ειρήνη, όταν αυτή είναι κομμένη και ραμμένη στα μέτρα των ιμπεριαλιστών. Η υπεράσπιση της εδαφικής

ακεραιότητας και ανεξαρτησίας της χώρας μας από κάθε ξενική επέμβαση και επιβολή είναι υποχρέωση του ελληνικού λαού”.³

Το πρότυπο σύμπλευσης με τους πιο φανατικούς ακροδεξιούς, στον τομέα της εξωτερικής και στρατιωτικής πολιτικής, το βρήκε η ηγεσία του ΚΚΕ προφανώς στη Σερβία, όπου κάποιοι κατ’όνομα μόνο “σοσιαλιστές” (ή ακόμα και “κομμουνιστές”) σαν τον Σ.Μιλόσεβιτς εξαπέλυσαν πολέμους κατάκτησης και καταστροφής ενάντια σε άλλους λαούς της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Οι κρατικοί μηχανισμοί του Μιλόσεβιτς συνεργάστηκαν για το σκοπό αυτό και με την αντικομμουνιστική δεξιά και ακροδεξιά και προώθησαν τις δραστηριότητες φασιστικών ομάδων φονιάδων που χρησίμευσαν ως ομάδες κρούσης για τις “εθνικές εκκαθαρίσεις”. Οι φρικαλέες επιπτώσεις αυτής της πολιτικής είναι γνωστές.⁴ Η ίδια η Σερβία βυθίστηκε στην άβυσσο της οικονομικής και ψυχικής εξαθλίωσης, της ιδεολογικής και πολιτικής ισοπέδωσης και της κρατικής και σοβινιστικής τρομοκρατίας. Το αποτέλεσμα είναι ότι η χώρα απειλείται σήμερα από την ανοιχτά φασιστική δικτατορία του Σέσελι, το κόμμα του οποίου έχει εξελιχθεί σε μια από τις πρώτες πολιτικές δυνάμεις.

Ισραηλοποίηση μαζί με σερβοποίηση;

Είναι γνωστό ότι η ηγεσία του ΚΚΕ, επί τόσα χρόνια, δεν βρήκε ούτε λέξη κριτικής στο σερβικό καθεστώς. Όπως ακόμα δεν βρίσκει λέξη κριτικής στην πολιτική του απαρτχάιντ που εφαρμόζει το σερβικό κράτος από το 1989 στο Κοσσυφοπέδιο, ή στην καταπίεση άλλων μειονοτήτων στη Σερβία, και αυτή η σιωπή οφείλεται πάλι στον “αντιιμπεριαλισμό” του ΚΚΕ. Στ’ αλήθεια, η ηγεσία του κόμματος συμμορφώθηκε και στο θέμα αυτό πλήρως με τη στάση της ελληνικής αστικής τάξης, που επέλεξε τη συμμαχία με το σερβικό κράτος στα Βαλκάνια.

Η “ισραηλοποίηση” της κοινωνίας που την επιδιώκουν το υπουργείο Άμυνας, τα ανώτατα επιτελεία του στρατού και τα εθνικιστικά κόμματα, συμπληρώνεται έτσι από μια προσπάθεια “σερβοποίησης” της κοινής γνώμης, που την επιχειρούν η ηγεσία του ΚΚΕ και κάποιοι άλλοι κύκλοι της επίσημης και ανεπίσημης “αριστεράς”. Ας ελπίσουμε ότι οι λαοί των νότιων Βαλκανίων δεν θα αναγκαστούν να συμμεριστούν την τρομακτική μοίρα της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Αναγκαία είναι πάντως μια καμπάνια διαρκείας με στόχο τη διαφώτιση της κοινωνίας για την επιθετική και θανάσιμα επικίνδυνη φύση του

εθνικισμού και του милитарισμού, ειδικά στην Ελλάδα. Πρέπει να κινητοποιηθούν οι υγιείς δυνάμεις του εργατικού κινήματος, η νεολαία και όσοι είναι πραγματικά πρόθυμοι να αγωνιστούν για την ειρήνη και ενάντια στο σοβινισμό, στο милитарισμό και στην προετοιμασία του πολέμου.

Στις στήλες του *Ριζοσπάστη* χύθηκε τελευταία πολύ μελάνι για την Οκτωβριανή Επανάσταση, για τα ιδανικά και την αναγκαιότητα του σοσιαλισμού κ.λ.π. Ξέφυγε της προσοχής των αρχηγών του ΚΚΕ ότι η στάση τους βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με αυτήν των ιδρυτών του κομμουνιστικού κινήματος, που έγινε ανεξάρτητη πολιτική δύναμη με τη διάσπαση της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας το 1914. Οι δεξιές, ρεφορμιστικές και γραφειοκρατικές ηγεσίες των κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς πρόδωσαν τον προλεταριακό διεθνισμό και πήραν το μέρος των αντίστοιχων αστικών τάξεων στον πόλεμο. Ο Λένιν τους αποκάλεσε γι’ αυτό, εύστοχα, σοσιαλιμπεριαλιστές και σοσιαλσοβινιστές, δηλ. σοσιαλιστές στα λόγια, σοβινιστές στην πράξη. Είναι ακριβώς αυτός ο χαρακτηρισμός που ταιριάζει σήμερα στη στάση της ηγεσίας του ΚΚΕ, η οποία δεν έχει καμιά σχέση ούτε με τον αγώνα του Λένιν, του Λίμπκνεχτ και της Λούξεμπουργκ ούτε με αυτόν των ιδρυτών του ΚΚΕ ενάντια στον ελληνικό милитарισμό.

Η επαναδημιουργία ενός επαναστατικού και αληθινά διεθνιστικού εργατικού κόμματος στην Ελλάδα, θα πρέπει να περάσει από την ανοιχτή αντιπαράθεση με όλες τις παραλλαγές του εθνικισμού που εξακολουθεί να αποτελεί το κύριο ιδεολογικό στήριγμα της άρχουσας τάξης.

Ανδρέας Κλόκε

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Ελευθεροτυπία, 8/11/1997, σ. 6.
- 2) Ριζοσπάστης 7/11/97, σ. 8.
- 3) ο.π.
- 4) Βλέπε: *Βοσνία-Ερζεγοβίνη - Η μάχη της πολυεθνικής κοινωνίας*, Εκδόσεις Δελτίο Θυέλλης, Αθήνα 1996.

Το μητροπολιτικό σύνδρομο

του
Δ.Λιβεράτου

«Πριν διακόσια χρόνια τα караβάνια των Ελλήνωνπραματευτάδων ξεκίναγαν από το Πήλιο, τα Αμπελάκια, τα μέρη της Μακεδονίας, για να μεταφέρουν τα προϊόντα τους στις χώρες της Βαλκανικής και της Κεντρικής Ευρώπης. Κι από την Ηπειρο τα караβάνια των Ελλήνων μαστόρων έφευγαν κάθε άνοιξη να χτίσουν στη Βαλκανική μέχρι και την Αυστρία.

Ύστερα από πολλές περιπέτειες της ιστορίας σ' αυτό το χώρο, ύστερα από τραγικούς χωρισμούς, μετά από σύνορα υψηλής ασφάλειας, για πρώτη φορά ξανάνοιξαν οι φυσικοί δρόμοι επικοινωνίας των χωρών της Βαλκανικής. Η Ελλάδα αποκομμένη από το φυσικό της τόπο τόσα χρόνια, ξαναβρίσκει τους δρόμους τους παλιούς. Πιο φυσική είναι η σύνδεση με την Βαλκανική παρά με κάποια Ευρώπη μακρινή που τόσους κανόνες βάζει. Αλλά αυτή τη φορά δεν είναι караβάνιαπραματευτάδων και μαστόρων. Καλοντυμένοι εκπρόσωποι του ελληνικού καπιταλισμού καταφθάνουν στην ταλαιπωρημένη Βαλκανική. Μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, ούτε ένα χρόνο, η ελληνική παρουσία έγινε έντονη στις βαλκανικές πόλεις.»

Αυτά γράφαμε σε άρθρο μας με τον Δημήτρη Κατσορίδα με τίτλο “Στους δρόμους τους παλιούς” στις 29.9.91. Ούτε εμείς ίσως δεν φανταζόμαστε ότι μέσα σε έξι χρόνια θα είχε γίνει αυτό το άλμα μέχρι να φθάσουμε στο **μητροπολιτικό σύνδρομο**, που αρχίζει να κατέχει το ελληνικό κράτος. Σαν εκπρόσωπο βέβαια αυτής της διείσδυσης, της καπιταλιστικής διείσδυσης εμείς θα λέγαμε. Για να καταλάβουμε καλύτερα τις ιδιομορφίες του ελληνικού ιμπεριαλισμού, όπως ο καθένας έχει τις δικές του ιδιομορφίες, αναφέρουμε ορισμένα από την εξέλιξη του ελληνικού καπιταλισμού στο εσωτερικό της χώρας.

Ο κρατισμός προχωρεί

Για την επίτευξη των φιλόδοξων στόχων του κρατικού καπιταλισμού, η κυβέρνηση δείχνει τις προθέσεις της με την προώθηση του νέου νόμου περί ΔΕΚΟ, των δημοσίων επιχειρήσεων. Σύμφωνα με αυτόν, διορίζεται κατόπιν ειδικής επιλογής, από την κυβέρνηση ο διευθύνων σύμβουλος. Η συνεχής παραμονή του στη διοίκηση της επιχείρησης θα εξαρτάται από την επιτυχία των στόχων της συγκεκριμένης ΔΕΚΟ. Επίσης από τα αποτελέσματα, αν υπάρχουν κέρδη, θα

εξαρτάται το ύψος του μισθού του. Το οποίο δεν θα έχει όρια.

Αυτά θεωρούνται ιδιωτικοποίηση λειτουργίας για να είναι μέσα στο κλίμα της ευρωπαϊκής εντολής. Μάλλον θα λέγαμε αποτελούν θεσμοποίηση του κρατικού καπιταλισμού, αφού γίνονται νεφελώδεις αναφορές περί ιδιωτικοποίησης, αλλά χωρίς ιδιώτες, ατομικούς, ξεχωριστούς. Το διοικητικό συμβούλιο θα διορίζεται από την κυβέρνηση. Στην πρώτη φάση μέχρι τις αρχές 1998 ολοκληρώνεται ο στόχος υπαγωγής στα νέα καταστατικά των 35 μεγαλύτερων ΔΕΚΟ της χώρας.

Σ' αυτόν τον ορισμό της **ιδιωτικοποίησης**, που έχει γίνει λάστιχο για να μπορεί να ικανοποιήσει το γράμμα οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάγονται μερικά ελληνικά παραδείγματα. Ας πάρουμε πρώτο το παράδειγμα του ΟΤΕ. Θα θυμούνται οι αναγνώστες μας, ότι η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας το είχε αναγάγει σε θέμα αρχής να ιδιωτικοποιήσει τον ΟΤΕ. Τότε μάλιστα βγήκε και κείνη η περίφημη ρήση του κ. Μάνου, υπεύθυνου τότε υπουργού ότι θα δοθεί σε κάποιον “στρατηγικό επενδυτή”. Ποτέ βέβαια δεν αναφέρθηκε αυτός ο στρατηγικός επενδυτής, ούτε πόσα έδινε, ούτε τι θα έκανε. Μάλλον ήταν σχήμα λόγου. Τότε υπήρξε μια μεγάλη εκστρατεία κατά των συνδικάτων του ΟΤΕ, τα οποία ήταν αντίθετα με τέτοιου είδους μεθοδεύσεις εκποίησης της δημόσιας επιχείρησης, αλλά και της διάλυσης του προσωπικού με κάθε μέσο. Ωστε να είναι ελεύθερη η διοίκηση να κάνει ό,τι θέλει. Ακόμη πιο παράξενο ήταν ότι κανείς δεν αποτιμούσε το πόσο θα πουλιόταν αυτός ο ΟΤΕ, η μεγαλύτερη επιχείρηση της χώρας, με τις τεράστιες δυνατότητες, όπως φάνηκε εκ των υστέρων αφού σώθηκε. Εν πάση περιπτώσει, τα συνδικάτα είπαν ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα αφήσουν έναν τέτοιο επενδυτή να μπει στον ΟΤΕ. Σε λίγο έπεσε η κυβέρνηση και τα δογματικά, τουλάχιστον, περί στρατηγικού επενδυτή, εγκαταλείφθηκαν.

Η νέα κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ του κ. Σημίτη, το γύρισε κάπως αλλιώς. Να ιδιωτικοποιήσει το 49%. Να βρει επενδυτή γι' αυτό το ποσοστό, ενώ το δημόσιο θα κρατούσε την πλειοψηφία. Έτσι νόμιζε ότι θα έπαιρνε τη συναίνεση των συνδικάτων. Εν πάση περιπτώσει, ο κ. Παπαντωνίου ταξίδεψε μέχρι το Λονδίνο με αυτή την πρόταση. Βέβαια δεν βρήκε κανέναν ηλίθιο καπιταλιστή να μπει συνεταίρος με

Ο συγγραφέας
αναλύει την
υπεροπτική
διείσδυση του
ελληνικού
καπιταλισμού,
ιδιωτικού και
κρατικού, στη
Βαλκανική
«ενδοχώρα»
του.

εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια και να κάνει κουμάντο κάποιος διορισμένος "σοσιαλιστής" από την κυβέρνηση. Και μόνο η λέξη σοσιαλιστής, σ' αυτές τις αγορές, φέρνει ανατριχίλες. Μην κοιτάτε εδώ που το έχουμε συνηθίσει. Αν σε ευρωπαϊκή χώρα ένας πρωθυπουργός αρχίζει με κείνο το "σύντροφοι και συντρόφισσες" δεν ξέρω πόσο καιρό θα έμενε πρωθυπουργός.

Και τότε επελέγη η οδός της εκποίησης μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών του 6% των μετοχών. Με απόλυτη επιτυχία και κέρδη έγινε αυτή η ιδιωτικοποίηση. Και με ιδιώτες και με τράπεζες και με οργανισμούς που αγόρασαν αυτές τις σίγουρες μετοχές. Απέφερε πολλά δισεκατομμύρια. Αλλά τι είδους ιδιωτικοποίηση είναι αυτή, παραμένει ελληνικό ερώτημα. Απλά, ένας δημόσιος οργανισμός πουλάει ένα μέρος των μετοχών του, χωρίς καθόλου να κινδυνεύει από τους πάμπολλους αγοραστές, οι οποίοι στην πραγματικότητα δεν έχουν καμιά εκπροσώπηση. Απλούστατα μια τοποθέτηση χρημάτων έκαναν οι άνθρωποι.

Πάντως, δεν ήταν καμιά ανακάλυψη ολκής αυτό που έγινε. Πριν από μερικά χρόνια, η Ελληνική Βιομηχανία Ζαχάρεως, δημόσια επιχείρηση, πούλησε με τον ίδιο τρόπο το 25% των μετοχών της και χωρίς να δημιουργηθεί κανένα ζήτημα. Εξακολουθεί να είναι δημόσια, να λειτουργεί όπως πρώτα, μόνο που λέγεται ιδιωτικοποιημένη. Αυτή η ιδιωτικοποίηση αλά ελληνικά παρουσιάζει πολλά τα ωραία.

Σύγχρονη μορφή ιμπεριαλισμού

Παλαιότερα, ο ιμπεριαλισμός του ιδιωτικού κεφαλαίου, των μεγάλων εταιριών, έκανε δικές του επενδύσεις. Βέβαια, πάντα απαιτούσε πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική υποστήριξη. Στη σημερινή Ελλάδα, εκτός των ιδιωτικών κεφαλαίων που επενδύονται, και ο κρατικός καπιταλισμός πραγματοποιεί επενδύσεις στο εξωτερικό. Στις 4.6.97 ο ΟΤΕ εξαγόρασε το 20% του οργανισμού τηλεπικοινωνιών της Σερβίας, σε συμφωνία και με τον ιταλικό που αγόρασε το 29%. Το ποσό ήταν τεράστιο. 105 δισ. δρχ., περίπου 400 εκατ. δολάρια. Τα άντλησε βέβαια από τους πελάτες του. Πώς μπόρεσε αυτός ο οργανισμός, τον οποίο ήθελε να ξεπουλήσει ως αντικοινομικό η κυβέρνηση της Ν.Δ. να συγκεντρώσει τέτοια τεράστια ποσά για την ελληνική οικονομία; Αλλά επενδύει και αλλού. Σε διάφορες εταιρίες, σε συνεργασία με τους οργανισμούς άλλων χωρών. Προτείνει μάλιστα συμμετοχή στον αρμενικό οργανισμό και αυτόν της Μολδαβίας. Δουλεύει επίσης στη Λιθουανία, Ουκρανία, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο και συμμετέχει σε πολλές διεθνείς κοινοπραξίες

τηλεπικοινωνιακών δικτύων.

Όπως είπαμε, ο καταναλωτής πληρώνει. Δεν πρόκειται απλά για κέρδη από την καλύτερη και ευρύτερη εξυπηρέτηση. Πλήρωσαν και πληρώνουν οι καταναλωτές, κυρίως οι εργαζόμενοι και συνταξιούχοι, οι οποίοι αποτελούν τη μεγάλη μάζα πελατών. Παίρνουμε έναν σπιτικό λογαριασμό του ΟΤΕ, των αρχών του 1991. Υπήρχαν 300 μονάδες δωρεάν και χρέωση 4,5 δρχ. για κάθε παραπάνω μονάδα. Τα βασικά τέλη ήταν 1.700 δρχ. Το 1997 ένας ίδιος λογαριασμός δεν έχει πλέον 300 μονάδες δωρεάν και η χρέωση μονάδας ανέβηκε στις 11,5 δρχ. Διόμισι φορές ακριβότερη. Και χωρίς να είναι ψηφιακό το τηλέφωνο, οπότε το τρίλεπτο θα ανέβαζε ακόμη περισσότερο το ποσό. Τα βασικά τέλη από 1.700 έγιναν 3.700, 2,2 φορές ακριβότερο. Τα κέρδη, μάλλον τα υπερκέρδη, του ΟΤΕ δεν προέρχονται μόνο από επέκταση των εργασιών, αλλά από άγρια απομύζηση των συνδρομητών, αιχμαλώτων του κρατικού μονοπωλίου. Από κει και πέρα, εύκολα κάνει ο ΟΤΕ τον ιμπεριαλιστή και επενδύει.

Δεν φθάνει που σώθηκε ο ΟΤΕ, αλλά γίνεται και ο σημαντικός παράγοντας για τις επενδύσεις στο εξωτερικό. Χρήμα άφθονο, όπως είδαμε, αντλείται από την πελατεία των Ελλήνων εργαζομένων, άνευ οποιασδήποτε αντιστάσεως. Για την ώρα, όλοι αποδέχονται τις ακρίβειες του ΟΤΕ και παρόμοιων κρατικών οργανισμών, χωρίς καμιά σοβαρή διαμαρτυρία.

Ο ΟΤΕ, όπως και όλες οι κρατικές επιχειρήσεις, από το 1994 συμμετέχει στον Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών. Μέχρι τότε, μέλη του ήταν μόνο ιδιωτικές επιχειρήσεις. Έτσι, ο κρατικός και ο ιδιωτικός καπιταλισμός συντονίζουν τις ενέργειές τους απευθείας και όχι μέσω της κυβερνητικής παρέμβασης.

Υπάρχει ένα επιχείρημα. Ότι από εκεί θα αποκομίσει κέρδη και αυτό θα είναι όφελος για όλη τη χώρα. Ποτέ δεν έγινε αυτό. Όποτε υπήρχαν στις διάφορες χώρες κέρδη από την ιμπεριαλιστική δραστηριότητα, επανεπενδύονταν για περισσότερα κέρδη. Μόνο ένα μέρος μικρό της υπαλληλίας μπορούσε να απολαμβάνει μεγαλύτερους μισθούς από εργασία στο εξωτερικό. Όμως και οι ιδιώτες καπιταλιστές ακολουθούν από πίσω κάθε κρατική επένδυση σαν προμηθευτές και συνεταιίροι με διάφορους τρόπους. Ο ελληνικός λαός δεν πρόκειται να επωφεληθεί καθόλου. Αντίθετα, θα εξακολουθεί να αποτελεί πάντα την αγελάδα για άρμεγμα καινούριων κεφαλαίων. Αλλά, και άλλες επιχειρήσεις του κρατικού τομέα επενδύουν στο εξωτερικό με διάφορους τρόπους. Η Ελληνική Βιομηχανία Ζαχάρεως, η Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου με τις θυγατρικές της, η ΔΕΗ

ετοιμάζεται κλπ. κλπ.

Η εξωτερική πολιτική, συγκεκριμένα οι υπηρεσίες του υπουργείου Εξωτερικών, βρίσκονται στη διάθεση του επενδυμένου κεφαλαίου. Συμβάλλει αποφασιστικά στη σύναψη των συμφωνιών. Επεμβαίνει για να διευκολύνει τις σχέσεις μέχρι το επιθυμητό αποτέλεσμα. Όπως έγινε π.χ. με τη σύμβαση του Ομίλου Μυτιληναίου, (Νοέμ.-Δεκέμ. 95), ο οποίος ανέλαβε 14 μεταλλεία της Σερβίας και του Μαυροβουνίου για παραγωγή, εκμετάλλευση, εξαγωγές. Σύμβαση ύψους 5,7 εκατ. δολ.

Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η επιχειρηματική δραστηριότητα ιδιωτικών και κρατικών κεφαλαίων στη Βαλκανική, τις Εύξεινες χώρες, τη Ρωσία και τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, χρησιμοποιείται σαν επιχείρημα για να ενισχύσει τη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ελληνική εξωτερική πολιτική υποστηρίζει ότι η χώρα μας μπορεί να γίνει η αιχμή μιας ευρύτερης διεξόδου ευρωπαϊκών και μη ευρωπαϊκών κεφαλαίων. Η γνώση του χώρου, η τόλμη του άγνωστου, αφού ακόμα δεν υπάρχουν συγκεκριμένα πλαίσια υποδοχής των ξένων κεφαλαίων, είναι τα πλεονεκτήματα.

Ακόμα χρησιμοποιείται το επιχείρημα της θέσης της Κύπρου, του δεύτερου ελληνικού κράτους που θέλει να ενταχθεί στην Ένωση. Η Κύπρος πλασάρεται σαν η προνομιακή θέση για την επέκταση των κεφαλαίων και κάθε είδους δραστηριότητας. Οι Ρώσοι κεφαλαιούχοι βρίσκονται εκεί και δρουν προς όλες τις κατευθύνσεις. Η είσοδος της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα δώσει την ευκαιρία και σε πολλά άλλα κεφάλαια να ανοιχτούν σ' αυτές τις κερδοφόρες περιοχές. Εδώ να προσθέσουμε ότι ιδιαίτερη προσπάθεια γίνεται για την προσέλκυση σ' αυτές τις επενδυτικές ενέργειες κεφαλαίων ιδιωτών του απόδημου ελληνισμού.

Μέχρι πρόσφατα, η ιδιωτική διεξόδος στηριζόταν, αλλά και ακόμα στηρίζεται, στις κρατικές επιδοτήσεις, από τον ελληνικό προϋπολογισμό. Δηλαδή ποσά από τη φορολογία των Ελλήνων, κυρίως εργαζομένων και συνταξιούχων, οι οποίοι αποτελούν τη μεγάλη μάζα των φορολογουμένων. Όσο και αν φαίνεται παράξενο, ένας φτωχός Έλληνας, με τη φορολογία που τού παίρνει το κράτος, επιδοτεί κατά 30, 40 και 50% ακόμα την επένδυση ενός ιδιώτη καπιταλιστή στην Αλβανία, τη Βουλγαρία και άλλες χώρες. Επενδύσεις μάλιστα που μπορούν και μεταφέρουν παραγωγικές δραστηριότητες έξω από τη χώρα και

αφήνουν Έλληνες εργαζόμενους άνεργους.

Σε όλα αυτά, βέβαια, δεν λογαριάζεται το λαθρεμπόριο. Τα σύνορα δεν μπορούν να φυλαχτούν. Αλλά δεν ξέρω και αν πραγματικά θέλουν να φυλαχτούν. Πολλά εμπορεύματα πάνε κι έρχονται άγραφα, όπως είναι κοινό μυστικό. Από πετρέλαια μέχρι κοπάδια αιγοπροβάτων. Πολλοί ίσως θα θυμούνται τη διαφημιστική φωνή στην κεντρική αγορά των Αθηνών: *"Τα δικά μας δεν είναι σκοπιανά"*. Δηλαδή των άλλων είναι. Κάποτε είχαμε περιγράψει και τις ανταλλαγές παρόμοιου τύπου. Πουλούσε π.χ. ένας βιομήχανος από δω υφάσματα και νήματα στα Σκόπια. Υπερτιμημένα βέβαια, αφού έκανε ανταλλαγή με ζώα και δεν έπαιρνε χρήματα. Ζώα με υποτιμημένη αξία. Έτσι, όταν ερχόντουσαν στην αγορά των Αθηνών, μπορούσε να τα διαθέσει ευκολότερα σαν πιο φθηνά, παρόλο που δεν ήταν ζωέμπορος.

Όλα αυτά έγιναν πολύ γρήγορα. Η ελληνική κοινωνία δεν έχει χωνέψει ακόμα αυτήν την ταχεία διεξόδου. Μεγάλη για το μέγεθος της χώρας μας. Δεν έχει καν θεωρητικοποιηθεί, έστω και από αστικής πλευράς, η "διείσδυση", όπως κομψά αποκαλείται η κλασική ιμπεριαλιστική ή μικρο-ιμπεριαλιστική επέκταση, αν προτιμάτε αυτή την ορολογία.

Άλλωστε, για πρώτη φορά, η κυβέρνηση Σημίτη αρχίζει να συστηματοποιεί αυτήν την έξοδο κεφαλαίων, τεχνογνωσίας, προμηθειών, κλπ. Μέχρι πρόσφατα, τα μέτρα ήταν σοβαρά, αλλά αποσπασματικά, χωρίς ένα γενικό σχέδιο. Τώρα αρχίζει να διαφαίνεται αυτού του είδους η συστηματική οργάνωση.

Με τη σύνοδο των ηγετών της Βαλκανικής τον Νοέμβριο στην Κρήτη, η ελληνική κυβέρνηση δείχνει σαφώς ότι παίζει τον κυρίαρχο πολιτικό ρόλο στην περιοχή. Καλεί ακόμα και την Τουρκία, η οποία θα ήθελε να παίξει έναν τέτοιο ρόλο, αλλά αδυνατεί. Δεν έχει την απαιτούμενη οικονομική υποδομή και διάρθρωση. Η άγρια αγκύλωση της τουρκικής οικονομίας είναι ότι έχει εμπλακεί στον μιλιταριστικό καπιταλισμό του τουρκικού στρατού, ο οποίος ελέγχει και καρπούται με τον οργανισμό του το μισό τουλάχιστον του παραγωγικού δυναμικού της βιομηχανίας. Όσο ο στρατός διατηρεί αυτό το ιδιόμορφο καθεστώς καπιταλιστικού συνεταιρισμού προς όφελος της κάστας των αξιωματικών, δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν δημοκρατικές ελευθερίες, λύση στο κουρδικό και ελεύθερη λειτουργία συνδικαλισμού και κομμάτων.

Το μητροπολιτικό σύνδρομο

Αναρωτιέται κανείς εάν είναι δυνατόν σοσιαλιστές να μεταβάλλονται σε ιμπεριαλιστές.

Υπάρχει πάντα η δικαιολογία μιας "βοήθειας" προς τους αδύναμους καθυστερημένους των διπλανών χωρών. Υπενθυμίζουμε ότι υπήρχε η μεγάλη αποικιακή εξάπλωση τα τέλη του περασμένου αιώνα και αρχές του δικού μας, όταν οι σοσιαλιστές της Β' Διεθνούς πίστευαν ότι επιτελούν εκπολιτιστική αποστολή στις αποικίες. (Αποφάσεις του συνέδριου 1907 της Στουτγάρδης). Βέβαια, δεν είναι η περίπτωση της Ελλάδας. Δεν συναρτά τη διείσδυση με στρατιωτική κατοχή. Αν και μικρές ελληνικές στρατιωτικές μονάδες πάνε στην Αλβανία και Βοσνία, για να βοηθήσουν, όπως τους λένε, στην ειρήνευση και ανασυγκρότηση αυτών των περιοχών.

Από την πλευρά της ελληνικής εργατικής τάξης, οι οργανώσεις της δεν απωθούν συστηματικά την ιδέα της μητροπολιτικής Ελλάδας. Δεν θέλει όμως να γίνει εις βάρος της. Στην κυβερνητική πολιτική διακρίνει την πρόθεση να αφαιρεθούν κεκτημένα εργαζομένων, συνταξιούχων και άλλων κοινωνικών ομάδων, για να χρηματοδοτηθεί αυτή η εξόρμηση προς τα Βαλκάνια και άλλες χώρες. Μέσω επιδοτήσεων, αγορών πακέτων συμμετοχής από κρατικούς οργανισμούς, ενίσχυση υποδομής για ενέργειες στο εξωτερικό και άλλων δραστηριοτήτων.

Η μητροπολιτική συμπεριφορά φαίνεται κατ' αρχήν σα να αφήνει στην άκρη την υπερεθνικιστική συμπεριφορά. Εγκαταλείπεται ο ακραίος εθνικισμός των μεγάλων συγκεντρώσεων για τη Μακεδονία και τις αλτρωτικές κορώνες για την Αλβανία. Οι σχέσεις με την Αλβανία μεταβάλλονται σε σχέσεις Μητρόπολης με έναν οικονομικό δορυφόρο. Η σχέση αυτή ενισχύθηκε μετά την άνοδο της νέας κυβέρνησης στη γειτονική χώρα. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών βελτιώθηκαν. Επεκτάθηκαν σε πολλούς τομείς και με ενισχύσεις παντός είδους. Όμως πέρασαν από την αποδοχή της αρχής ότι οι Έλληνες της Αλβανίας είναι Αλβανοί ελληνικής καταγωγής. Και δεν είναι υποδουλωμένοι Έλληνες.

Αυτή η προοπτική είχε υποστεί δεινό πλήγμα από τις σοβινιστικές τάσεις που είχαν επικρατήσει μετά την πτώση του σταλινικού καθεστώτος. Οι εδώ πατριδοκάπηλοι μάζευαν τους Έλληνες της μειονότητας και τους βάφτιζαν, τους έβγαζαν χαρτιά παραμονής, ονομάτιζαν Έλληνες ακόμα και Αλβανούς, με αποτέλεσμα να αδειάζουν τα χωριά της μειονότητας και να μεταβάλλονται σε φτηνούς χαμάληδες του ελληνικού καπιταλισμού. Αποτέλεσμα να έχουν αδειάσει οι περιοχές και μάλλον θεωρητικά συζητείται πλέον το ζήτημα. Επακολούθησε και η διαφορά μεταξύ των μειονοτικών της Αλβανίας, η οποία δεν λύθηκε ακόμα. Εντάσσονται στα πολιτικά κόμματα της χώρας ή λειτουργούν με το μειονοτικό κόμμα. Να

ξεκαθαρίσουμε ότι στο προηγούμενο καθεστώς είχανε περισσότερες θέσεις στον κρατικό κομματικό, στρατιωτικό μηχανισμό, από το ποσοστό τους. Εν πάση περιπτώσει, η πρακτική των σοβινιστών έλυσε στην πραγματικότητα το ζήτημα με την σχεδόν διάλυση των μειονοτικών πληθυσμών.

Η κυβέρνηση Σημίτη, χωρίς τυμπανοκρουσίες και μεγάλα λόγια, απεδέχθη την κατάσταση. Πολιτεύθηκε ανάλογα και ομαλοποίησε τις σχέσεις με τη γειτονική χώρα. Συνεργάζεται στενά με τη σοσιαλιστική κυβέρνηση του Φάτος Νάνο και οργανώνει τη δορυφορική οικονομική σχέση με την Αλβανία.

Το τελευταίο παράδειγμα έδωσε ο κ. Παπαντωνίου στη Συνδιάσκεψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, το τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου 1997. Υπεσχέθη στην Αλβανία δωρεάν βοήθεια δύο δισ. δρχ. (περίπου 8 εκ. δολ.). Μέρος της θα χρησιμοποιηθεί για αποζημιώσεις Ελλήνων επιχειρηματιών θυμάτων των ψευδοτραπεζών εταιριών πυραμίδων (των Ελλήνων επιχειρηματιών σημειώνουμε). Επίσης χορηγείται χαμηλότοκο δάνειο 18 δισ. δρχ. (περίπου 72 εκ. δολ.) στην Αλβανία.

Για τη Βουλγαρία δεν ετέθη ποτέ μειονοτικό ζήτημα. Κανείς δεν ήθελε να ανοίξει τέτοιες ιστορίες. Κάποιες πατριδοκαπηλικές φωνές πνίγηκαν στα γρήγορα. Μάλιστα από το φόβο μη δημιουργηθούν ζητήματα, δεν έπιασαν καμιά σοβαρή επαφή με τους κατοίκους της περιοχής Πιρίν και Βάρνας, οι οποίοι θα ήθελαν να μάθουν, να ξαναμάθουν μάλλον ελληνικά και να επωφεληθούν από τη σχέση με την Ελλάδα, αναθυμούμενοι κάποια μακρινή καταγωγή τους. Η ελληνική κυβέρνηση στηρίχθηκε από την αρχή στη φυτοζωούσα παλιά κοινότητα των πολιτικών εξορίστων, για να αποκτήσει επαφές με τη βουλγαρική αγορά. Οποιοσδήποτε προσπάθειες αναζήτησης της ελληνικής γλώσσας, δημιουργίας φροντιστηρίων και ανάπτυξης πολιτιστικών σχέσεων, αφέθηκε στην πρωτοβουλία ατόμων, οργανώσεων, κοινοτήτων. Έτσι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με τη βουλγαρική κυβέρνηση.

Όμως, δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι οι βαλκανικοί λαοί αρχίζουν να βλέπουν τους Έλληνες σαν ιμπεριαλιστικά αφεντικά, που έρχονται και αγοράζουν τις επιχειρήσεις για ένα κομμάτι ψωμί. Το επιχείρημα ότι δίνουν δουλειά δεν πιάνει, όπως δεν έπιασε και σε μας, όταν οι Άγγλοι κατείχαν τα τραμ, τους τηλεγράφους, τον ηλεκτρισμό. Τους βλέπαμε σαν εχθρικά αφεντικά.

Το γεγονός ότι βρίσκουν δουλειά από ελληνικές εταιρίες δεν δημιουργεί αίσθημα ευγνωμοσύνης. Αυτό μπορούν να εκφράζουν οι κυβερνήσεις, τα

κόμματα, οι ομάδες που συνεργάζονται. Ενδόμυχα όμως, ο πολύς λαός βλέπει τις εταιρίες σαν αφεντικά που απομυζούν τον ιδρώτα τους. Ξένοι που εκμεταλλεύονται μια κατάσταση αδυναμίας των λαών αυτών.

Στην ουσία δεν υπάρχει καμιά επαφή των συνδικάτων, της εργατικής τάξης, που να έδειχνε ότι δεν είναι υπεύθυνος, ούτε κερδίζει ο ελληνικός λαός από αυτήν την εκμετάλλευση. Αντίθετα, χάνει. Αλλά δεν έχει εκδηλωθεί κανένα σοβαρό κίνημα αλληλεγγύης με τους βαλκανικούς λαούς, σε κοινωνική βάση.

Βαλκανικοί ενδοιασμοί

Υπάρχει όμως κάποια αντίδραση. Κανείς στον κόσμο και τα Βαλκάνια βέβαια, δεν αγαπάει τους “προστάτες”. Μάλιστα, όταν στον τόπο του κερδίζουν χρήματα. Κάπου το παρακάνουν οι Έλληνες κυβερνητικοί. Παντού πλασάρουν την ιδέα ότι έχουν πλήρη, ελεύθερη πρόσβαση σ’ αυτές τις χώρες. Όμως αυτές οι βαλκανικές χώρες δεν είναι κάτι παλιές αποικίες. Η πολλή φλυαρία, η μη ολοκλήρωση πολλών υπερφίαλων υποσχέσεων, υπονομεύει την πορεία του ελληνικού καπιταλισμού. Ο οποίος, βέβαια, δεν είναι φιλανθρωπικό ίδρυμα. Κρατικός και ιδιωτικός, αποβλέπει στο κέρδος.

Ο Βούλγαρος, ο Ρουμάνος, ο Σέρβος, ο Αλβανός και άλλοι, όσο και αν οι κυβερνήσεις ευχαριστούν και διατηρούν καλές σχέσεις, βλέπει τον Έλληνα επιχειρηματία σαν απομυζητή του πλούτου της χώρας του.

Κάπου λοιπόν αρχίζουν να πατάνε πόδι. Οι Βούλγαροι θέτουν μεγαλύτερους όρους για συμμετοχή στον αγωγό Μπούργκας - Αλεξανδρούπολης, π.χ. Και προ παντός, όλοι τους δέχονται τους αντίπαλους των Ελλήνων Τούρκους. Δείχνουν διάθεση συνεργασίας μαζί τους, παρόλο που

ξέρουν ότι αυτοί έχουν ακόμα λιγότερα να δώσουν, ούτε και να υποσχεθούν διαμεσολάβηση για σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως μπορεί να κάνει η Ελλάδα.

Αλλά θέλουν να επωφεληθούν με αυτή την αντίδραση. Να δείξουν ανεξαρτησία. Δεν αναγνωρίζουν κανένα αφεντικό στα Βαλκάνια. Η επιχείρηση του ελληνικού κεφαλαίου προς τη Βαλκανική, όσο μεγαλώνει δεν θα είναι πλέον τόσο εύκολη. Οι Βαλκάνιοι προσπαθούν να βρουν και άλλους εταίρους. Μόνο μια πραγματικά ειλικρινής συνεργασία θα μπορούσε να αποδώσει σε μακριά προοπτική. Αλλά πώς είναι δυνατή μια τέτοια πολιτική, με συγκροτήματα δημόσια, κρατικά και ιδιωτικά, που μόνο σκοπό έχουν το κέρδος;

Τα περί Θεσσαλονίκης, πρωτεύουσας των Βαλκανίων, εκνευρίζουν τους Βαλκάνιους. Αν δεν δημιουργούν φόβο για επιθετικότητα του ελληνικού κράτους. Πολλά ανόητα ακούγονται, οικονομικά, μορφωτικά, πολιτιστικά, για τη δήθεν πρωτεύουσα μιας ημιπολιτισμένης βαλκανικής ενδοχώρας. Ούτε καν οι Βυζαντινοί δεν έλεγαν τέτοιες ανοησίες. Ήταν πιο προσεκτικοί στις αυτοκρατορικές τους σχέσεις. Μια χώρα σαν την Ελλάδα, η οποία εξαρτάται από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ που κυριαρχούν στο ΝΑΤΟ, φέρεται, πολλές φορές, σαν να έχει στην τσέπη της τη Βαλκανική και μπορεί να ανοίξει το δρόμο σε πιο μεγάλους καπιταλιστές, αρκεί να της εμπιστευθούν το χρήμα. Τα πολλά λόγια έχουν αρχίσει να εκνευρίζουν, αλλά και να φοβίζουν.

Ο έρπων ιμπεριαλισμός φοβίζει, έστω και αν παρουσιάζεται με πατερναλιστικό, προστατευτικό προσώπείο. Κανείς δεν θέλει αφεντικά, κανενός είδους.

Δημ. Λιβιεράτος

Ιταλία: Κρίση, κυβέρνηση και Κομμουνιστική Επανάδρυση

του Α.Υδριώτη

Πρόλογος

Η κυβερνητική κρίση στην Ιταλία που προέκυψε τέλη του Σεπτεμβρίου, αφού η Κομμουνιστική Επανάδρυση (ΚΕ) αρνήθηκε να υπερψηφίσει τον προϋπολογισμό του 1998 που προβλέπει δραστικές μειώσεις της κοινωνικής πρόνοιας οι οποίες ανέρχονται σε 656 δις δραχμές στις συντάξεις έληξε με ένα «συμβιβασμό». Συμφωνήθηκε ότι η κυβέρνηση θα εισαγάγει με νομοσχέδιο το 35ωρο από την 1.1.2001 (!), το οποίο όμως θα πρέπει να περάσει από τριμερή επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους της κυβέρνησης, των εργοδοτών και των συνδικάτων. Αυτή η επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει αν οι συνθήκες είναι κατάλληλες και ώριμες για την εφαρμογή του μέτρου και με ποιό τρόπο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Είναι όμως γνωστό ότι ακόμα και γραφειοκρατικές ηγεσίες των μεγάλων συνδικάτων (κυρίως η CGIL) διαφωνούν με την καθιέρωση του 35ωρου, και έτσι είναι σχεδόν βέβαιο ότι το μέτρο θα παραπεμφθεί στις καλένδες, αν οι κινητοποιήσεις του εργατικού κινήματος δεν αλλάξουν ριζικά το σημερινό συσχετισμό δυνάμεων.

Από την άλλη πλευρά η ΚΕ υποχρεώθηκε να εγκρίνει τον προϋπολογισμό που εντελώς δικαιολογημένα τον είχε χαρακτηρίσει αντεργατικό και αντιλαϊκό και να υποστηρίξει την κυβέρνηση για όλη τη διάρκεια του '98. Είναι ολοφάνερο ότι η ΚΕ υπέκυψε στην τεράστια πίεση που ασκούσαν τα κόμματα της κυβέρνησης και κυρίως το PDS (ΚΔΣ) του ντ'Αλέμα, τα MME και κατά συνέπεια η ιταλική άρχουσα τάξη, που όλοι μαζί κατήγγειλαν «τους κομμουνιστές» για κακοήγη «πολιτική ανευθυνότητα» και για σαμποτάρισμα της «ιταλικής οικονομίας» που φιλοδοξεί να μπει στον πρώτο γύρο του ευρώ. Επρόκειτο για την πλήρη επιβολή των νεοφιλελεύθερων κριτηρίων του Μάαστριχτ ενάντια σε κάθε ενδεχόμενη αριστερή αντίσταση αφού η κυβέρνηση απειλούσε να συνεργαστεί ανοιχτά με τη δεξιά και έθετε το ενδεχόμενο της επιστροφής της δεξιάς στην εξουσία μετά από εκλογές.

Για τους κυβερνώντες διαχειριστές των συμφερόντων της μπουρζουαζίας της Ιταλίας, αλλά και όλης της δυτικής Ευρώπης ήταν ζήτημα αρχής να μην κοπεί ούτε κεραία από τα αντιδραστικά και απατηλά οικονομικά σχέδιά τους.

Το παρόν άρθρο γράφτηκε πριν εκδηλωθεί η κυβερνητική κρίση, δείχνει όμως με ποιά αποφασιστικότητα η κυβέρνηση Πρόντι εφάρμοζε από την αρχή τις συνταγές του Μάαστριχτ, ενώ η ΚΕ ταλαντευόταν διαρκώς ανάμεσα σε κριτική και υποστήριξη της κυβερνητικής πολιτικής, αλλά αποφάσιζε, σε κάθε κρίσιμη καμπή υπέρ της τελευταίας.

Η συμφωνία της ηγεσίας της ΚΕ με την κυβέρνηση προκάλεσε και μια κρίση μέσα στο κόμμα αφού δύο μέλη της Κεντρικής Επιτροπής της ΚΕ παραιτήθηκαν. Δεκάδες χιλιάδες μέλη και υποστηρικτές της ΚΕ θα είναι απογοητευμένοι από την υποχώρηση της ηγεσίας του κόμματος.

Τα διδάγματα από την ιταλική κυβερνητική κρίση, που βασικά ήταν η κρίση της ΚΕ, για το ευρωπαϊκό εργατικό κίνημα είναι περισσότερο αρνητικής φύσης, μπορούν να αποδειχθούν όμως πολύτιμα στο μέλλον και δείχνουν κυρίως το εξής:

- Κάθε υποστήριξη σοσιαλδημοκρατικών, «κεντροαριστερών» ή κάπως επιφανειακά «προοδευτικών» κυβερνήσεων, για «λόγους τακτικής», για να «μην κυβερνήσει η δεξιά», κλπ., καταλήγει αναπόφευκτα στην ευθυγράμμιση με την αστική πολιτική τέτοιων κυβερνήσεων, αν δεν τηρείται με αυστηρότητα η αρχή να μην ψηφιστεί κανένα αντεργατικό μέτρο ακόμα κι αν η κυβέρνηση απειλεί με παραίτηση.

- Ο μόνος τρόπος για την υπεράσπιση των συμφερόντων της εργατικής τάξης και των πλατύτερων στρωμάτων του λαού συνίσταται στη ριζική και συμβίβαστη αντιπολίτευση ενάντια σε όλες τις παραλλαγές αστικής κυβερνητικής πολιτικής, που όμως δε σημαίνει ότι ταυτίζουμε απλά όλα τα κόμματα από δεξιά μέχρι αριστερά.

- Η υποχώρηση απέναντι στους εκβιασμούς «κεντροαριστερών» αστικών κυβερνήσεων οδηγεί ένα εργατικό κόμμα τελικά στη συνευθύνη και στη συνενοχή για την ακολουθούμενη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Όλες οι εμπειρίες μετά το 1980 δείχνουν ότι έτσι στρώνεται πάντα ο δρόμος για την επιστροφή της δεξιάς στην εξουσία, και χειρότερο ακόμα ότι ενισχύονται μαζικά ακροδεξιά και φασιστικά κόμματα που, επωφελούμενα της λαϊκής δυσaréσκειας, απειλούν να συντρίψουν το εργατικό κίνημα και να θάψουν όλα τα κεκτημένα στον τομέα των δημοκρατικών ελευθεριών.

- Πιο επίκαιρη από ποτέ είναι η αναγκαιότητα της οικοδόμησης μαζικών επαναστατικών εργατικών κομμάτων που να είναι σε θέση να αντιπαλέψουν έμπρακτα τις υπαγορεύσεις των αρχουσών τάξεων που αποσκοπούν στην ισοπέδωση όλων των κοινωνικών κεκτημένων. Η σημερινή άκρα αριστερά μπορεί να κάνει ένα πρώτο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση αν ξεπεράσει τους παραδοσιακούς συχνά σεχταριστικούς χωρισμούς και να αναλάβει τα καθήκοντά της απέναντι στις πραγματικά τεράστιες προκλήσεις της σημερινής εποχής.

Α.Υ. 28/10/1997

Στρατιωτική επέμβαση στην Αλβανία και ρατσισμός

Η καταβύθιση του αλβανικού πλοίου προσφύγων από το ιταλικό ναυτικό, το Μάρτη, η οποία κόστισε τις ζωές πάνω από 80 ανθρώπων, και η διεθνής στρατιωτική παρέμβαση, καθοδηγούμενη από την Ιταλία, η οποία δήθεν διεξάγεται για καθαρά “ανθρωπιστικούς σκοπούς”, σηματοδοτούν μια στροφή της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής, αφού για πρώτη φορά, μετά το 1945, διεκδικεί ο ιταλικός ιμπεριαλισμός ηγετικό ρόλο σε μια περιοχή που τη θεωρούσε και παλιότερα “ζώνη επιρροής” του (1).

Η ολοφάνερη προσπάθεια του ιταλικού ιμπεριαλισμού να αναβαθμίσει και να ενισχύσει τη δύναμή του σε διεθνή κλίμακα, εντάσσεται στην εντατικοποίηση των ανοιχτών ή καλυμμένων συγκρούσεων για την αναδιανομή των νέων αγορών στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, ανάμεσα στα ιμπεριαλιστικά κράτη, μετά το τέλος των σταλινικών καθεστώτων.

Για την αλβανική υπόθεση είναι χαρακτηριστικό ότι ο ιταλικός ιμπεριαλισμός ανέλαβε την άμεση ευθύνη για το πνίξιμο ή τη σταδιακή εκτόνωση και τελική διάλυση της εξέγερσης του αλβανικού λαού, η οποία παρουσίαζε (και εξακολουθεί να παρουσιάζει) επαναστατικές ιδιομορφίες. Η παρέμβαση θεωρήθηκε απαραίτητη, αφού το κράτος και τα κόμματα της Αλβανίας είχαν αποδειχθεί ανίκανα να αποκαταστήσουν “το νόμο και την τάξη” μόνα τους.

Ταυτόχρονα, αποκαλύφθηκε ξεκάθαρα και η ουσία της κυβέρνησης της “Ελιάς”, που βασικό κορμί της αποτελούν οι δυνάμεις του ΚΔΑ(2). Αν και ήταν σαφές από την αρχή, ότι η “κεντροαριστερή” κυβέρνηση Πρόντι θα λειτουργούσε εντελώς μέσα στο πλαίσιο της καπιταλιστικής λογικής, και πιο συγκεκριμένα των νεοφιλελεύθερων κριτηρίων του Μάαστριχτ, έκαναν ωστόσο εντύπωση ο αποφασισμένος και τελικά δολοφονικός χειρισμός της αποτροπής του “κινδύνου μιας μεγαλύτερης εισροής Αλβανών προσφύγων”, όπως και η γρήγορη και αδίστακτη στρατιωτική αποστολή στην Αλβανία. Αποκαλύφθηκε επίσης η πλήρης σύγκλιση της “κεντροαριστερής” κυβέρνησης με τη δεξιά, όσον αφορά τόσο στην ωμή χρήση του κρατικού ρατσισμού, όσο και στον αποκάλυπτα ιμπεριαλιστικό επαναπροσδιορισμό της εξωτερικής πολιτικής. Η υποστήριξη της “Επιχείρησης Αλμπα” από τα δεξιά κόμματα του “Πόλο της Ελευθερίας”(3) ήταν έτσι τελείως φυσιολογική.

Το θέμα της αντιμετώπισης των αλβανών προσφύγων λάμβανε τους πρώτους μήνες του '97,

διαστάσεις ρατσιστικής υστερίας, αν και μόνο 15.000 Αλβανοί μπήκαν στην Ιταλία, δηλαδή ένας αριθμός σχετικά ασήμαντος. Από τότε η δεξιά Λέγκα Νορντ (ΛΝ) λ.χ. (4) συνδυάζει το αποσχιστικό της σχέδιο όλο και πιο ανοιχτά με μια ρατσιστική προπαγάνδα. Ετσι δήλωσε ο τότε δήμαρχος της Λ.Ν. του Μιλάνο, Φορμεντίνι, (ο οποίος στα τέλη του Απρίλη έχασε τις τοπικές εκλογές) ότι “κάθε ψήφος υπέρ της Λ.Ν., θα σήμαινε έναν Αλβανό λιγότερο στο Μιλάνο”.

Η αρνητική στάση της Λ.Ν. και όλης της δεξιάς, σχετικά με τη νομιμοποίηση των μεταναστριών και των μεταναστών, η χρήση βίας απέναντί τους και η ασύδοτη υπερεκμετάλλευσή τους είναι ούτως ή άλλως καθημερινή πραγματικότητα και ειδικά εκεί όπου η Λ.Ν. επηρεάζει πλατύτερα στρώματα του πληθυσμού. Ο κυνισμός της Λ.Ν. έφθασε στο σημείο που οι δήμαρχοί της να υπόσχονται 170 χιλ. δρχ. “αμοιβή” για όσους “καρφώνουν” παράνομο/η μετανάστη ή μετανάστρια στις αρχές! Και ο υπουργός Εσωτερικών, Ναπολιτάνι (ΚΔΑ), σιωπά σε όλ' αυτά!

Είναι αναμφισβήτητο ότι και οι γραφειοκρατικές ηγεσίες των συνδικάτων και των ρεφορμιστικών κομμάτων, συμπεριλαμβανομένου του παλιού ιταλικού Κ.Κ., συνέβαλαν επί δεκαετίες, σημαντικά, στην εξάπλωση της εθνικιστικής νοοτροπίας, που υπό τις συνθήκες οικονομικής και πολιτικής κρίσης εύκολα μπορεί να μετατρέπεται σε ξενοφοβία ή ανοιχτό ρατσισμό.

Το ότι αυτή η νοοτροπία επιδρά ακόμα μέσα σε κόμματα που θεωρούνται κάπως “αριστερά” δείχνει και η παρατήρηση του βουλευτή του ΚΔΑ, Μούσσι, ο οποίος υποστηρίζοντας την αναγκαιότητα της στρατιωτικής παρέμβασης στην Αλβανία, επεσήμανε: “αν εμείς δεν πάμε στην Αλβανία, τότε θα είναι η Αλβανία που θα έρθει στην Ιταλία!”

Επιχείρηση Αλμπα και Επανίδρυση

Η διεθνής στρατιωτική αποστολή κάτω από ιταλική ηγεσία εξυπηρέτησε κυρίως τα άμεσα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των ενδιαφερόμενων χωρών στην Αλβανία. Είναι κυρίως ιταλικές επιχειρήσεις που είχαν επενδύσει εκεί, ακολουθούμενες από ελληνικές. Τα μέσα και μακροπρόθεσμα συμφέροντα στρέφονται βέβαια σε όλα τα νότια Βαλκάνια, μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα και τον Καύκασο, περιοχές που χαρακτηρίζονται ακόμα από μεγάλη αστάθεια, αλλά φαίνονται ανοιχτές για οικονομική διείσδυση.

Οι άλλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της Ε.Ε. και οι ΗΠΑ ενέκριναν τη στρατιωτική παρέμβαση, κυρίως επειδή το “παράδειγμα προς αποφυγήν” για τους ανατολικοευρωπαϊκούς λαούς των

εξεγερθέντων μαζών οπωσδήποτε πρέπει να σταματήσει, το γρηγορότερο δυνατό. Ως πειθήνιο όργανο αυτής της “ειρήνευσης” χρησιμεύουν τα υπολείμματα της παλιάς χοτζιανής γραφειοκρατίας, που εντωμεταξύ αυτοπροβάλλονται ως δημοκρατικά καθαρισμένο “Σοσιαλιστικό Κόμμα”. Έτσι συμπίπτουν η νέα κυβέρνηση Νάνο και η “διεθνής κοινότητα κρατών” στην αντίληψη ότι κύριος άμεσος στόχος πρέπει να είναι η αναδιοργάνωση των κρατικών θεσμών, δηλ. βασικά της αστυνομίας και του στρατού, αποσκοπώντας στον αφοπλισμό των εξεγερθέντων.

Ενάντια στο πλατύ ενιαίο μέτωπο της κυβέρνησης της “Ελιάς” και της δεξιάς, μέσα στην ιταλική βουλή, στράφηκε μόνο η Κομμουνιστική Επανάσταση (Κ.Ε.), που αρνήθηκε να υπερψηφίσει την ιμπεριαλιστική παρέμβαση. Η άρνηση αυτή ήταν όμως μόνο συμβολικής σημασίας, αφού δεν επηρέαζε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Στ’ αλήθεια η στάση της ηγεσίας Μπερτινόνι - Κοσσούτα της Κ.Ε. στην αλβανική υπόθεση, ήταν κάθε άλλο παρά σαφής. Πριν τη σφαγή των αλβανών προσφύγων στη διώρυγα του Ότραντο, η Κ.Ε. διατηρούσε μια αρκετά υποτονική και “ουδέτερη” στάση, χωρίς να συμμετέχει στη ρατσιστική καμπάνια ενάντια στους “αλβανούς μαφιόζους”, αλλά και χωρίς να προσπαθεί να απομυθοποιήσει την προπαγάνδα αυτή. Στην αρχή, η Κ.Ε. άσκησε κριτική στην κυβέρνηση που στήριζε ακόμα τον Μπερίσα. Αργότερα όμως, όταν γινόταν σαφές ότι η κυβέρνηση προετοίμαζε τη στρατιωτική παρέμβαση, απαίτησε ότι αυτή θα έπρεπε να διεξαχθεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Ταυτόχρονα πήρε από κάθε άποψη το μέρος του αλβανικού Σ.Κ. και του Φίνο, και ταυτίστηκε έτσι με τη γραμμή του Κλίντον.

Ο υπεύθυνος για την εξωτερική πολιτική της Κ.Ε., Ρ. Μαντοβάνι, έγραψε στα τέλη του Μάρτη: “Είναι φανερό ότι κάθε προσπάθεια να σώσουμε τον Μπερίσα (...) θα κατέληγε στο να καταστήσουμε αδύνατες όλες τις ενέργειες της κυβέρνησης Φίνο να αποκαταστήσει ένα δημοκρατικό έλεγχο της χώρας”. Η αποκατάσταση της “τάξης” ήταν αναγκαία, ενάντια σε “ομάδες των εξεγερθέντων, οι στόχοι των οποίων είναι κάθε άλλο παρά δημοκρατικοί”. Η ιταλική κυβέρνηση θα έπρεπε να αποδεχθεί την κυβέρνηση της εθνικής ενότητας ως “μοναδικό συνομιλητή” στις διαπραγματεύσεις. Και τελικά: “Τονίσαμε μερικές φορές ότι κατ’ αρχήν δεν είμαστε αντίθετοι σε μια ακόμα και στρατιωτική παρέμβαση”, αρκεί να αποτελείται από “ειρηνευτικές δυνάμεις με εντολή του ΟΗΕ, που να αναλάβει τον έλεγχο της όλης κατάστασης”(5). Κατά τα άλλα, θα έπρεπε να βοηθήσει “η Ευρώπη” την Αλβανία “με ένα σχέδιο Μάρσαλ για την οικονομική ανάπτυξη” της

χώρας(6).

Μετά την καταβύθιση του πλοίου των προσφύγων, άλλαξε η κοινή γνώμη σε ένα βαθμό υπέρ των Αλβανών και ο Μπερτινόνι παρατήρησε στις 2 Απριλίου ότι μια στρατιωτική παρέμβαση τώρα θα ήταν λάθος.

Κριτήρια υποστήριξης από την Επανάσταση

Όταν η Κ.Ε. τελικά καταψήφισε την παρέμβαση, ο “Πόλος” αξιοποίησε την ευκαιρία και απαίτησε την παραίτηση της κυβέρνησης που είχε χάσει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία της, που στηρίζεται από την Κ.Ε. Δεν πέρασαν 24 ώρες και η Κ.Ε. έσπευσε να διαβεβαιώσει στη βουλή ότι εξακολουθεί να υποστηρίζει την κυβέρνηση. Αποκάλυψε έτσι ότι δεν θεωρούσε τόσο σπουδαία τη διαφωνία της στην αλβανική υπόθεση... Ανανέωσε την εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση που μόλις είχε επιβάλει τη στρατιωτική παρέμβαση σε ανοιχτή συνεργασία με τη δεξιά.

Ο Κοσσούτα έγραψε ότι μια υπόθεση σαν αυτή της Αλβανίας, δεν θα μπορούσε να οδηγήσει την Κ.Ε. στην απόφαση να κάνει την κυβέρνηση να πέσει, αντίθετα με άλλα ζητήματα, όπως η συζήτηση για τις μεταρρυθμίσεις των κρατικών θεσμών (όπου βέβαια διακυβεύεται το εκλογικό μέλλον της Κ.Ε.). Και ο αντιπρόσωπος των βουλευτών της Κ.Ε. στη γερούσια υπογράμμισε κατηγορηματικά: “Θα συνεχίσουμε να υποστηρίζουμε την κυβέρνηση όσο αποφεύγει να μειώσει τις κοινωνικές δαπάνες, όσο υπάρχει μια μεγαλύτερη μεταρρυθμιστική υποχρέωση, όσο δίδονται οι κατάλληλες απαντήσεις στον τομέα της εργασίας, των φόρων και της κοινωνικής ασφάλειας. Ανανεώνουμε την εμπιστοσύνη όσο ο προσδιορισμός της κυβέρνησης στρέφεται προς την υπεράσπιση των πιο αδύναμων, των νέων, των συνταξιούχων και των εργαζομένων”(7).

Και ο Μπερτινόνι επιβεβαίωσε ότι το πραγματικό ματς “παίζεται γύρω από το κοινωνικό κράτος” και όχι στη διώρυγα του Ότραντο. Πάντως, φαίνεται ότι για την ηγεσία της Κ.Ε. οι μετανάστριες, μετανάστες και πρόσφυγες, δεν ανήκουν στους “πιο αδύναμους” της κοινωνίας.

Τίθεται όμως το ερώτημα, σε ποιο βαθμό οι ακόμα αρκετά αισιόδοξες εκτιμήσεις της ηγεσίας της Κ.Ε. ως προς το “κράτος πρόνοιας” και τα κεκτημένα των εργαζομένων ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Θα έπρεπε δηλαδή να εξεταστεί ο απολογισμός της κυβέρνησης της “κεντρο-αριστεράς” πάνω από ένα χρόνο μετά την άνοδό της στην εξουσία.

Μεγάλο κεφάλαιο και “κεντροαριστερή” κυβέρνηση

Ο “Πόλος” και η Λ.Ν., αν και αντιπροσωπεύουν καθαρά νεοφιλελεύθερα οικονομικά προγράμματα, στηρίζονται με τη λαϊκιστική προπαγάνδα τους κυρίως στα μικροαστικά στρώματα. Ούτε ο Μπερλουσκόνι και ο Φίνι, οι οποίοι παρουσιάζουν ορισμένη δόση τυχοδιωκτισμού και τονίζουν τον εθνικισμό, ούτε η Λ.Ν. με το αποσχιστικό σχέδιό της, δεν κατάφεραν να αποκτήσουν την εμπιστοσύνη του ιταλικού μεγάλου κεφαλαίου, που κατευθύνεται χωρίς δισταγμούς στην Ε.Ε. και στα κριτήρια του Μάαστριχτ. Εγγυητής αυτής της βασικής επιλογής είναι ακριβώς η “Ελιά” που έτσι δείχνει καλύτερα προσαρμοσμένη στην προοπτική του μεγάλου κεφαλαίου από τους αντιπάλους της.

Ένας αντιπρόσωπος της εσωτερικής αντιπολίτευσης στην Κ.Ε. και μέλος της Κεντρικής Επιτροπής επισημαίνει: “Το μεγάλο κεφάλαιο ψηφίζει κεντροαριστερά. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Πρόντι (...) ήταν πρόταση του προέδρου της Κονφιντούστρια (Σύνδεσμος των Ιταλών Βιομηχάνων) και του Ανιέλι (πρόεδρος της ΦΙΑΤ) στην ηγεσία του ΔΚΑ. Πρόκειται για είδηση που δημοσιεύτηκε στη Ρεπούμπλικα και που ποτέ δεν διαψεύστηκε επισήμως. Η επιλογή στηριζόταν και στο γεγονός ότι ο Πρόντι αποτελούσε εγγύηση για το γρήγορο ξεπούλημα μεγάλων βιομηχανιών στο μεγάλο κεφάλαιο, όπως έγινε με την ημικρατική αυτοκινητοβιομηχανία ΑΛΦΑ, που δόθηκε πρακτικά δωρεάν στη ΦΙΑΤ”.(8)

Ο απολογισμός μετά από ένα χρόνο διακυβέρνησης της κεντροαριστεράς είναι συνολικά αρνητικός για τους εργαζόμενους: “Ένα πρώτο επιθετικό βήμα ήταν ο προϋπολογισμός, που ψηφίστηκε φέτος. Βέβαια, για να καλυφθεί ο χαρακτήρας της επίθεσης, τον «έσπασαν» σε δεκάδες μέτρα και τροπολογίες (...). Το πιο ενδεικτικό από αυτά τα μέτρα είναι ο «ευρωφόρος», ένας νέος φόρος που απαιτείται στα πλαίσια της ευρωπαϊκής σύγκλισης και που φυσικά επιβαρύνει κυρίως τους μισθωτούς. Επίσης, έχουμε μια επίθεση στην απασχόληση, με το μπλοκάρισμα συνολικά των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα. Δεν θα αναπληρώνονται, ούτε οι θέσεις όσων συνταξιοδοτούνται. Έτσι, στην υγεία, για παράδειγμα, τα επόμενα τρία χρόνια, θα μείνουν 40.000 θέσεις εργασίας κενές, γεγονός που σημαίνει υποβάθμιση της δημόσιας υγείας και περισσότερο χώρο για την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα αυτό.

Πολύ σοβαρή αντιδραστική τομή στην απασχόληση αποτελούν και τα υποτιθέμενα μέτρα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Η κυβέρνηση χρηματοδοτεί το 1/3 των αποδοχών νέων που

προσλαμβάνονται από επιχειρήσεις για 6 ή 12 μήνες. Έτσι το κεφάλαιο βρίσκει φτηνό εργατικό δυναμικό για να αναπληρώσει τους εποχιακούς εργάτες, ειδικά στο Νότο.

Κι όλα αυτά, σε συνδυασμό με άλλα μέτρα που θεσμοθετούν την ενοικιαζόμενη απασχόληση (υπεργολαβίες), βεβαίως πλήττουν το ίδιο το συνδικαλιστικό κίνημα, καθώς η πολυδιάσπαση της εργατικής τάξης, η πλήρης υποταγή των εργαζομένων στις τρέχουσες ανάγκες του κεφαλαίου, κλπ., καθιστούν δύσκολη την ενιαία δυναμική απάντηση από το εργατικό κίνημα”(9).

Εντωμεταξύ, αυτό το καλοκαίρι, η κυβέρνηση παρουσίασε ένα “Ντοκουμέντο του οικονομικού σχεδιασμού”, προβαίνοντας σε άλλα μέτρα λιτότητας. Προβλέπεται και άλλη αφαίμαξη ύψους 45.000 δις λιρετών (2.700 δις δραχμών) σε τρία χρόνια, από τις οποίες 10.000 δις πάνε σε βάρος των συντάξεων και της υγείας. Μειώνονται παραπέρα οι δαπάνες για το ταχυδρομείο και το σιδηρόδρομο και επιβεβαιώνονται επίσημα όλες οι ιδιωτικοποιήσεις. Είναι περιττό να τονίσουμε ότι τα μέτρα γέμισαν με ευφορική ικανοποίηση τα χρηματιστήρια και το σύνδεσμο βιομηχάνων Κονφιντούστρια.

Η κυβέρνηση εξακολουθεί να στηρίζεται από την Κ.Ε. και ταυτόχρονα συνεχώς συναινεί με τη δεξιά. Έτσι κατάφερε να επικρατήσει πρακτικά χωρίς αντιπολίτευση.

Κεντροαριστερά και “κοινωνική ειρήνη”

Η επίθεση της άρχουσας τάξης, που διεξάγεται από την κυβέρνηση Πρόντι, δεν περιορίζεται στον οικονομικό τομέα. Κατατέθηκε ήδη ένα ρατσιστικό νομοσχέδιο στο ζήτημα της μετανάστευσης και υπάρχουν σχέδια για την εξίσωση των ιδιωτικών σχολείων με τα κρατικά, κάτι που θα ενισχύσει το βάρος του Βατικανού στην κοινωνία. Επίσης, χορηγείται νομική κάλυψη της αυτοκρατορίας του Μπερλουσκόνι στα ΜΜΕ, συνεχίζεται το κυνήγι μαγισσών παλαιών αγωνιστών της ακροαριστεράς (ειδικά της Λόττα Κοντίνουα) ως “τρομοκράτες” και η κυβέρνηση καλύπτει τα εγκλήματα ιταλών στρατιωτικών στη Σομαλία και προετοιμάζει τον επαγγελματισμό του στρατού. Προετοιμάζεται, πάλι συναινετικά με τη δεξιά αντιπολίτευση, η μεταρρύθμιση των θεσμών που προβλέπει την ενίσχυση της εξουσίας του προέδρου και της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας σε βάρος του δημοκρατικού ελέγχου από το κοινοβούλιο, με σκοπό την αυξανόμενη σταθερότητα των αστικών κυβερνήσεων. Έτσι διακρίνεται όλο και πιο σαφώς η εικόνα της “Δεύτερης Ιταλικής Δημοκρατίας”.

Βασικός στόχος της “κεντροαριστερής” κυβέρνησης είναι η διατήρηση της “κοινωνικής ειρήνης” και ακριβώς γι’ αυτό το μεγάλο κεφάλαιο υποστήριξε την “Ελιά” από την πρώτη στιγμή. Το ΚΔΑ που εξακολουθεί να ελέγχει τους γραφειοκρατικούς συνδικαλιστικούς μηχανισμούς οργανώνει την προώθηση της καπιταλιστικής πολιτικής, μέσα στην κυβέρνηση, και εμποδίζει ταυτόχρονα μεγαλύτερες αντιδράσεις των εργαζομένων και των καταπιεζομένων σε ένα βαθμό, που μια δεξιά κυβέρνηση θα αδυνατούσε να το καταφέρει.

Ένας σχολιαστής του περιοδικού “Τάιμ” παρατήρησε ότι ο πρόεδρος του ΚΔΑ Ντ’ Αλέμα “έφερε, για πρώτη φορά, την ιταλική αριστερά στην κυβέρνηση. Προώθησε την καθιέρωση μιας σειράς οικονομικών μεταρρυθμίσεων, μερικές των οποίων έχουν μια γεύση τόσο συντηρητική, ώστε φαίνεται αδύνατο ότι θα μπορούσαν να περάσουν ακόμα και κάτω από τη μακρόχρονη χριστιανοδημοκρατική διακυβέρνηση”.(10) Και στο ίδιο τεύχος του “Τάιμ” επεσήμανε ο Πρόντι με περηφάνεια ότι “εδώ δεν έγινε κανένα μεγάλο κοινωνικό ξέσπασμα, όπως στη Γαλλία ή στην Ισπανία”.(11) Και ο Ανιέλι επαινεί: “Η αριστερά μπορεί να κάνει πράγματα που η δεξιά ποτέ δεν μπορούσε να τα κάνει”.

Όταν η ηγεσία της Κ.Ε. πήρε την απόφαση να υποστηρίξει την “κεντροαριστερή” κυβέρνηση, επιχειρηματολόγησε μεταξύ άλλων, ότι αυτή θα ευνοούσε τις κινητοποιήσεις της εργατικής τάξης και άλλων κινημάτων. Ο προσωρινός απολογισμός όμως δεν επιβεβαιώνει αυτήν την πρόγνωση.

ΚΔΑ και μεταβολή της Ιταλίας

Το ΚΔΑ είναι επίσης το κόμμα που εκφράζει τέλεια τους όρους της σύγχρονης καπιταλιστικής δημοκρατίας, κατευθυνόμενο από τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό του, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της “Δεύτερης Δημοκρατίας”.(12) Ετσι επισημαίνει η ηγεσία, με αφορμή το τελευταίο συνέδριο του κόμματος: “Η Κ.Ε. είναι ο τόπος, ο χώρος και η διάσταση του παρόντος και του μέλλοντος της Ιταλίας και αντιπροσωπεύει το ιδανικό περιβάλλον για τη μεταβολή της Ιταλίας από μια βιομηχανική χώρα με ένα ασφυκτικό και αναποτελεσματικό κεντρικό κράτος, με αδύναμους θεσμούς και με ένα δημόσιο οικονομικό σύστημα που κοντεύει να καταρρεύσει. Να μεταβληθεί λοιπόν η Ιταλία σε μια μεγάλη ευρωπαϊκή δημοκρατία στην οποία μια μεταβιομηχανική (!) οικονομία θα μπορέσει να στηριχθεί σε ένα δίκτυο μοντέρνων νέων θεσμών”.

Η ηγεσία του ΚΔΑ προσπαθεί να βρει τις κατάλληλες λύσεις για τη νέα οικονομική πραγματικότητα και τη λεγόμενη παγκοσμιοποίηση που είναι σημαδεμένες από αβεβαιότητες και

αναταραχές και αποτελούν πηγή διαρκούς ανισορροπίας. Η συνεχιζόμενη μεταλλαγή της ίδιας της υλικής βάσης του συστήματος φαίνεται να είναι η ουσία του τρόπου της καπιταλιστικής παραγωγής στα τέλη του 20ού αιώνα.

Οι ηγέτες του ΚΔΑ θεωρούν, όπως όλοι οι ρεφορμιστές μετά το 1880, ως κύριο καθήκον τους το να δαμάσουν τις αντιφάσεις του συστήματος και να φέρουν τάξη στη χαώδη οικονομική πραγματικότητα, μέσω της κρατικής εξουσίας και παρέμβασης, ανοίγοντας έτσι, όπως νομίζουν, μια προοπτική της προόδου και της διαρκούς ανάπτυξης. Ελπίζουν λοιπόν ότι με τον τρόπο αυτό η θηριώδης φύση της καπιταλιστικής οικονομίας μπορεί να εξουδετερωθεί.

Εξηγώντας την πολιτική του κόμματός του, ο Ντ’ Αλέμα παρατήρησε τον περασμένο Νοέμβρη: “Θέλουμε να μπούμε στην Ευρώπη για να αποτελέσουμε μια δύναμη(!). Για να γίνει η παγκόσμια τάξη πιο δίκαιη. Είμαστε η αριστερά, δηλ. αυτοί που νομίζουν ότι η αγορά δεν μπορεί να λύσει τα προβλήματα αυτά. Γι’ αυτό χρειάζεται μια δυνατή πολιτική, ένα κοινό νόμισμα. Για να πάρουμε μέρος σε μια παγκοσμιοποίηση που αλλιώς θα την κάνουν κάποια φαντάσματα στους υπολογιστές, μεταφέροντας κεφάλαια από μια χώρα στην άλλη χωρίς να τα ελέγχει κανείς”.

Και τόνισε: “Ο διεθνής ανταγωνισμός επιβάλλει την υποστήριξη από το κράτος. Και πραγματικά οι επιχειρηματίες δεν απαιτούν από μας λιγότερο κράτος. Απαιτούν ένα κράτος λιγότερο επιβλητικό και λιγότερο αναποτελεσματικό, αλλά πιο δυνατό και ικανό να προμηθεύει τις απαραίτητες υποδομές, να προσφέρει ένα πιο κατάλληλο σχολείο, να αποκτήσει ένα διεθνές γόητρο για να είναι σε θέση να υποστηρίξει τη διεύθυνση των επιχειρήσεών μας στο εξωτερικό”.(13)

Είναι φανερό ότι η ηγεσία του ΚΔΑ δεν έσβησε μόνο κάθε αναφορά στα αντίθετα συμφέροντα των τάξεων, εν ονόματι του υποτιθέμενου ρεαλισμού, αλλά ότι ταυτίζεται από κάθε άποψη με τους στόχους του ιταλικού ιμπεριαλισμού, που θέλει να τον κατευθύνει με “λογικό” τρόπο.

Πλειοψηφία και μειοψηφία της Επανάστασης

Τον περασμένο Δεκέμβρη έλαβε χώρα το συνέδριο της ΚΕ, όπου εμφανίστηκε μια εσωτερική αντιπολίτευση αποτελούμενη από μια συμμαχία στην οποία ανήκουν και δύο τροτσικιστικές ομάδες. Ο ιταλικός Τύπος μιλάει γι’ αυτό και για τροτσικιστική αντιπολίτευση. Αυτό το ρεύμα πήρε τελικά το 15,4% των ψήφων για την εναλλακτική πρόταση που την είχε προβάλει. Η μειοψηφία είχε

ιδιαίτερη υποστήριξη ανάμεσα στους νέους και τους βιομηχανικούς εργάτες.

Η πλειοψηφία της ηγεσίας, Μπερτινότι - Κοσσούτα, αυτοπροβλήθηκε πάλι αρκετά ριζοσπαστική στα λόγια, αναφερόμενη στον Κ. Μαρξ, στην αναγκαιότητα ενός άλλου κοινωνικού και πολιτικού συστήματος και της απελευθέρωσης από τη μισθωτή εργασία. Απαιτεί και την άμεση καθιέρωση των 35 ωρών τη βδομάδα, χωρίς μείωση του μισθού.

Επίμαχη ήταν όμως η συμπεριφορά του κόμματος στην καθημερινή πολιτική ζωή και ειδικά η κοινοβουλευτική υποστήριξη της κυβέρνησης. Η ηγεσία δικαιολόγησε την υπερψήφιση του προϋπολογισμού με το επιχείρημα της προστασίας των συντάξεων και της δημόσιας υγείας και γενικότερα της υπεράσπισης των κεκτημένων των εργαζομένων.

Για πρώτη φορά ο Μπερτινότι εξήγησε ότι τα κριτήρια για τη νομισματική ενοποίηση δεν βρίσκονταν σε αντίφαση με την υπεράσπιση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και ότι είναι “δυνατό να προχωρήσουμε προς ένα ενιαίο νόμισμα, χωρίς να αγγίζουμε το κράτος πρόνοιας”.

Αντίθετα με αυτήν την αντίληψη, η μειοψηφία απέρριψε την υποστήριξη της κυβέρνησης Πρόντι, αφού αυτή αποτελεί τη στρατηγική επιλογή της μεγάλης πλειοψηφίας της άρχουσας τάξης. Η μειοψηφία συνέστησε την υποχώρηση του κόμματος στην αντιπολίτευση, αφού η κυβερνητική πολιτική δεν είναι συμβιβασίμη με τα συμφέροντα των εκμεταλλευομένων και τους στόχους της Κ.Ε., κάτι που αποδείχθηκε από τους πρώτους έξι μήνες της διακυβέρνησης.

Μερικά άλλα σημεία του κειμένου της μειοψηφίας αναφέρουν: “Η συμμετοχή μας στην πλειοψηφία θα μας μετέτρεπε απλά σε ένα εργαλείο πίεσης πάνω στο ΚΔΑ και στο βαθμό που δε θα προβάλλαμε πια μια συνολική εναλλακτική λύση, θα έχανε η κριτική που ασκούμε στο ΚΔΑ κάθε φερεγγυότητα. Πρέπει (...) να παλέψουμε για τη δημιουργία των πιο ευνοϊκών συνθηκών για να κερδίσουμε τη μάχη της ηγεμονίας στην εργατική τάξη και στα λαϊκά στρώματα. Πρέπει να αρνηθούμε στη δεξιά το μονοπώλιο της αντιπολίτευσης! (...) Η Κ.Ε. είχε μερικές πραγματικές επιτυχίες. Αλλά αυτό δεν συνδέθηκε με βαθύτερη κοινωνική επιρροή και βαθύτερες ρίζες ούτε με μια μεγαλύτερη ικανότητα να αναπτύσσουμε μαζικά κινήματα. Τείναμε να συγκεντρωθούμε στην αξιοποίηση της εικόνας μας και αυτό ενθάρρυνε παθητική συμπεριφορά (...).

Ενότητα σημαίνει για μας, ενοποίηση της εργατικής τάξης και οικοδόμηση της ιστορικής συμμαχίας με τη βοήθεια της οποίας η εργατική

τάξη θα αποκτήσει την ηγεμονία μέσα στην κοινωνία.(...) Η υποστήριξη της κυβέρνησης Πρόντι δεν ανταποκρίνεται σε αυτό το στόχο.

Η «επιστροφή στον Μαρξ» δεν πρέπει να σημαίνει την εγκατάλειψη της κομμουνιστικής θεωρίας του Λένιν, του Γκράμσι και των άλλων, ούτε την άρνηση των επαναστατικών ρήξεων του 20ού αιώνα. Αντ’ αυτού πρέπει να προβάλουμε εκ νέου την πολιτική σκέψη του Μαρξ, γύρω από το χαρακτήρα της προλεταριακής επανάστασης.

Απαραίτητη είναι μια λεπτομερής ιστορική και πολιτική ανάλυση των λαθών και του σταλινικού εκφυλισμού, όπως και των δεινών των ανατολικο-ευρωπαϊκών χωρών. Πρέπει να προσεγγίσουμε αυτό το θέμα χωρίς κανένα ίχνος πίστης στην «παράδοση», σε παλιότερες θέσεις του ιταλικού Κ.Κ.

Όλα τα λάθη και όλος ο εκφυλισμός δεν μπορούν να σβήσουν ή να αρνηθούν τις εμπειρίες του κομμουνισμού στον 20ό αιώνα, ούτε να μας οδηγήσουν στην εγκατάλειψη της επαναστατικής προοπτικής ή στο να θάψουμε τον εαυτό μας, αναζητώντας λύσεις για τα προβλήματα της σημερινής κρατικής εξουσίας”.(14)

Συναίνεση ή πραγματική αντιπολίτευση;

Είναι εμφανές ότι η αρχική “κριτική υποστήριξη υπό όρους” για την κυβέρνηση από την Κ.Ε., μετατράπηκε σε υποστήριξη διαρκείας που εξισώνεται με συνευθύνη για όλη την κυβερνητική πολιτική. Και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ηγετική ομάδα της ακολουθεί συνειδητά αυτή τη γραμμή, που της επιτρέπει αφενός να βρίσκεται διαρκώς στο κέντρο του ενδιαφέροντος των ΜΜΕ και να ασκεί συνέχεια κάποια πίεση στο ΚΔΑ και αφετέρου να δικαιολογεί τη στάση της με το επιχείρημα του “εμποδίσαμε ακόμα χειρότερα”.

Αυτή η γραμμή όμως δεν μπορεί να διατηρηθεί χωρίς ορισμένες χειραγωγήσεις στο εσωτερικό του κόμματος. Α.χ., η μειοψηφία δεν έχει καμιά πρόσβαση στα μέσα του κόμματος και δεν αντιπροσωπεύεται στην εφημερίδα “Λιμπερασιόνε”.

Η ηγεσία είναι και αναγκασμένη να παραβιάζει λίγο πολύ ανοιχτά τις αποφάσεις του τελευταίου συνεδρίου όπως: “Θα αντισταθούμε με απόλυτη αποφασιστικότητα στο σύμφωνο για την εργασία ανάμεσα στα συνδικάτα και την κυβέρνηση”. Κι όμως η Κ.Ε. υπερψήφισε το “πακέτο Τρέου”, που νομιμοποιεί τη νοικιασμένη εργασία και ευνοεί μόνο τους καπιταλιστές.

“Το κράτος πρόνοιας θα είναι η μητέρα όλων

των μαχών”. Κι όμως η Κ.Ε. ενέκρινε το “Ντοκουμέντο για την οικονομική ανάπτυξη”. “Δεν θα αποδεχθούμε μεταβλητές πλειοψηφίες: Αν στη βουλή προκύψει μια νέα πλειοψηφία σε σημαντικές επιλογές της πολιτικής του κράτους, αυτή θα είναι και η πλειοψηφία της κυβέρνησης”. Κι όμως η Κ.Ε. δεν αντέδρασε στη νέα πλειοψηφία που διαμορφώθηκε με αφορμή το νεοαποικισμό στην Αλβανία και τη σχεδιαζόμενη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του προέδρου.(15)

Η γραμμή της ηγεσίας δεν αποσκοπεί μόνο στη δημιουργία μιας εικόνας στην κοινή γνώμη, αλλά αποτελεί και ένα εργαλείο “εσωτερικής διοίκησης” του κόμματος. Έτσι, όλες οι πραγματικές υποχωρήσεις της ακολουθούμενης πολιτικής είναι δικαιολογημένες στην προοπτική της μελλοντικής ρήξης που θα συμβεί όμως μόνο κατά φαντασία: Η ψήφος για τον προϋπολογισμό δόθηκε μόνο με προοπτική τη ρήξη στον τομέα της εργασίας. Η ψήφος για το πακέτο Τρέου δόθηκε μόνο με προοπτική τη ρήξη στο θέμα της προεδρίας. Έτσι, η τεχνητή δημιουργία μιας προοπτικής ρήξης μετατρέπεται σε εργαλείο της συνεπούς υποστήριξης της κυβέρνησης”.(16)

Παρά την προσωρινή νηνεμία της μαζικής αντίστασης ενάντια στην επίθεση της άρχουσας τάξης, η οποία οφείλεται σε μεγαλύτερο βαθμό στην πολιτική των ηγεσιών τόσο του ΚΔΑ, όσο και της Κ.Ε., παραμένει ζωντανό το δυναμικό αντιπολίτευσης μέσα στο κόμμα, όπως μαρτυρούν πολλές αντιδράσεις που ξεπερνούν κατά πολύ και την επιρροή της οργανωμένης μειοψηφίας.

Υπάρχει ανάγκη να συγκροτηθεί η αντιπολίτευση ενάντια στην κυβέρνηση μέσα στην Κ.Ε. και έξω από αυτήν και η ενεργοποίηση του αντιγραφειοκρατικού συνδικαλισμού, με σκοπό να συγκροτηθεί ένα ενιαίο μέτωπο που πραγματικά να είναι σε θέση να οργανώσει τον αγώνα για τα δικαιώματα της εργατικής τάξης και όσων υφίστανται εκμετάλλευση και καταπίεση.

Α. Υδριώτης
10/9/1997

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Το άρθρο βασίζεται ουσιαστικά σε πληροφορίες από τα ακόλουθα περιοδικά:

- Altra Sinistra της οργάνωσης Socialismo Rivoluzionario.

- Proposta που εκδίδεται από συντακτική επιτροπή, πολιτικά κοντά στην οργάνωση Alleanza Marxista Rivoluzionaria.

- Bandiera Rossa της Associazione Quarta Internazionale, ιταλικού τμήματος της Τέταρτης Διεθνούς.

Οι δύο τελευταίες οργανώσεις συνεργάζονται μέσα στο κόμμα Κομμουνιστική Επανάσταση και υποστηρίζουν μέσα σε αυτό την “Εναλλακτική Πρόταση”, δηλαδή συμμετέχουν σε μια αριστερή αντιπολίτευση. Ο Μ. Φερράντο, ο Φ. Γκρισόλια και ο Λ. Μαϊτάν, αντιπροσωπεύουν αυτές τις ομάδες μέσα στην Κεντρική Επιτροπή της Κ.Ε.

(2) Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (ΚΔΑ) που προέρχεται από το παλιό Ιταλικό Κ.Κ. και ιδρύθηκε το 1991, μετά από τη διάσπαση της Κομμουνιστικής Επανάστασης (Κ.Ε.) Το ΚΔΑ πήρε στις εκλογές του Απριλίου του '96 το 21% ως μέρος της συμμαχίας “Ελιά” που πήρε συνολικά το 35%. Η Κ.Ε. πήρε το 8,6%.

(3) Ο “Πόλος της Ελευθερίας” είναι η συμμαχία του δεξιού κόμματος “Φόρτσα Ιτάλια” του Μπερλουσκόνι και της “μεταφασιστικής” “Αλεάντσα Νατσιονάλε” του Φίνι. Η συμμαχία αυτή πήρε στις εκλογές της 21-4-96 το 40% των ψήφων.

(4) Η Λέγκα Νορντ (ΛΝ) είναι ένα δεξιό, νεοφιλελεύθερο και λαϊκίστικο κόμμα που ανέβηκε στα 1992-93, όπως και τα κόμματα του “Πόλου”, με το τέλος της πρώτης ιταλικής δημοκρατίας και την παρακμή των παραδοσιακών κομμάτων της εξουσίας, όπως Χριστιανο-δημοκράτες και Σοσιαλιστικό Κόμμα. Η ΛΝ επιδιώκει την απόσχιση της βόρειας Ιταλίας ως “Παντανιά” και κατηγορεί το κεντρικό κράτος ως παρασιτικό και διεφθαρμένο. Πήρε στις εκλογές του '96 το 10,1% και αποτελεί την κυρίαρχη πολιτική δύναμη στη βορειοανατολική Ιταλία (Βένετο, Φριούλι) και σε μερικές άλλες περιοχές του βορρά. Η άρνηση της ΛΝ να στηρίξει μια κυβέρνηση του “Πόλου”, δηλ. η διάσπαση της ιταλικής δεξιάς, ήταν η βασική προϋπόθεση για την εγκαθίδρυση της κυβέρνησης Πρόντι.

(5) Από: Λιμπερατισμόν, εφημερίδα της Κ.Ε., 27-3-1997.

(6) Βέντολα, Λιμπερατισμόν, 29-3-1997.

(7) Λιμπερατισμόν, 11-4-97.

(8) Συνέντευξη του Φ. Γκρισόλια στο Πριν, 18-5-1997.

(9) ο.π. σ. 7.

(10) Τζόρνταν Μπονφάντε στο “Τάιμ”, ‘Αλτρα Σινίστρα, Μάιο 1997, σ. 5.

(11) ο.π.

(12) Όπως γράφει ο τώος Ιταλός πρέσβης στη Μόσχα, Σ. Ρομάνο, το 1995: “Η Αμερική δεν είναι πια ο μεγαλύτερος σύμμαχος της Ιταλίας με την έννοια που είχε αυτή η έκφραση για δύο γενιές μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και ο ρόλος της στον πολιτικό ορίζοντα της Ιταλίας μειώνεται βαθμιαία. Οι αποφάσεις των Βρυξελλών και της Μπούντεσμπανκ είναι πιο σημαντικές για την ιταλική κυβέρνηση από αυτές της Φέντεραλ Ρεζέρβ και του Στέιτ Ντιπάρτμεντ”.

(13) Ο Ντ' Αλέμα σε συνεντεύξεις της “Λ' Ουνιτά” και της “Κορριέρε Ντε Λα Σέρα”.

(14) Βλέπε: International Viewpoint, Feb. 1997, s. 29.

(15) Βλέπε: Marco Ferrando, C' θ di nuovo bisogno di opposizione, Proposta Luglio - Agosto 1997, s. 3-6.

(16) ο.π., σ. 5.

Τα ερωτήματα του Οκτώβρη

Του Ντανιέλ
Μπενσαΐντ

Μια κριτική επανεξέταση της ρώσικης επανάστασης, με την ευκαιρία ή την πρόφαση της 80ης επετείου της, θέτει μια σειρά από ζητήματα, τόσο ιστορικά όσο και προγραμματικά. Αυτό που διακυβεύεται είναι τεράστιο. Γιατί πρόκειται ούτε λίγο ούτε πολύ για την αναγνωσιμότητα του αιώνα που τελειώνει, για την ικανότητά μας να σώσουμε το παρελθόν από τη λησμονιά για να διατηρήσουμε ανοιχτό το μέλλον προς την επαναστατική πράξη.

Όμως, πριν καν μπει κανείς στον τεράστιο όγκο των νέων ντοκουμέντων που μπορεί πλέον να συμβουλευτεί μετά το άνοιγμα των σοβιετικών αρχείων (και που ασφαλώς θα επιτρέψουν νέες διευκρινίσεις και ανανέωση και ορισμένων διενέξεων), η συζήτηση συχνά σκοντάφτει στην ετοιματζίδικη σκέψη της κυρίαρχης ιδεολογίας, δείγμα της οποίας αποτέλεσε πρόσφατα ο συναινετικός νεκρολογικός ύμνος προς τον Φρανσουά Φυρέ. Σε αυτές τις εποχές της αντιμεταρρύθμισης και της αντίδρασης, δεν είναι περίεργο που τα ονόματα του Λένιν και του Τρότσκι γίνονται τόσο ακατάλληλα για αναφορά όσο ακατάλληλα ήταν και τα ονόματα του Ροβεσπιέρου ή του Σεν-Ζυστ στην Παλινόρθωση.

Για να αρχίσουμε να ξεκαθαρίζουμε τα πράγματα, αξίζει λοιπόν να καταπιαστούμε με τρεις ιδέες που παρουσιάζονται σαν τόσο προφανείς σήμερα:

1 - Επανάσταση θα ήταν απλώς το όνομα που πήρε τον Οκτώβρη μια συννομωσία ή ένα μειοψηφικό πραξικόπημα που εξαρχής και από τα πάνω επέβαλε την αυταρχική του αντίληψη για την κοινωνική οργάνωση, σε όφελος μιας νέας ελίτ.

2 - Όλη η ανάπτυξη της ρώσικης επανάστασης και των αυταρχικών της περιπετειών ενυπήρχε εν σπέρματι, σαν ένα είδος προπατορικού αμαρτήματος, στην επαναστατική ιδέα (ή «πάθος», σύμφωνα με τον Φυρέ): η ιστορία ανάγεται έτσι στη γενεαλογία και στην εκπλήρωση αυτής της διεστραμμένης ιδέας, σε περιφρόνηση όλων των μεγάλων πραγματικών συνταράξεων, των κολοσσιαίων γεγονότων και της αβέβαιας έκβασης κάθε πάλης.

3 - Τέλος, η ρώσικη επανάσταση θα ήταν καταδικασμένη στην τερατογένεση, σαν ένα είδος «πρώρης» γέννας της ιστορίας, μιας επιχείρησης βιασμού της πορείας και των ρυθμών της, τη στιγμή που οι «αντικειμενικές συνθήκες» για ένα ξεπέραςμα του καπιταλισμού δεν είχαν συμπληρωθεί: αντί να έχουν τη σύνεση να «αυτο-περιορίσουν» το σχέδιό τους, οι μπολσεβίκοι ηγέτες θα ήταν έτσι οι ενεργοί φορείς αυτής της χρονικής ανεδραφικότητας.

I. Επανάσταση ή πραξικόπημα;

Η ρώσικη επανάσταση δεν είναι το αποτέλεσμα μιας συννομωσίας αλλά η έκρηξη, στο πλαίσιο του πολέμου, των αντιφάσεων που συσώρευσε ο αυταρχικός συντηρητισμός του τσαρικού καθεστώτος. Η Ρωσία, στις αρχές του αιώνα, είναι μια μπλοκαρισμένη κοινωνία, χαρακτηριστικό υπόδειγμα «άνισης και συνδρασμένης ανάπτυξης», μια χώρα ταυτόχρονα κυριαρχούσα και εξαρτημένη, που συνδύαζε φεουδαλικά στοιχεία μιας επαρχίας όπου η δουλοπαροικία επίσημα είχε καταργηθεί μόλις πριν από μισό αιώνα και χαρακτηριστικά του

πιο συγκεντρωποιημένου αστικού βιομηχανικού καπιταλισμού. Μεγάλη Δύναμη, είναι ωστόσο υποταγμένη τεχνολογικά και πιστωτικά (χρέος). Οι διεκδικήσεις που παρουσίασε ο παπά Γκαπόνε στην επανάσταση του 1905 είναι μια αληθινή καταγραφή της αθλιότητας που βασιλεύει στη χώρα των τσάρων. Οι προσπάθειες για μεταρρύθμιση γρήγορα μπλοκάρονται από τον συντηρητισμό της ολιγαρχίας, το πείσμα του δεσπότη και την ασυνέπεια μιας αστικής τάξης που ήδη πιέζεται από το αναδυόμενο εργατικό κίνημα. Τα καθήκοντα της δημοκρατικής επανάστασης ανατίθενται έτσι σε ένα είδος «*τρίτης τάξης*» στην οποία όμως το σύγχρονο προλεταριάτο, παρότι μειοψηφικό, αποτελεί ήδη τη δυναμική πρωτοποριακή της πτέρυγα.

Σε όλα αυτά είναι που η «*αγία Ρωσία*» μπορεί να αντιπροσωπεύει «τον αδύναμο κρίκο» της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας. Η δοκιμασία του πολέμου θα βάλει φωτιά σε αυτή την πυριταποθήκη.

Η ανάπτυξη της επαναστατικής διαδικασίας, από το Φλεβάρη ως τον Οκτώβρη του 1917, δείχνει καλά ότι δεν πρόκειται για μια μειοψηφική συννομοσία επαγγελματιών επαναστατών, αλλά για την επιταχυνόμενη αφομοίωση μιας πολιτικής εμπειρίας σε μαζικό επίπεδο, μιας μεταμόρφωσης των συνειδήσεων, μιας διαρκούς μετατόπισης του συσχετισμού δυνάμεων. Στην μνημειώδη του «*Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης*», ο Τρότσκι αναλύει λεπτομερειακά αυτή τη ριζοσπαστικοποίηση, από συνδικαλιστική εκλογή σε συνδικαλιστική εκλογή, από δημοτικές εκλογές σε δημοτικές εκλογές, στους εργάτες, στους στρατιώτες και στους αγρότες. Ενώ οι μπολσεβίκοι δεν αντιπροσώπευαν παρά μόνο το 13% των εκπροσώπων στο συνέδριο των Σοβιέτ τον Ιούνιο, τα πράγματα αλλάζουν γρήγορα μετά τις ημέρες του Ιουλίου και την απόπειρα πραξικοπήματος του Κορνίλοφ: αντιπροσωπεύουν 45% με 60% τον Οκτώβρη. Η εξέγερση του Οκτώβρη όχι μόνο δεν ήταν ένα απλό χτύπημα που κέρδισε χάρη σε έναν αιφνιδιασμό, αλλά και αντιπροσωπεύει την κατάληξη και την προσωρινή λύση μιας δοκιμασίας δυνάμεων που ωρίμασε σε ολόκληρη την προηγούμενη χρονιά, στη διάρκεια της οποίας η κατάσταση της συνείδησης των πλειβιακών μαζών βρισκόταν συνεχώς στα αριστερά των κομμάτων και των ηγεσιών τους, και όχι μόνο των σοσιαλιστών-επαναστατών («Εσέρων»), αλλά και του ίδιου του μπολσεβίκικου κόμματος ή μιας μερίδας της ηγεσίας του (έως ακόμα και στην απόφαση για την τελική εξέγερση).

Αυτό είναι άλλωστε που εξηγεί το ότι η εξέγερση του Οκτώβρη, σε σχέση με τη βία που είχαμε ως τότε γνωρίσει, ήταν ελάχιστα βίαιη και

δαπανηρή σε ανθρώπινες ζωές, με την προϋπόθεση βέβαια ότι διακρίνουμε τα θύματα του Οκτώβρη (και από τις δύο πλευρές) από τα θύματα του εμφύλιου πολέμου που άρχισε το 1918, με την υποστήριξη των ξένων δυνάμεων (με τη Γαλλία και τη Μ.Βρετανία επικεφαλής τους).

Εάν με τον όρο επανάσταση εννοούμε μια δυναμική μετασχηματισμού που προέρχεται από τα κάτω, ορισμένες βαθιές ελπίδες του λαού, και όχι την εκπλήρωση ενός μυθικού σχεδίου που συλλαμβάνει κάποια πεφωτισμένη ελίτ, τότε δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η ρώσικη επανάσταση ήταν μια επανάσταση με την πλήρη έννοια του όρου. Αρκεί να κοιτάξει κανείς τα νομοθετικά μέτρα που υιοθετήθηκαν κατά τους πρώτους μήνες και τον πρώτο χρόνο από το νέο καθεστώς, για να καταλάβει ότι σημαίνουν μια ριζική ανατροπή των σχέσεων ιδιοκτησίας και εξουσίας, μερικές φορές πιο γρήγορη απ'ό,τι προέβλεπαν ή ήθελαν, μερικές φορές μάλιστα και πιο πέρα απ'ό,τι επιθυμούσαν, κάτω από την πίεση των περιστάσεων. Πολλά βιβλία μαρτυρούν για τη ρήξη αυτή με την παγκόσμια τάξη πραγμάτων (βλ. τις *Δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο*, του Τζον Ρηντ) και για τον άμεσο διεθνή της αντίκτυπο (*La revolution d'Octobre et le mouvement ouvrier europeen, collectif*, EDI 1967).

Ο Μαρκ Φερό υπογραμμίζει (*La Revolution de 1917*, Albin Michel, 1997 και *Naissance et effondrement du regime communiste en Russie*, Livre de poche, 1997) ότι τότε δεν υπήρξε και πολύς κόσμος που να λυπήθηκε για το καθεστώς του τσάρου ή που να έκλαψε για τον τελευταίο δεσπότη. Αντίθετα, τονίζει τις ανατροπές τις τόσο χαρακτηριστικές κάθε αυθεντικής επανάστασης, που πάνε ως τις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής: στην Οδησό, οι φοιτητές επιβάλλουν στους καθηγητές τους ένα νέο πρόγραμμα ιστορίας. Στην Πετρούπολη, οι εργάτες αναγκάζουν τα αφεντικά τους να μάθουν «το νέο εργατικό δίκαιο». Στο στρατό, μερικοί φαντάροι προσκαλούν τον παπά στη συνέλευσή τους για «δώσουν ένα νέο νόημα στη ζωή του. Σε μερικά σχολεία, οι πιτσιρικάδες διεκδικούν το δικαίωμα να μάθουν μποξ για να τους ακούν και να τους σέβονται οι μεγάλοι...».

Η αρχική αυτή επαναστατική φόρα εξακολουθεί να είναι αισθητή σε όλη τη δεκαετία του είκοσι, παρά τις ελλείψεις και την πολιτιστική οπισθοδρόμηση, μέσα από πρωτοποριακές προσπάθειες στο μέτωπο του μετασχηματισμού του τρόπου ζωής: σχολικές και παιδαγωγικές μεταρρυθμίσεις, οικογενειακή νομοθεσία, αστικές ουτοπίες, γραφιστικές και κινηματογραφικές αναζητήσεις. Αυτή είναι που επιτρέπει να εξηγηθούν οι αντιφάσεις και τα διφορούμενα του μεγάλου μετασχηματισμού που διεξάγεται επώδυνα στο

μεσοπόλεμο, όταν ανακατεύονται ακόμα η γραφειοκρατική τρομοκρατία και καταστολή με την ενέργεια της επαναστατικής ελπίδας. Ποτέ καμία χώρα στον κόσμο δεν θα έχει γνωρίσει τόσο απότομη μεταμόρφωση όσο αυτή που έγινε κάτω από το κνούτο μιας φαραωνικής γραφειοκρατίας: Από το 1926 ως το 1939, οι πόλεις θα αυξηθούν κατά 30 εκατομμύρια κατοίκους και το ποσοστό τους στο συνολικό πληθυσμό θα περάσει από το 18% στο 33%. Μόνο μέσα στο πρώτο πενταετές σχέδιο, το ποσοστό αύξησής τους θα είναι 44%, δηλαδή πρακτικά όσο και μεταξύ 1897 και 1926. Η μισθωτή εργατική δύναμη υπερδιπλασιάζεται (από 10 γίνεται 22 εκατομμύρια). Πράγμα που σημαίνει μια μαζική «αγροτοποίηση» των πόλεων, μια τεράστια προσπάθεια αλφαριθμητισμού και μόρφωσης και μια αναγκαστική επιβολή μιας πειθαρχίας στην εργασία. Ο μεγάλος αυτός μετασχηματισμός συνοδεύεται από τη γέννηση του εθνικισμού, από μια ανάπτυξη του καριερισμού, από την εμφάνιση ενός νέου γραφειοκρατικού κονφορμισμού. Σε όλη αυτή την τεράστια ανακατωσούρα -ειρωνεύεται ο Μοσέ Λεβίν- η κοινωνία ήταν με μια έννοια «αταξική», γιατί όλες οι τάξεις ήταν άμορφες, συγχωνεύσιμες (Moshe Lewin, *La formation de l'Union Soviétique*, Gallimard 1985).

II. Εξουσιομανία ή γραφειοκρατική αντεπανάσταση;

Η έκβαση της πρώτης σοσιαλιστικής επανάστασης, ο θρίαμβος του σταλινισμού, τα εγκλήματα της ολοκληρωτικής γραφειοκρατίας αποτελούν αναμφισβήτητα το ένα από τα κυριότερα σημάδια του αιώνα μας. Για αυτό και το ερμηνευτικό κλειδί τους έχει τόση σημασία. Για ορισμένους, η αρχή του κακού βρίσκεται σε ένα κακό βάθος της ανθρώπινης φύσης, σε μια ασυμπίεστη εξουσιομανία που μπορεί να εκδηλώνεται με διάφορες μάσκες, ακόμα και με τη διάθεση να φέρει την ευτυχία στους λαούς ενάντια στη θέλησή τους, να τους επιβάλει προκατασκευασμένα σχήματα μιας τέλει πολιτείας. Για εμάς έχει, αντίστροφα, σημασία να συλλάβουμε στην κοινωνική οργάνωση, στις δυνάμεις που συγκροτούνται και αντιτίθενται μέσα της, τις ρίζες και τα βαθύτερα στοιχεία αυτού που ονομάστηκε καμιά φορά «σταλινικό φαινόμενο».

Ο σταλινισμός, στις συγκεκριμένες ιστορικές περιστάσεις, παραπέμπει σε μια πιο γενική τάση γραφειοκρατικοποίησης που ενυπάρχει σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Τρέφεται θεμελιακά από την ανάπτυξη του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας (μεταξύ χειρωνακτικής και διανοητικής

εργασίας, ιδιαίτερα), και από τους «επαγγελματικούς κινδύνους της εξουσίας» που τον χαρακτηρίζουν. Στη Σοβιετική Ένωση, η δυναμική αυτή ήταν τόσο πιο έντονη και γρήγορη όσο η γραφειοκρατικοποίηση οικοδομήθηκε μέσα σε ένα περίγυρο καταστροφών, ένδειας, πολιτιστικού αρχαϊσμού, χωρίς δημοκρατικές παραδόσεις. Ήδη από την αρχή, η κοινωνική βάση της επανάστασης ήταν ταυτόχρονα και πλατιά και στενή. Πλατιά στο μέτρο που στηριζόταν στη συμμαχία μεταξύ εργατών και αγροτών, οι οποίοι αποτελούσαν την τεράστια κοινωνική πλειοψηφία. Στενή στο μέτρο που η εργατική, μειοψηφική συνιστώσα γρήγορα αποδεκατίστηκε από τον πόλεμο και τις απώλειες του εμφύλιου πολέμου. Οι στρατιώτες, που τα σοβιέτ τους έπαιζαν τόσο ουσιαστικό ρόλο το 1917, ήταν στην ουσία αγρότες που ωθούνται από την ιδέα της ειρήνης και της επανόδου στο σπίτι τους.

Στις συνθήκες αυτές, το φαινόμενο της αντιστραμμένης πυραμίδας εμφανίστηκε γρήγορα. Δεν ήταν πλέον η βάση που ωθούσε την κορυφή, αλλά η θέληση της κορυφής που προσπαθούσε να συμπαρασύρει τη βάση. Εξού και η μηχανική της υποκατάστασης: το κόμμα υποκαθιστά το λαό, η γραφειοκρατία το κόμμα, ο μεγάλος ηγέτης το σύνολο αυτό. Αλλά το οικοδόμημα αυτό δεν μπορεί να επιβληθεί παρά μόνο με το σχηματισμό μιας νέας γραφειοκρατίας, καρπό της κληρονομιάς του παλαιού καθεστώτος και της επιταχυνόμενης κοινωνικής ανόδου των νέων ηγετών. Συμβολικά, μεταξύ των νέων μελών του κόμματος μετά τη μαζική στρατολόγηση της «γενιάς Λένιν», οι μερικές χιλιάδες αγωνιστών της οκτωβριανής επανάστασης δεν έχουν πλέον μεγάλο βάρος σε σχέση με τις εκατοντάδες χιλιάδες των νέων μπολσεβίκων, μεταξύ των οποίων οι καριερίστες που προσέτρεξαν να ενταχθούν στη νίκη και τα στοιχεία της παλιάς διοίκησης που επανήλθαν.

Η Διαθήκη του Λένιν (βλ. Moshe Lewin, *Le dernier combat de Lénine*, Minuit 1979) μαρτυράει για τη δική του αγωνία μπροστά στην παθιασμένη του συνειδητοποίηση του προβλήματος. Ενώ η επανάσταση είναι υπόθεση των λαών και των μαζών, ο Λένιν πεθαίνοντας, προσπαθώντας να φανταστεί τις εξελίξεις, καταλήγει να μετράει τις αρετές και τα μειονεκτήματα μιας χούφτας ηγετών από τους οποίους σχεδόν όλα μοιάζουν πλέον να εξαρτώνται.

Εάν οι κοινωνικοί παράγοντες και οι ιστορικές περιστάσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στην δυναμική άνοδο της σταλινικής γραφειοκρατίας, αυτό δεν σημαίνει ότι οι ιδέες και οι θεωρίες δεν έχουν καμία ευθύνη για την έλευσή της. Ιδιαίτερα είναι αναμφισβήτητο ότι η σύγχυση που διατηρείται, ήδη από την αρχή, μεταξύ κράτους, κόμματος και εργατικής τάξης, στο όνομα του

γρήγορου μαρasmus του κράτους και της εξαφάνισης των αντιφάσεων μέσα στο λαό, ευνοεί σημαντικά την κρατικοποίηση της κοινωνίας και όχι την κοινωνικοποίηση των κρατικών λειτουργιών. Η εκπαίδευση στη δημοκρατία είναι μια μακρόχρονη, δύσκολη υπόθεση, που δεν ακολουθεί τους ίδιους ρυθμούς με τα διατάγματα της οικονομικής μεταρρύθμισης. Χρειάζεται καιρός, ενέργεια. Η εύκολη λύση συνίσταται τότε στο να υποταγούν τα όργανα της λαϊκής εξουσίας, συμβούλια και σοβιέτ, σε έναν πεφωτισμένο κηδεμόνα: το κόμμα. Πρακτικά, αυτό σημαίνει επίσης την αντικατάσταση της αρχής της εκλεξιμότητας και του ελέγχου των υπευθύνων από το διορισμό με πρωτοβουλία του κόμματος, ήδη από το 1918 σε ορισμένες περιπτώσεις. Η λογική αυτή καταλήγει, τέλος, στην κατάργηση του πολιτικού πλουραλισμού και της ελευθερίας γνώμης, που είναι απαραίτητα για μια δημοκρατική ζωή, καθώς και στη συστηματική υποταγή του δικαίου στην εξουσία.

Ο μηχανισμός αυτός είναι ακόμα πιο αποτελεσματικός επειδή η γραφειοκρατικοποίηση δεν πηγάει μόνο ή κυρίως από μια εκ των άνω χειραγώγηση. Επίσης ικανοποιεί ορισμένες φορές και ένα είδος ζήτησης από τα κάτω, μια ανάγκη για τάξη και ησυχία που γεννιέται ακριβώς μετά την κούραση του πολέμου και του εμφύλιου, με τις στερήσεις και τη φθορά τους, και που οι δημοκρατικές διενέξεις, η πολιτική ζύμωση, η συνεχής έκκληση για υπευθυνότητα, ενοχλούν. Ο Μαρκ Φερό πολύ σωστά επεσήμανε στα βιβλία του αυτήν την τρομερή διαλεκτική.

Υπογραμμίζει για παράδειγμα ότι στις αρχές της επανάστασης υπήρχαν πράγματι «*δύο εστίες, μία δημοκρατική-ανταρχική στη βάση και μία συγκεντροποιητική-ανταρχική στην κορυφή*»: το «1939, δεν υπήρχε πλέον παρά μόνο μία». Ο συγγραφέας θεωρεί ότι το ζήτημα αυτό τέλειωσε πρακτικά μέσα σε μερικούς μήνες, ήδη από το 1918 ή το 1919, με το μαρasmus ή τον έλεγχο των συνοικιακών και εργοστασιακών επιτροπών (βλ. Marc Ferro, *Les soviets en Russie*, collection Archives). Με παρόμοιο τρόπο, ο φιλόσοφος Φίλιπ Λακού-Λαμπάρτ είναι ακόμα πιο σαφής όταν ονομάζει τον μπολσεβικισμό «*αντεπαναστατικό ήδη από το 1920-21*» (δηλαδή πριν καν την Κρονστάνδη, βλ. *Revue Lignes* No31, mai 1997).

Η υπόθεση είναι εξαιρετικής σημασίας. Δεν τίθεται βέβαια ζήτημα να αντιπαραβάλει κανείς, σημείο προς σημείο, με μανιχειριστικό τρόπο, τη μυθολογία ενός «*λενινισμού του Λένιν*» στο «*λενινισμό του Στάλιν*», μια λαμπρή δεκαετία του είκοσι σε μια σκοτεινή δεκαετία του τριάντα, σαν να μην είχε τίποτα ήδη αρχίσει να σαπίζει στη χώρα των Σοβιέτ. Ασφαλώς η γραφειοκρατικοποίηση

είναι σχεδόν αμέσως ενεργή, ασφαλώς η αστυνομική δραστηριότητα της Τσέκα έχει τη δική της λογική, ασφαλώς η πολιτική εξουσία των νησιών Σολόβκι ξεκινάει από τα τέλη του εμφύλιου πολέμου πριν καν πεθάνει ο Λένιν, ασφαλώς ο πλουραλισμός των κομμάτων καταργείται στην πράξη, το δικαίωμα έκφρασης περιορίζεται, τα δημοκρατικά δικαιώματα μέσα στο ίδιο το κόμμα περικόπτονται ήδη από το 10ο Συνέδριο του 1921. Η διαδικασία αυτού που ονομάζουμε γραφειοκρατική αντεπανάσταση δεν είναι ένα απλό γεγονός, χρονολογημένο και συμμετρικό προς την οκτωβριανή επανάσταση. Δεν έγινε μέσα σε μια μέρα. Πέρασε μέσα από επιλογές, από συγκρούσεις, από γεγονότα. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες δεν έπαψαν να συζητούν για την περιοδολόγησή της, όχι από ιστοριομανία, αλλά για να προσπαθήσουν να εξάγουν πολιτικά καθήκοντα. Μάρτυρες όπως οι Ροσμέρ, Ήστμαν, Σουβαρίν, Ιστράτι, Μπενιαμίν, Ζαμιάτιν και Μπουλγκάκοφ (στις επιστολές του προς τον Στάλιν), η ποίηση του Μαγιακόφσκι, οι ανησυχίες ενός Μάντελσταμ ή μιας Τσβετάεβα, τα ημερολόγια του Μπαμπέλ, κλπ., μπορούν να συμβάλουν στη διευκρίνιση πολλών πλευρών του φαινομένου, της ανάπτυξής του, της προόδου του.

Ωστόσο, παραμένει μια διαφορά, μια αγεφύρωτη ασυνέχεια, τόσο στην εσωτερική όσο και στη διεθνή πολιτική, ανάμεσα στην αρχή της δεκαετίας του είκοσι και στην τρομερή δεκαετία του τριάντα. Δεν αμφισβητούμε ότι οι ανταρτικές τάσεις είχαν αρχίσει να παίρνουν το πάνω χέρι ήδη από πριν, ότι απέναντι στον «*κύριο εχθρό*» (πολύ πραγματικό εξάλλου) της ιμπεριαλιστικής επίθεσης και της καπιταλιστικής παλινόρθωσης, οι μπολσεβίκοι ηγέτες άρχισαν να αγνοούν ή να υποτιμούν το «*δευτερεύοντα εχθρό*», τη γραφειοκρατία που τους απειλούσε από το εσωτερικό και που τελικά τους καταβρόχθησε. Το σενάριο αυτό, ωστόσο, ήταν πρωτόγνωρο και δύσκολο να το διαβλέψει κανείς. Χρειάστηκε καιρός για να το καταλάβουν και να το ερμηνεύσουν, για να εξάγουν όλες του τις επιπτώσεις. Έτσι, παρόλο που ο Λένιν ήταν αναμφισβήτητος αυτός που κατάλαβε καλύτερα το σήμα κινδύνου που αποτέλεσε η κρίση της Κρονστάνδης, σε σημείο που έπρεπε να προωθηθεί ένας βαθύς πολιτικός επαναπροσανατολισμός, δεν είναι παρά πολύ αργότερα, στην Προδομένη Επανάσταση, που ο Τρότσκι θα καταφέρει να θεμελιώσει την αρχή του πολιτικού πλουραλισμού στην ανομοιογένεια του ίδιου του προλεταριάτου, ακόμα και μετά από την κατάληψη της εξουσίας.

Οι περισσότερες από τις μεγάλες μαρτυρίες και τις μελέτες για τη Σοβιετική Ένωση ή για το ίδιο το μπολσεβίκικο κόμμα (π.χ. *Moscou sous Linine* του Rosmer, *Lininisme sous Linine* του Marcel

Liebman, *Histoire du parti bolchevik* του Pierre Broui, *Staline* του Souvarine, *Staline* του Trotsky, οι εργασίες των E.H. Carr, Tony Cliff, Moshe Lewin, David Rousset) δεν μας επιτρέπουν να αγνοήσουμε, μέσα στη στενή διαλεκτική της ρήξης και της συνέχειας, τη μεγάλη καμπή της δεκαετίας του τριάντα. Η ρήξη υπερέρχει και κατά πολύ, το μαρτυρούν τα εκατομμύρια και εκατομμύρια των πεθαμένων από πείνα, οι εξορίες, τα θύματα των δικών και των εκκαθαρίσεων. Εάν χρειάστηκε ο αφηνιασμός μιας τέτοιας βίας για να επιτευχθεί «το συνέδριο των νικητών» του 1934 και η σταθεροποίηση της γραφειοκρατικής εξουσίας, αυτό δείχνει πόσο γερή έπρεπε να είναι η επαναστατική κληρονομιά που δεν μπόρεσε να ηττηθεί τόσο εύκολα.

Αυτό είναι που ονομάζουμε αντεπανάσταση, πολύ πιο μαζική, πολύ πιο ορατή, πολύ πιο βίαιη από τα αυταρχικά μέτρα, όσο ανησυχητικά και να ήταν, που πάρθηκαν μέσα στη φωτιά του εμφυλίου πολέμου. Η αντεπανάσταση αυτή επίσης κάνει αισθητή την παρουσία της σε όλους τους τομείς, τόσο της οικονομικής πολιτικής (αναγκαστική κολεκτιβοποίηση και ανάπτυξη σε μεγάλη κλίμακα του Γκούλαγκ), όσο και της διεθνούς πολιτικής (στην Κίνα, στη Γερμανία, στην Ισπανία), ακόμα και της πολιτιστικής πολιτικής ή και της καθημερινής ζωής, αυτό που ο Τρότσκι ονόμασε «Θερμίδορ μέσα στο σπίτι».

III. «Πρόωρη» επανάσταση;

Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, μια θέση ξανααπόκτησε ακροατήριο στους υποστηρικτές του μαρξισμού, ιδιαίτερα στις αγγλοσαξονικές χώρες (βλ. τις εργασίες του Gerry Cohen): είναι η θέση σύμφωνα με την οποία η επανάσταση θα ήταν εξαρχής μια περιπέτεια καταδικασμένη ως πρόωρη. Στην πραγματικότητα, η θέση αυτή βρίσκεται πολύ νωρίς στα λόγια των ίδιων των Ρώσων μενσεβίκων και στις αναλύσεις του Κάουτσκι, ήδη από το 1921: Πολύ αίμα, πολλά δάκρυα και καταστροφές, γράφει τότε, θα μπορούσαν να αποφευχθούν «εάν οι μπολσεβίκοι είχαν την μενσεβίκικη αίσθηση του αυτοπεριορισμού σε αυτό που είναι ευφικτό, πράγμα που ξεχωρίζει και την ανωτερότητα ενός κυρίου» (Von der Demokratie zur Statssktaverei, 1921, αναφέρεται από τον Ράντεκ στο *Les voies de la Revolution russe*, EDI, σελ.41).

Η φόρμουλα είναι εντυπωσιακά αποκαλυπτική. Νά κάποιος που πολεμάει ενάντια στην ιδέα ενός κόμματος της πρωτοπορίας, αλλά και ταυτόχρονα φαντάζεται ένα κόμμα κύριο, εκπαιδευτή και παιδαγωγό, ικανό να ρυθμίζει κατά τη γνώμη του

την πορεία και το ρυθμό της ιστορίας. Σαν οι αγώνες και οι επαναστάσεις να μην είχαν τη δική τους λογική. Με τον πολύ αυτοπεριορισμό, όταν παρουσιάζονται, τελικά περνάς στην πλευρά της κατεστημένης τάξης πραγμάτων. Το θέμα δεν είναι τότε «να αυτοπεριοριστούν» οι στόχοι του κόμματος, αλλά να περιοριστούν σκέτα οι διεκδικήσεις των μαζών. Με την έννοια αυτήν, οι Έμπερτ και Νόσκε, δολοφονώντας τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και συντρίβοντας τα σοβιέτ της Βαβαρίας αποδείχτηκαν βιρτουόζοι του «αυτοπεριορισμού».

Στην πραγματικότητα, ο συλλογισμός αυτός οδηγεί αναπόφευκτα στην ιδέα μιας ιστορίας πολύ τακτικής, ρυθμισμένης σαν ρολόι, όπου όλα φτάνουν στην ώρα τους ακριβώς. Καταλήγει στις ανοησίες ενός αυστηρού ιστορικού ντετερμινισμού που τόσο πρόσαψαν στους μαρξιστές, όπου η υποδομή καθορίζει στενά το αντίστοιχο εποικοδόμημα. Απλώς παραμερίζει το γεγονός ότι η ιστορία δεν έχει τη δύναμη μιας μοίρας, ότι είναι γεμάτη τρύπες από γεγονότα που ανοίγουν μια πληθώρα δυνατοτήτων, ασφαλώς όχι όλων, αλλά πάντως έναν ορισμένο ορίζοντα από δυνατότητες. Οι ίδιοι οι δημιουργοί της είδαν τη ρώσικη επανάσταση όχι σαν μια μοναχική περιπέτεια, αλλά σαν το πρώτο στοιχείο μιας ευρωπαϊκής και παγκόσμιας επανάστασης. Οι αποτυχίες της γερμανικής επανάστασης ή του ισπανικού εμφύλιου πολέμου, οι εξελίξεις της κινέζικης επανάστασης, η νίκη του φασισμού στην Ιταλία και στη Γερμανία δεν ήταν γραμμένες εκ των προτέρων.

Το να μιλάει κανείς για πρόωμη επανάσταση ισοδυναμεί με μια δικαστική ιστορική κρίση αντί να τοποθετηθεί από την οπτική γωνία της εσωτερικής λογικής της διαπάλης και των αλληλοσυγκρουόμενων πολιτικών. Από την άποψη αυτήν, οι ήττες δεν είναι αποδείξεις λάθους ή αδίκου, όπως και οι νίκες δεν είναι αποδείξεις της αλήθειας. Γιατί δεν υπάρχει τελική κρίση. Αυτό που μετράει είναι ότι σε κάθε βήμα, σε κάθε μεγάλη επιλογή, σε κάθε μεγάλη απόφαση (Νέα Οικονομική Πολιτική - ΝΕΠ-, αναγκαστική κολεκτιβοποίηση, γερμανο-σοβιετικό σύμφωνο, ισπανικός εμφύλιος πόλεμος, νίκη του ναζισμού) χαράζεται ο δρόμος για μια άλλη ενδεχόμενη ιστορία. Αυτό είναι που διατηρεί την αναγνωσιμότητα του παρελθόντος και που επιτρέπει να εξαχθούν τα μαθήματα για το μέλλον.

Θα υπήρχαν και πολλές άλλες πλευρές να συζητηθούν με την ευκαιρία της επετείου αυτής. Εμείς αρκεστήκαμε σε «τρία ερωτήματα του Οκτώβρη» που σήμερα είναι κρίσιμα για τη συζήτηση. Αλλά το κεφάλαιο «τα μαθήματα του Οκτώβρη» από στρατηγική άποψη (επαναστατική κρίση, δυναδική εξουσία, σχέσεις μεταξύ κομμάτων, μαζών και θεσμών, ερωτήματα για την οικονομία

Τσε Γκεβάρα

της μετάβασης), για την επικαιρότητα και τα όριά τους, είναι προφανώς εξίσου αποφασιστικό. Θα ήταν επίσης σημαντικό, ενάντια στη σατανοποίηση που αποδίδει στην επανάσταση την ευθύνη για όλες τις αθλιότητες του αιώνα, να διευκρινιστεί ότι η Σοβιετική Ένωση είναι ασφαλώς η χώρα που, μέσα σε τριάντα χρόνια γνώρισε τους περισσότερους βίαιους θανάτους συγκεντρωμένους σε ένα περιορισμένο έδαφος, χωρίς να μπορούν να βαλθούν απλώς στο σακί της επανάστασης: είναι οι δεκάδες εκατομμύρια θάνατοι (οι ιστορικοί συζητούν σήμερα τον ακριβή αριθμό) που προκάλεσε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, η ξένη επέμβαση, ο εμφύλιος πόλεμος ή ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος. Με τον ίδιο τρόπο που δεν μπορεί, διακόσια χρόνια μετά τη γαλλική επανάσταση, να αποδοθούν στην Επανάσταση οι δυστυχίες που προκάλεσαν οι παρεμβάσεις των μοναρχιών ή των ναπολεόντιων πολέμων.

Ίσως, σε αυτούς τους καιρούς της παλινόρθωσης, θα άξιζε, για να κλείσουμε, να θυμίσουμε τις θαυμάσιες και διάσημες γραμμές που έγραψε ο Καντ το 1795, εν πλήρη θερμιδοριανή αντίδραση: «Ένα τέτοιο φαινόμενο στην ιστορία της ανθρωπότητας δεν ξεχνιέται, γιατί αποκάλυψε στην ανθρωπίνη φύση μια διάθεση, μια ικανότητα προόδου τέτοια που μια πολιτική, με τις πολλές της ισορροπίες, δεν θα μπορούσε να την αποδεσμεύσει από την προηγούμενη πορεία των γεγονότων: Μόνο η φύση και η ελευθερία, συγκεντρωμένες μέσα στο ανθρώπινο είδος σύμφωνα με τις εσώτερες αρχές του δικαίου, ήταν σε θέση να την αναγγείλουν, έστω και με τρόπο χρονικά ακαθόριστο και σαν τυχαίο γεγονός. Αλλά, ακόμα και αν ο στόχος που έθεσε το γεγονός αυτό δεν έχει ακόμα και σήμερα επιτευχθεί, ακόμα και αν μάλιστα η επανάσταση ή η μεταρρύθμιση στη συγκρότηση ενός λαού τελικά αποτύγχανε, ή ακόμα και αν, μετά από ένα χρονικό διάστημα, όλα επανέκαμπταν στην προηγούμενη κατάσταση (όπως το υποδεικνύουν σήμερα ορισμένες από τις πολιτικές), η φιλοσοφική αυτή προφητεία δεν χάνει ωστόσο τη δύναμή της. Γιατί το γεγονός αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, πολύ δεμένο με τα συμφέροντα της ανθρωπότητας και με πολύ πλατιά επιρροή σε όλες τις άκρες του κόσμου, έτσι που δεν μπορεί να μην επανέλθει στις μνήμες των λαών, με την ευκαιρία εννοϊκών περιστάσεων και με την επανεμφάνιση νέων προσπαθειών του ίδιου είδους».

Τίποτα δεν μπορεί να σβήσει για πάντα αυτό που, σε δέκα μέρες, συγκλόνησε τον κόσμο.

Daniel Bensaod
Inprecor (Νοέμβριος 1997)

της
Janette Habel

1967-1997: Θα ήταν σήμερα 69 χρονών. Σε μια παγκόσμια τάξη που ποτέ δεν θα είχε φανταστεί, σε μία ήπειρο πληγμένη από το νεο-φιλελευθερισμό, σε ένα νησί που έχει υποβληθεί στους εξαναγκασμούς της δολαριοποίησης. Πώς να σκεφτούμε ή να ξανασκεφτούμε τον Τσε; Χαμένη μέσα σε ένα χαοτικό κόσμο, η εικόνα του Τσε ταλαντεύεται μεταξύ παραποίησης και γελοιοποίησης. Μύθος, χωρίς πλέον νόημα, ή ολοκληρωτικός και αυτοκτονικός ουτοπιστής. Ήρωας αντάρτης, αλλά κακός στρατιωτικός για τους μεν, κακός οργανωτής για ορισμένους, ή για άλλους ακόμα, μαζοχιστής πουριτανός και ανελέητος χειριστής της εξουσίας, με μια ανευθυνότητα και μια πολιτική ακαμψία που θα είχε οδηγήσει -αν δεν υπήρχε η πραγματιστική ευφύια του Φιντέλ Κάστρο- στην αποτυχία της κουβανέζικης επανάστασης, όπως έγινε στο Κονγκό και στη Βολιβία.

Πώς να βρούμε, σε αυτό το τέλος του αιώνα, το νόημα ενός αγώνα που διεξήχθη στη δεκαετία του 1960, σε αυτή την επαναστατική δεκαετία; Σήμερα ξέρουμε καλύτερα το τέλος της ζωής του Τσε, αλλά τα -πολλά- γραπτά του διατηρούνται στην Κούβα και παραμένουν πάντα άγνωστα. Η ιδεολογική του πορεία μένει πάντα να ανακαλυφθεί.

Για την ηθική στον πολιτικό αγώνα

Η συντομία της πολιτικής του ζωής (δεκαετία χρόνια από τη νίκη της CIA ενάντια στον Αρμπέντς στη Γουατεμάλα ως το θάνατό του στη Βολιβία, οχτώ χρόνια στην Κούβα, από τα οποία έξι μετά τη νίκη) και η απότομη επιτάχυνση της ιστορίας, στην οποία συμμετείχε, καθιστούν ακόμα πιο σύνθετη την ερμηνεία ορισμένων κειμένων του. Η σκέψη του Τσε ήταν συνεχώς σε εξέλιξη.

Παρόλο που ο ίδιος αρνιόταν ότι ήταν θεωρητικός και παρόλο που δεν είχε συμμετάσχει σε πολιτικό κόμμα πριν τη στράτευσή του στην Κούβα, όλοι οι μάρτυρες συγκλίνουν: τόσο στη Σιέρα Μαέστρα όσο και κατά την άνοδο στην εξουσία, ήταν ένας από τους κύριους -αν όχι ο κύριος- εμπνευστής της ριζοσπαστικής πορείας της επανάστασης. Αλλά η πολιτική του συνείδηση θα εξελισσόταν βαθιά μέσα σε μερικά χρόνια. Από τη θετική αναφορά του στις χώρες του «παραπετάσματος», στη Σιέρα Μαέστρα (σε γράμμα του προς τον υπεύθυνο του Κινήματος της 26ης Ιουλίου, Ρενέ Ράμος Λατούρ, γράμμα που ο ίδιος χαρακτήρισε σαν «ηλίθιο» αργότερα) ως την αμείλικτη κριτική της ΕΣΣΔ και των χωρών της κεντρικής Ευρώπης στα 1964-65, έξι χρόνια μόλις πέρασαν. Τον Οκτώβριο του 1960, πάει στη Μόσχα. Το νησί είναι πνιγμένο από το αμερικάνικο εμπάργκο στα εμπορεύματα, που κηρύχθηκε στις 13 Οκτωβρίου. Από το σοβιετικό μπλοκ καταφέρνει να εξασφαλίσει πιστώσεις και την αγορά ενός μεγάλου μέρους της κουβανέζικης ζάχαρης έναντι πετρελαίου (η Κίνα θα αγοράσει το υπόλοιπο). Όταν παρών στην επέτειο της οκτωβριανής επανάστασης, καταχειροκροτείται από το πλήθος. Σίγουρος ότι μια αμερικάνικη επίθεση ετοιμάζεται

(η επιδρομή στον Κόλπο των Χοίρων θα γίνει 4 μήνες αργότερα), επιστρέφει πεπεισμένος ότι «η ΕΣΣΔ και όλες οι σοσιαλιστικές χώρες είναι διατεθειμένες να μπουν σε πόλεμο για να υπερασπίσουν την κυριαρχία μας»¹. Τον Οκτώβρη του 1962, η κρίση των πυραύλων θα διαψεύσει πικρά τις αυταπάτες του. Και ο αντάρτης, που έχει γίνει υπουργός, θα γνωρίσει από κοντά τις σοβιετικές εμπορικές πρακτικές της διπλωματίας μεγάλης δύναμης της Μόσχας, ακριβώς κατά την κρίση των πυραύλων. Ανακαλύπτει τη θλιβερή αλήθεια του αυταρχικού γραφειοκρατικού σοσιαλισμού και τα προνόμια των κατόχων της εξουσίας του. Στις διαλέξεις του σαν Υπουργός Βιομηχανίας, καταγγέλλει αυτό που δεν το ονομάζουν ακόμα «υπαρκτό σοσιαλισμό».

Η σκέψη του περιέχει τότε έναν ανθρωπισμό που έχει σφυρηλατηθεί στη διάρκεια του γύρου του στη Λατινική Αμερική. Αργεντίνος, γνωρίζει τις πελατειακές και λαϊκιστικές πρακτικές του περονισμού. Αργότερα θα ανακαλύψει τα προνόμια των «διευθυντών» και των υπεύθυνων του Κόμματος. «Ο νέος άνθρωπος» που θέλει να προωθήσει (και που τον παρουσιάζουν γελοιογραφικά σαν ολοκληρωτισμό), η παραδειγματική συμπεριφορά που έχει ο ίδιος σαν ηγέτης, η εθελοντική εργασία που προωθεί, βρίσκονται στον αντίποδα των σταλινικών πρακτικών. Ο ίδιος εμπνέεται από μια ηθική αντίληψη για την εξουσία που αποδεικνύεται να είναι ταυτόχρονα και πολιτική αναγκαιότητα. Όταν αναγγέλλει στους εργάτες της ζάχαρης το 1961 ότι οι ελλείψεις θα επιδεινωθούν (το κρέας και το γάλα δίνονται πλέον με δελτίο) αναλαμβάνει μια δέσμευση που θα ξεσηκώσει τον ενθουσιασμό των συμμετεχόντων: «Στο νέο στάδιο

της επαναστατικής πάλης κανείς δεν θα παίρνει περισσότερα από τους άλλους, δεν θα υπάρχουν ούτε προνομιούχοι υπάλληλοι ούτε λατιφουντίστες. Οι μόνοι προνομιούχοι στην Κούβα θα είναι τα παιδιά».

Ο πληθυσμός υποφέρει ήδη από πολλές στερήσεις. Η αντίσταση στην αμερικάνικη επιδρομή συνεπάγεται μια τεράστια λαϊκή κινητοποίηση, που είναι αδύνατη χωρίς την ένταξη στο επαναστατικό σχέδιο. Η νίκη στον Κόλπο των Χοίρων, πρώτη αυτοκρατορική ήττα στη λατινική Αμερική δεν εξηγείται αλλιώς.

Μακριά από τη διαφθορά και το νεποτισμό που χαρακτηρίζουν τους λατινοαμερικάνους καουντίγιος (=ηγέτες), ο Τσε προβάλλει την εικόνα ενός λιτού ηγέτη, απαιτητικού με τον εαυτό του όπως και με τους άλλους. Τα ανέκδοτα είναι ατέλειωτα: καταργεί τις πρόσθετες μερίδες της οικογενείας του στα τρόφιμα, εξηγεί δημόσια γιατί πρέπει να μείνει προσωρινά -καθότι άρρωστος- σε ένα σπίτι κοντά στη θάλασσα που ο μισθός του δεν του επιτρέπει να το πληρώνει. Ο Τσε γρήγορα συνειδητοποιεί την ανάγκη να παλαίψει ενάντια στα προνόμια. Το επαναστατικό σχέδιο έπρεπε κατά τη γνώμη του να οδηγήσει στην ανάδυση ενός ηγέτη που να μην αγγίζεται από οποιαδήποτε διαφθορά, που να συμφωνούν τα λόγια με τις πράξεις του. Η προσωπική του λιτότητα ήταν παροιμιώδης.

Διεξήγε μια ασταμάτητη πάλη ενάντια στη γραφειοκρατικοποίηση της νέας διοίκησης, προσπαθώντας να επιβάλει έναν τρόπο άσκησης της εξουσίας ριζικά κανούργιο. Απέτυχε και «ο Αργεντινός», όπως τον ανέφεραν με περιφρόνηση ορισμένοι υπάλληλοι, θα κάνει πολλούς εχθρούς.

Μερικές φορές δόθηκε στην ανυποχωρητικότητα του μια ψυχαναλυτική ερμηνεία. Αυτή απλώς δεν κατανοεί γιατί στην Κούβα η νέα εξουσία έπρεπε να ενσαρκώσει μια ριζική ρήξη με τη διαφθορά του παλαιού καθεστώτος. Επειδή η «φύση» επανέρχεται γρήγορα καλπάζοντας: το μαρτυρούν οι αντάρτες εκείνοι της 26ης Ιούλη, που μετά τη στρατηγική νίκη της Σάντα Κλάρα, με τον Μπατίστα να έχει ηττηθεί, καταλαμβάνουν τις κάντιλακ των αστυνομικών της δικτατορίας για να πάνε στη Αβάνα. Αμέσως τιμωρούνται από τον Τσε. Λένε σήμερα ότι οι τιμωρίες αυτές, ή και οι πολύ σοβαρές ποινές του, αποτελούσαν έναν ειδικό σταλινισμό, ένα τροπικό γκούλαγκ. Έτσι, όλα ανακατεύονται: η πειθαρχία που επιβάλλεται στο αντάρτικο ενάντια σε μια δικτατορία που στηρίζεται από την Ουώσιγκτον, οι εκτελέσεις των βασανιστών του Μπατίστα στο στρατόπεδο της Καμπάνια, μετά την κατάληψη της εξουσίας, υποτιθέμενα προεόρτια της κατασταλτικής

εξέλιξης του καθεστώτος. Ξεχνούν τον Τσε που περιθάλπε τους πληγωμένους κρατούμενους και που τους απελευθέρωνε κατόπιν, όπως και τη λιτή του αλλά και απεριόριστη γενναιοδωρία.

Μια ανολοκλήρωτη σκέψη

Η ανάγνωση των τελευταίων κειμένων του Τσε στη μεγάλη δημόσια οικονομική συζήτηση που τον αντέταξε στους οπαδούς των σοβιετικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων της δεκαετίας του 1960 - πρώτη έκδοση της περεστρόικα-, του δοκιμίου του για «Το σοσιαλισμό και τον άνθρωπο στην Κούβα» και των τελευταίων του λόγων, ιδιαίτερα εκείνου στο Αλγέρι το 1965, δείχνουν με σαφήνεια μια κριτική και προφητική διορατικότητα για τα προβλήματα της μεταβατικής κοινωνίας στην ΕΣΣΔ. Στο βιβλίο που άρχισε λίγο πριν πεθάνει και που παρέμεινε ανολοκλήρωτο, έγραφε: «Πολλές αναταράξεις περιμένουν την ανθρωπότητα πριν απελευθερωθεί οριστικά, αλλά -είμαστε πεπεισμένοι- αυτή δεν θα μπορέσει να γίνει χωρίς μια ριζική αλλαγή στρατηγικής από τις κύριες σοσιαλιστικές δυνάμεις. Η αλλαγή αυτή θα είναι άραγε το προϊόν της αναπόφευκτης πίεσης του ιμπεριαλισμού ή μήπως της εξέλιξης των μαζών σε αυτές τις χώρες ή ακόμα και ενός μείγματος παραγόντων; Η ιστορία θα μας το πει. Εμείς προσφέρουμε από την πλευρά μας ένα μικρό κόκκο άμμου με το φόβο μήπως η όλη επιχείρηση ξεπεράσει τις δυνάμεις μας»².

Γρήγορα συνειδητοποίησε τις δυσκολίες που κινδύνευε να γνωρίσει η Κούβα, δεδομένης της εξάρτησής της από το σοβιετικό «μεγάλο αδελφό».

Ήδη από την κατάληψη της εξουσίας είχε καταλάβει την ανάγκη ρήξης με τη μονοκαλλιέργεια της ζάχαρης, για να μειωθεί η εξάρτηση της χώρας και να επιχειρηθεί μια πιο αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη. Το βάρος που έθεσε στον εκβιομηχανισμό απαντούσε σε αυτή την βασική ανησυχία. Αλλά πολύ γρήγορα ο σιδερένιος νόμος της παγκόσμιας αγοράς έγινε αισθητός: η μείωση της παραγωγής ζαχαροκάλαμων -κύριο εξαγωγικό προϊόν- δεν επέτρεπε να εξασφαλιστούν οι εισαγωγές που ήταν απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας χωρίς ενεργειακούς πόρους και της οποίας τα εισοδήματα προέρχονταν κυρίως από αυτή τη μονοκαλλιέργεια που είχε επιβάλει η αποικιοκρατία το 19ο αιώνα. Έπρεπε να υπάρξει διόρθωση. «Θελήσαμε να επιταχύνουμε τον εκβιομηχανισμό. Ήταν ανοησία. Θελήσαμε να αντικαταστήσουμε όλες τις εισαγωγές και να κατασκευάσουμε τα τελικά προϊόντα χωρίς να δούμε τις τεράστιες επιπλοκές που υποθέτει η εισαγωγή ενδιάμεσων προϊόντων», θα πει ο Τσε στον

Εντουάρντο Γκαλεάνο³.

Το εμπόριο με την ΕΣΣΔ, και ιδιαίτερα οι παραδόσεις πετρελαίου μετά την πλήρη ρήξη με τις ΗΠΑ, θα μπορούσαν να εγγυηθούν τη σταθερότητα των συναλλαγών, καθώς και μια πραγματική εμπορική ισότητα μεταξύ μιας μικρής οικονομικά κυριαρχούμενης χώρας και μιας δύναμης που αναφερόταν στο σοσιαλισμό, που διέθετε πυρηνικό οπλοστάσιο και που είχε μόλις ξεκινήσει την κατάκτηση του διαστήματος.

Δεν χρειάστηκε πολύς καιρός στον Τσε - αντίθετα από άλλους κουβανούς ηγέτες- για να καταλάβει τους κινδύνους και το εύθραυστο των σχέσεων αυτών.

Μετάβαση και υπανάπτυξη

Πολύ γρήγορα οι αμφιβολίες του επικεντρώθηκαν στην εσωτερική πολιτική. Οι προτάσεις για εμπορευματικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις που πρότειναν οι σοβιετικοί οικονομολόγοι (ιδιαίτερα οι Λίμπερμαν και Τραπέζνικοφ) έγιναν αντικείμενο πολλών συζητήσεων, την ίδια στιγμή που το νησί αντιμετώπιζε ήδη την ανάγκη επανορισμού της στρατηγικής της ανάπτυξης.

Η μεγάλη οικονομική συζήτηση του 1963 με 1965 στο εσωτερικό του Υπουργείου Βιομηχανίας, και μετά μέσα στην κουβανέζικη ηγεσία, ήταν για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού και μετά ειδικότερα για τις συνθήκες της μετάβασης από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό, μέσα σε ένα νησί που υπόκειται στους εξαναγκασμούς της μονοκαλλιέργειας ζάχαρης, με την άμεση πίεση της διεθνούς αγοράς και που η ανάπτυξή του εμποδιζόταν από το εμπάργκο που του είχε επιβάλει η πρώτη παγκοσμίως οικονομική δύναμη.

Η αντίθεση αφορούσε το ρόλο του νόμου της αξίας στην περίοδο της μετάβασης, το βαθμό συγκεντροποίησης των επιχειρήσεων, το ρόλο των υλικών και ηθικών κινήτρων. Αυτοί που υπογράμιζαν τη σημασία του νόμου της αξίας απέδιδαν ένα κύριο βάρος στους μηχανισμούς της αγοράς μέσα στην σχεδιασμένη οικονομία, καθώς και στην ανάγκη να αποδοθεί πλατιά χρηματοδοτική αυτονομία στις επιχειρήσεις, τονίζοντας το ρόλο των χρηματικών κινήτρων για να αυξηθεί η παραγωγικότητα της εργασίας.

Ο Τσε και οι οπαδοί του έθεταν καταρχήν το βάρος στην ανάγκη μιας συγκεντροποιημένης διαχείρισης, μέσα στο πλαίσιο των ανισοτήτων της κουβανέζικης ανάπτυξης: αναπτυγμένο τηλεπικοινωνιακό και συγκοινωνιακό δίκτυο, αλλά δραματική έλλειψη στελεχών και ανάγκη δραστικού ελέγχου των πόρων, δεδομένου του εμπάργκο, του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης και

κυρίως της έλλειψης συναλλάγματος. Εκτιμούσε ότι η χρηματοδοτική αυτονομία των επιχειρήσεων κινδύνευε να θέσει σε αμφισβήτηση τις προτεραιότητες που αποφασίζονταν σε εθνικό επίπεδο, προς όφελος τομεακών επιλογών, και να αυξήσει την αυτονομία των διευθυντών στο χώρο των επενδύσεων και των μισθών, καθώς και να οδηγήσει σε μια ανισομερή και ανισόρροπη ανάπτυξη. Φοβόταν τις επιπτώσεις μιας οργάνωσης της εργασίας που θα στηριζόταν αποκλειστικά στα χρηματικά κίνητρα και στις κοινωνικές διαφοροποιήσεις που απορρέουν αναγκαστικά από αυτά. Προφητικά, έγραφε: *«Επανερχόμαστε στη θεωρία της αγοράς... Όλη η οργάνωση της αγοράς βασίζεται στο υλικό κίνητρο... και είναι οι διευθυντές που κάθε φορά κερδίζουν περισσότερα. Πρέπει να δούμε το τελευταίο σχέδιο της Ανατολικής Γερμανίας, τη σημασία που αποκτάει εκεί η διαχείριση του διευθυντή ή, καλύτερα, η αμοιβή της διαχείρισης του διευθυντή»⁴*. Είκοσι πέντε χρόνια αργότερα είδαμε τις συνέπειες, όταν εξεγέρθηκαν οι λαϊκές μάζες της Ανατολικής Γερμανίας, κουρασμένες από τον οικονομικό μαρασμό, από την έλλειψη πολιτικών ελευθεριών και από τα προνόμια των διεφθαρμένων ηγετών.

Εμπνεόμενος από την οξυμένη του αντιγραφειοκρατική ευαισθησία και καθοδηγούμενος από πολιτικές και κοινωνικές θεωρήσεις, ο Τσε τάχθηκε ενάντια στην προτεραιότητα των νομισματοεμπορευματικών σχέσεων στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είχε ποτέ την αυταπάτη της απότομης κατάργησής τους. Απέχοντας πολύ από την καρικατούρα στην οποία έχουν μεταβάλει τις θέσεις του, επέμενε στην ανάγκη ηθικών κινήτρων, που τα έβλεπε σαν συλλογικά κίνητρα στην εργασία, πράγμα που συνοδευόταν από μια μισθωτική πολιτική στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη των ειδικοτήσεων, με πιο σημαντικό *«την ορθή επιλογή του εργαλείου κινητοποίησης των μαζών»* χωρίς το οποίο ο σοσιαλισμός ήταν κατά τη γνώμη του καταδικασμένος σε αποτυχία. Η ισότητα των δικαιωμάτων και η κοινωνικοποίηση -ασφαλώς υπερβολική- της οικονομίας ήταν αποφασιστικά στοιχεία για τη λαϊκή αντίσταση: απέναντι στην εξωτερική επίθεση, ένας άλλος κόσμος φαινόταν να οικοδομείται και άξιζε τον κόπο να αγωνιστεί κανείς για αυτόν. Αλλά, διεκδικώντας το δικαίωμα λάθους, διευκρίνιζε πως, εάν οι αντιλήψεις του *«αποδεικνύονταν επικίνδυνο φρένο για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, θα έπρεπε να εξαχθούν τα συμπεράσματα και να επιλεγούν οι πιο δοκιμασμένοι δρόμοι μετάβασης (transitados)»⁵*.

Η ανάπτυξη της επαναστατικής συνείδησης και της εκπαίδευσης θα έπρεπε να συμβάλει στη

σφυρηλάτηση μιας κομμουνιστικής στάσης απέναντι στην εργασία (νά γιατί έδειχνε το παράδειγμα όχι από μαζοχισμό αλλά από αναγκαιότητα), «η διαμόρφωση του νέου ανθρώπου και η ανάπτυξη της τεχνικής» θα έπρεπε να κάνουν τη μετάβαση προς το σοσιαλισμό να αποφύγει το ξεστράτισμα. Οι σχέσεις μεταξύ σοσιαλισμού και ανθρώπου ήταν στο κέντρο των θεμάτων που τον απασχολούσαν, ο άνθρωπος σαν ουσιαστικός παράγοντας της επανάστασης, «ενεργός σε αυτό το περίεργο και συναρπαστικό δράμα που είναι η οικοδόμηση του σοσιαλισμού». Η εκπαίδευση και η συνείδηση θα ήταν στο επίκεντρο αυτής της πιο δίκαιης κοινωνίας. «Σε αυτή την περίοδο οικοδόμησης του σοσιαλισμού, μπορούμε να δούμε τη γέννηση του νέου ανθρώπου. Η εικόνα του δεν είναι ακόμα τελείως ξεκάθαρη, δεν θα μπορέσει ποτέ να είναι όσο η εξέλιξη αυτή είναι παράλληλη προς την ανάπτυξη νέων οικονομικών δομών... Είναι ο άνθρωπος του 21ου αιώνα που πρέπει να δημιουργήσουμε, έστω και αν ακόμα αυτό δεν είναι παρά μια υποκειμενική και μη συστηματική φιλοδοξία»⁶.

Έτσι, πέρα από τις σταλινικές παραμορφώσεις, οι αφετηρίες του Τσε ήταν ανθρωπιστικές και επαναστατικές. Αλλά είναι αλήθεια ότι έδινε υπερβολικά έμφαση στην οικονομική κριτική, στο βάρος των εμπορευματικών σχέσεων και ανεπαρκώς στον αστυνομικό και κατασταλτικό χαρακτήρα του σοβιετικού πολιτικού συστήματος. Αναμφισβήτητα εδώ βρίσκεται μία από τις ουσιαστικές αδυναμίες της σκέψης του. Ένας από τους βιογράφους του, ο Ρομπέρτο Μασάρι⁷, υπογραμμίζει (όπως και ο Κ.Σ.Κάρολ) τις αδυναμίες της σκέψης του Τσε, πράγμα που το μαρτυρούν ως το 1963 πολλοί από τους λόγους ή τα γραπτά του. Η αδυναμία αυτή πάει μαζί και με μια ορισμένη αφέλεια, αξιοσημείωτη στις κρίσεις του απέναντι στα στελέχη του παλιού PSP.

Μόνο το 1966, σχολιάζοντας το Εγχειρίδιο Πολιτικής Οικονομίας της ΕΣΣΔ, εμβαθύνει τη θεωρητική του σκέψη. Τότε γράφει: «Το τρομερό ιστορικό έγκλημα του Στάλιν» ήταν «ότι περιφρόνησε την κομμουνιστική εκπαίδευση και επέβαλε την απεριόριστη λατρεία της αυθεντίας»⁸.

Ενάντια στο δογματισμό

«Μια εξέγερση ενάντια στις ολιγαρχίες και ενάντια στα επαναστατικά δόγματα». Έτσι γιόρτασε στο ημερολόγιό του της Βολιβίας την επέτειο του κινήματος της 26ης Ιούλη. Επέκρινε με οξύτητα «το σχολαστικισμό που επιβράδυνε την ανάπτυξη της μαρξιστικής φιλοσοφίας και εμπόδισε συστηματικά τη μελέτη της περιόδου αυτής της

οποίας δεν έχουμε αναλύσει τα οικονομικά θεμέλια» (Ο σοσιαλισμός και ο άνθρωπος).

Η σύλληψή του για την πρωτοπορία, που καθοδηγείται από παραδειγματικούς ηγέτες, μαρτυράει μια κριτική αλλά ανολοκλήρωτη σκέψη για το ρόλο και τη θέση του κόμματος στις σχέσεις του με τις μαζικές οργανώσεις. Ειρωνευόταν: «Το Κόμμα ήδη αποφάσισε για εσένα και εσύ δεν έχεις παρά να το χωνέψεις»⁹. Και διακήρυξε: «Δεν πρέπει να δημιουργήσουμε μισθωτούς που να ακολουθούν την επίσημη σκέψη ούτε "υπότροφους" που ζουν με την προστασία του κρατικού προϋπολογισμού ασκώντας μια ελευθερία σε εισαγωγικά».

Αλλά δεν ανέλυε τις καταστρεπτικές επιπτώσεις του μοναδικού κόμματος/κόμματος-κράτους: η εμπειρία του από τα έξι χρόνια επί κεφαλής του κουβανέζικου κράτους ήταν πολύ σύντομη. Είχε σημαδευτεί από τον πόλεμο, την τεράστια σύγκρουση με την Ουάσιγκτον και από την ιδιομορφία της κουβανέζικης εμπειρίας. Στη Σιέρα Μαέστρα αντιτάχθηκε στην αστική πτέρυγα του κινήματος της 26ης του Ιούλη, που ταυτίστηκε με ένα δεξιό ρεύμα. Η ύπαρξη, ως το 1965, τριών ξέχωρων πολιτικών ρευμάτων (το Κ-26-Ι, το PSP και το Διευθυντήριο) αποδείχτηκε εμπόδιο για την ενότητα της Επανάστασης. Το μοναδικό Κόμμα συστάθηκε μόνο το 1975, τόσο δύσκολη ήταν η συγχώνευση. Στο πολεμικό κλίμα των πρώτων χρόνων της επανάστασης, το ουσιαστικό ήταν η αντίσταση. Ο πλουραλισμός αφέθηκε για αργότερα.

Αυτό δεν τον εμπόδισε να θέσει στην πράξη μια πολιτική σύλληψη βαθιά διαφορετική από αυτήν που εγκατέστησε η νέα εξουσία. Κατά την πρώτη Εθνική Σύσκεψη Παραγωγής το 1961, η διαφάνεια βασιλεύει: τα λάθη και οι υπεύθυνοί τους αναφέρονται δημοσίως. «Μόλις με υποδεχθήκατε με ζεστά χειροκροτήματα, αλλά δεν ξέρω αν είναι σαν καταναλωτή ή σαν συνένοχο. Νομίζω ότι είναι μάλλον σαν συνένοχο», δικηρύσσει μπροστά σε 3.500 στελέχη της κυβέρνησης.

Ήταν ο μόνος -και με πόσες επικρίσεις για αυτό!- που οργάνωσε, στην επιθεώρηση του υπουργείου βιομηχανίας, μια δημόσια και αντιφατική συζήτηση για το οικονομικό σύστημα της χώρας. Το υπουργείο ήταν εξάλλου καταφύγιο για αυτούς που απομακρύνονταν από τις θέσεις τους: έτσι ενέταξε τον τέως υπουργό επικοινωνιών, Ολτούσκι, που απομακρύνθηκε από την κυβέρνηση τον Ιούλιο του 1960. Το ανέκδοτο είναι ακόμα πιο σημαντικό επειδή ο Τσε είχε διεξάγει μια έντονη πολεμική ενάντια στον Ολτούσκι κατά τη διάρκεια της εξέγερσης. Μέλος της αριστεράς πτέρυγας του Κ-26-Ι, ο Ολτούσκι κρίθηκε υπερβολικά αντι-σοβιετικός, τη στιγμή που γινόταν η προσέγγιση με την ΕΣΣΔ. Ο Τσε με τον ίδιο τρόπο αρνήθηκε

να υποκύψει στις πιέσεις ενός συνδικαλιστή ηγέτη που απαιτούσε να απολυθεί ένας τραπεζοϋπάλληλος που κατηγορήθηκε ότι ήταν φιλο-μπατίστας: υπερασπίζοντας την εντιμότητα του τελευταίου ο Τσε κατάγγειλε το ξεκίνημα ενός κυνηγιού μαγισσών¹⁰.

Σε ένα ενδεικτικό κείμενο (*Un pecado de la revolucion*) ο Τσε θυμίζει τα λάθη που έκαναν κατά τη γνώμη του απέναντι στο Δεύτερο μέτωπο του Εσκαμπρέ που παραμερίστηκε στη διάρκεια της πορείας προς την Αβάνα, λάθη που εκτιμάει ότι ήταν η αιτία της αποχώρησης πολλών στελεχών. Οι αυτοκριτικές αυτές σκέψεις για τις εσωτικές σχέσεις πριν την κατάληψη της εξουσίας είναι οι μόνες που έχουν δημοσιευτεί ως τώρα.

Περισσότερο από κάθε άλλον ηγέτη του τρίτου κόσμου της εποχής, είχε συνείδηση των ελαττωμάτων του «*υπαρκτού σοσιαλισμού*». Αλλεργικός απέναντι στην κωδικοποιημένη γλώσσα των απαράττικ, δεν δίσταζε να κατακρίνει δημόσια και σκληρά: στο δημόσιο λόγο του στο Αλγέρι το 1965 (τελευταίος του επίσημος λόγος σαν κουβανός επίσημος) κατάγγειλε μπροστά στην αфро-ασιατική σύναξη την «*σιωπηρή συνενοχή*» της σοβιετικής ηγεσίας στην ιμπεριαλιστική εκμετάλλευση και στη διατήρηση της άνισης ανταλλαγής. Επίσης, επειδή είχε προαισθανθεί τις τεράστιες δυσκολίες στις οποίες θα προσέκρουε η οικοδόμηση του σοσιαλισμού σε ένα μόνο νησί, καθώς και την ανάγκη άλλων επαναστατικών νικών, για αυτό και λάνσαρε στο μήνυμά του στην Τριηπειρωτική το διάσημο σύνθημα «*Να δημιουργήσουμε δύο, τρία Βιετνάμ*»..., και για το οποίο επίσης έχει δοθεί μια γελοιογραφική εικόνα. Αηδιασμένος από «*τον πόλεμο βρισιών και τρικλοποδιών που δίνουν οι δύο μεγάλες δυνάμεις του σοσιαλιστικού στρατοπέδου*», φλεγόταν «*από την αγωνία αυτής της παράλογης στιγμής της ανθρωπότητας*» απέναντι «*στη βιετναμέζικη μοναξιά*». Με διορατικότητα, ο Τσε προχωρούσε πολύ πιο μπροστά από την ιστορική εξέλιξη προβλέποντας τους κινδύνους απομονωμένων εξεγέρσεων σε μια παγκόσμια σύνθεση τραγικά κυριαρχούμενη την εποχή του ψυχρού πολέμου από τον ιμπεριαλισμό και το σταλινισμό, ο θάνατος του δεύτερου όντας ήδη γραμμένος στην τροχιά του.

Ήδη από το 1962, ένα χρόνο μετά την επίσημη διακήρυξη του σοσιαλιστικού χαρακτήρα της κουβανέζικης επανάστασης και δύο χρόνια μετά τη δημιουργία προνομιακών σχέσεων με την ΕΣΣΔ, η κρίση των πυραύλων συγκλόνησε την εμπιστοσύνη του στη σταθερότητα της συμμαχίας και στη βιωσιμότητα της βοήθειας. Είχε αναλάβει να διαπραγματευτεί τη στρατιωτική στήριξη της Μόσχας απέναντι στις όλο και πιο συγκεκριμένες απειλές αμερικανικής επέμβασης, μετά την

αποτυχία της επιδρομής στον Κόλπο των Χοίρων το 1961. Η πρόταση να εγκατασταθούν πυρηνικοί πυραύλοι στην Κούβα -που η πρωτοβουλία της ανήκει στη Μόσχα- είχε σαν στόχο να αποθαρρύνει το Πεντάγωνο από την αρχή μια τέτοιας επίθεσης. Αλλά άλλαξε στην πράξη την ατομική ισορροπία. Η εγγύτητα με το αμερικάνικο έδαφος επιδείνωνε την πυρηνική απειλή καθιστώντας, σε περίπτωση σύγκρουσης, μια σοβιετική επίθεση πολύ πιο γρήγορη και μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της αμερικανικής αντίδρασης. Ο Κένεντυ απαίτησε την απόσυρση των πυραύλων, απειλώντας με θερμοπυρηνική σύγκρουση: ο κόσμος ήταν στο χείλος του πολέμου. Η σοβιετική κυβέρνηση δέχτηκε να αποσύρει τα επιθετικά όπλα.

Αλλά η απόσυρση των πυραύλων και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Κρουτσόφ και Κένεντυ έγιναν με τη γραφειοκρατική παράδοση της σοβιετικής διπλωματίας χωρίς να ζητήσουν καν τη γνώμη των Κουβανών, σε πλήρη περιφρόνηση της κουβανέζικης κυριαρχίας. Η έκπληξη και η οργή των Κουβανών ήταν πλήρεις και η κρίση του Οκτώβρη («*αυτές οι φωτεινές και θλιβερές μέρες*» που αναφέρει στο αποχαιρετιστήριο γράμμα του) έβαλε αναμφίβολα την πρώτη σφήνα στις σοβιετο-κουβανικές σχέσεις.

Η εξωτερική πολιτική της ΕΣΣΔ -ιδιαίτερα η φειδωλή υποστήριξη προς το βιετναμέζικο λαό- θα ενίσχυε την όλο και πιο κριτική του αντίληψη απέναντι στο σοσιαλιστικό στρατόπεδο.

Το μυστήριο της αναχώρησης

Πώς να κατανοηθεί η αναχώρησή του από την Κούβα; Με την πεποίθησή του ότι ήταν αδύνατη η ανάπτυξη μόνο στο νησί; Με την επιθυμία του να ξαναβρεθεί στα πεδία των μαχών; Με τη θέλησή του να σπάσει την κουβανέζικη εξάρτηση από την ΕΣΣΔ και μάλιστα σε συμφωνία με τον Φιντέλ; Αυτός ο καταμερισμός καθηκόντων μεταξύ του διαχειριστή πολιτικού και του εξεγερμένου μαχητή ήταν ίσως το αποτέλεσμα ενός συμβιβασμού. Αλλά ο καταμερισμός εργασίας αυτός δεν επαρκεί για να περιγράψει τις αστοχίες των διενέξεων πριν από την αναχώρησή του και δεν μας επιτρέπει να καταλάβουμε τη σειρά των επόμενων γεγονότων. Έχει άραγε συνείδηση ότι έχει όλο και λιγότερο θέση στο πολιτικό σύστημα που εγκαθιδρύεται; Οι απαιτήσεις του εξοργίζουν τους υπαλλήλους και τα ηγετικά στελέχη, ο τρόπος ζωής του είναι μια πρόκληση για την αναδυόμενη νομενκλατούρα, της οποίας την αναρμοδιότητα επικρίνει. Η έλλειψη στελεχών είναι καταστροφική για την οικονομική διαχείριση, αλλά ο ίδιος κατηγορεί και τον εαυτό του για τα λάθη που έγιναν: «*Είμαστε ένοχοι και πρέπει να το πούμε ειλικρινά. Η εργατική τάξη θέλει*

να μας καταδικάσει για όλα αυτά; Ας μας καταδικάσει, ας μας αντικαταστήσει, ας μας τουφεκίσει, ας κάνει ό,τι θέλει. Εδώ είναι το πρόβλημα»¹¹. Τα βάζει με τους συνδικαλιστές που η πλειοψηφία τους δεν έχει καμία μαζική βάση και που πιστεύουν ότι έχουν μόνο δικαιώματα και κανένα καθήκον. Υποστηρίζει: «Τη στιγμή αυτήν τα συνδικάτα θα μπορούσαν να μην υπάρχουν και να μεταβιβάσουν τις λειτουργίες τους στις επιτροπές δικαιοσύνης της εργασίας. Μόνο η συνδικαλιστική γραφειοκρατία δεν θα συμφωνούσε, γιατί θα έπρεπε να επιστρέψουν στην παραγωγή... Οι κύριοι ενδιαφερόμενοι απαντούν ότι εδώ και 18 χρόνια είναι συνδικαλιστές ηγέτες».

Επίσης καταγγέλλει πολύ νωρίς τη διαστροφή του ρόλου των Επιτροπών άμυνας της επανάστασης (CDR) που τις κατηγορεί ότι είναι φωλιά οππορτουνιστών. Θυμίζει στα μέλη της Ασφάλειας ότι «αντεπαναστάτης είναι κάποιος που παλεύει ενάντια στην επανάσταση, αλλά αυτός που χρησιμοποιεί την επιρροή του για να πετύχει ένα σπίτι και έπειτα για να πάρει δύο αυτοκίνητα, αυτός που παραβιάζει τα δελτία, που κατέχει ό,τι ο λαός δεν έχει, επίσης είναι αντεπαναστάτης»¹².

Η πρόσφατη βιογραφία του Πάκο Ιγνάσιο Τάμπο II απεικονίζει καλά την αυξανόμενη ένταση που δημιουργεί η απόκλιση ανάμεσα στην ένδεια οικονομικών και ανθρώπινων πόρων και στον επείγοντα χαρακτήρα της ανάπτυξης σε μια χώρα που της επιτίθενται. «Βρισκόμαστε σε μια δύσκολη στιγμή: δεν έχουμε την πολυτέλεια να τιμωρήσουμε τα λάθη, ίσως να μπορούσαμε να το κάνουμε σε ένα χρόνο. Ποιός θα απολύσει τον Υπουργό βιομηχανίας¹³ που υπέγραψε ένα πλάνο τον περασμένο Νοέμβριο προβλέποντας παραγωγή 10 εκατομμυρίων παπουτσιών και μερικές ακόμα τέτοιες ηλιθιότητες;»¹⁴. Μοιάζει να καταναλώνεται σε μια κουραστική πάλη και πολλαπλασιάζει τις κριτικές και αυτοκριτικές απέναντι σε μια λειτουργία που απαιτεί «μια υπεροπτική εκτέλεση, μη συζητημένες υποχρεώσεις. Στο τέλος παύεις να θεωρείς τους ανθρώπους σαν ανθρώπους και τους βλέπεις απλώς σαν στρατιώτες, σαν αριθμούς σε έναν πόλεμο που πρέπει να κερδηθεί. Η ένταση είναι τέτοια που δεν βλέπεις παρά το στόχο... και ξεχνάς σιγά σιγά την καθημερινή πραγματικότητα... Πρέπει να κάνουμε κάτι για να είναι αυτό το Υπουργείο κάπως πιο ανθρώπινο»¹⁵.

Ο Τσε μάχεται σε όλους τους τομείς: την ίδια ώρα που προωθεί τη βιομηχανική αναδιοργάνωση διεξάγει και πολεμικές σε θεωρητικό επίπεδο ψάχνοντας έναν άλλο σοσιαλισμό όλο και πιο πεπεισμένος για τη σοβιετική αποτυχία. Αλλά η οικονομική συζήτηση -στην οποία αυτό που διακυβεύεται είναι η στρατηγική της ανάπτυξης του νησιού- τελειώνει για τον Τσε με μια ήττα.

Φεύγει για ένα μακρύ ταξίδι. Ο πολύ κριτικός του λόγος απέναντι στη Μόσχα, που εκφωνεί στο Αλγέρι, είναι πολύ κακόδεκτος: πολλές μαρτυρίες το επιβεβαιώνουν¹⁶, και δεν θα δημοσιευτεί ολόκληρος στον κουβανέζικο τύπο. Ο ένας ακόλουθος της σοβιετικής πρεσβείας που σήμερα βρίσκεται σε εξορία (και θέλει να κρατήσει την ανωνυμία του) υποστηρίζει πως η σοβιετική κυβέρνηση έκανε γνωστό ότι θεωρούσε το λόγο αυτόν απαράδεκτο από μέρους ενός Κουβανού ηγέτη. Αφού τον υποδέχτηκε ο Φιντέλ Κάστρο στο αεροδρόμιο και μίλησε μαζί του για σχεδόν δύο ημέρες, ο Τσε δεν θα ξαναεμφανιστεί πλέον ποτέ δημόσια.

Ένα μήνα αργότερα, φεύγει παράνομα για το Κονγκό. Το ότι η Αφρική θεωρήθηκε από την Αβάνα σαν σημαντικό στοιχείο στη σύγκρουση μεταξύ τρίτου κόσμου και ιμπεριαλισμού σε αυτή τη δεκαετία του εξήντα δεν είναι αμφισβητήσιμο. Αλλά μπορούμε να αμφιβάλλουμε πως η συμμετοχή του Τσε ήταν και στο πρώτο σχέδιο: πέρα από τα διπλωματικά προβλήματα, η παρουσία του δεν μπορούσε παρά να δημιουργήσει δυσκολίες στους Αφρικάνους ηγέτες (εκ των οποίων ο Λωράν-Ντεζιρέ Καμπιλά) που δεν παρέλειψαν να το γνωστοποιήσουν. Όσο τολμηρή και να ήταν η κουβανέζικη εξωτερική πολιτική την εποχή εκείνη -και ήταν εξαιρετικά τολμηρή- δεν φαίνεται ότι η παρουσία του κύριου κουβανού ηγέτη μετά τον Φ.Κάστρο είχε προβλεφθεί. Σύμφωνα με τον Τάμπο, ο Τσε αναφέρει τον Φεβρουάριο του 1965 μπροστά στον Νάσερ την ενδεχόμενη συμμετοχή του στον κονγκολέζικο αγώνα και κατόπιν υποχωρεί μπροστά στα επιχειρήματα του Αιγύπτιου ηγέτη. Πώς να εξηγηθούν οι δισταγμοί και οι ανατροπές αυτές που τόσο λίγο συμβαδίζουν με την προσωπικότητά του;

Μερικούς μήνες παρουσίας τού αρκούσαν για να συλλάβει το εξωπραγματικό της επιχείρησης, δεδομένων των αδυναμιών των αφρικανικών απελευθερωτικών κινημάτων. Αποφασίζει να οργανώσει την υποχώρηση. Μια στάση που πάει ενάντια στις «αυτοκτονικές» του παρορμήσεις. Αντιτίθεται στην πρόσθετη αποστολή Κουβανών που προτείνει ο Φ.Κάστρο¹⁷. Ρεαλιστής και πραγματιστής, κρίνει την αποχώρηση αναπόφευκτη. Το ημερολόγιό του της Αφρικής (με τίτλο *Πέρασμα του επαναστατικού πολέμου: το Κονγκό*)¹⁸ δεν θα δημοσιευτεί παρά μόνο τμηματικά, τριάντα χρόνια αργότερα. Η αλληλογραφία του με τον Φιντέλ είναι άγνωστη.

Έμεινε πολλούς μήνες στην Πράγα «μέρος σίγουρο όπου πρέπει να αποφασίσει τί θέλει να κάνει»¹⁹. Η παρουσία του είναι παράνομη, γιατί δεν εμπιστεύεται πολύ τις τσέχικες μυστικές υπηρεσίες. Δεν ξέρουμε τίποτα για τους λόγους αυτής της

μακράς παραμονής ούτε για τις ανταλλαγές αλληλογραφίας με τον Φιντέλ. Επιστρέφει διακριτικά στην Κούβα και εκπαιδεύεται μερικούς μήνες παράνομα.

Πώς ετοιμάζεται η αναχώρηση στη Βολιβία στα τέλη του 1966; Πώς να εξηγηθεί ο ρόλος που αποδίδεται στο ΚΚ Βολιβίας, παρά τις σχέσεις που ήδη είναι σχέσεις διένεξης; Η συνάντηση του Τσε στην Κούβα το 1964 με τον ηγέτη μιας διάσπασης του ΚΚΒ που ευνοούσε την ένοπλη πάλη είχε ήδη προκαλέσει την οργή του γενικού γραμματέα Μάριο Μόνχε. Ο τελευταίος θα επιβάλει όρους αποκλεισμού απέναντι στις άλλες δυνάμεις της βολιβιανής αριστεράς πριν να εγκαταλείψει το αντάρτικο²⁰.

Πώς να εξηγηθούν οι ατέλειες, «η έλλειψη διαφάνειας και το διφορούμενο στοιχείο του σχεδίου», σύμφωνα με τον Τάμπο II, όταν ξέρουμε την αυστηρότητα και την απαιτητική λεπτομέρεια του Τσε στις προετοιμασίες; Ο Φρανσουά Μασπερό θα ανακαλύψει αργότερα ότι είναι το κύριο στήριγμα του εξωτερικού δικτύου, ο Ρεζίς Ντεμπρέ ταξιθεύει για να εντοπίσει και να μελετήσει τα μέρη: βαριά ευθύνη για έναν γάλλο φοιτητή που και η επιλογή του είχε αμφισβητηθεί.

Σύμφωνα με τον Τάμπο II, που αναφέρει μια έκθεση της CIA, η τελευταία πληροφορήθηκε ήδη από τα τέλη του 1966 τις ετοιμασίες του αντάρτικου²¹. Η ακολουθία των γεγονότων, η πρώιμη ανακάλυψη του εκπαιδευτικού στρατοπέδου που επέβαλε απρόβλεπτες συγκρούσεις, αρκούν άραγε για να δια φωτίσουν τη δραματική σειρά της εξέλιξης του αντάρτικου, καθώς και τη μοιραία του κατάληξη; Στο ερώτημα αυτό κανείς δεν μπορεί σήμερα να απαντήσει.

Παραμορφωμένος, μουμιοποιημένος, ο Τσε επιβιώνει. Μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, στα ερείπια των επαναστάσεων του εικοστού αιώνα. Νικητής και ηττημένος. Από πού έρχεται η δύναμη του μηνύματος; Άνθρωπος με πεποιθήσεις, πολεμικός αρχηγός και ατυχής ποιητής, εξεγερμένος και στρατευμένος, υπουργός και μετά αντάρτης. Ενσαρκώνει την περιφρόνηση της εξουσίας, αποκαθιστά την πολιτική. Δεν υπήρξε ούτε θα υπάρξει γκεβαρικό μοντέλο οικοδόμησης του σοσιαλισμού. Αλλά η αναζήτηση ενός άλλου τρόπου κοινωνικής οργάνωσης, στην υπηρεσία «*de los de abajo*» (των από κάτω) και όχι «*de los de arriba*» (των από πάνω) όπως το λένε σήμερα στη Λατινική Αμερική. Φορέας μιας ηθικής αντίληψης για την εξουσία, πολιτικός ηγέτης νέου τύπου που έθετε σε συμφωνία τις πράξεις με τα λόγια του, άγιος επικριτής των παραστρατημένων σοσιαλισμών, η επικαιρότητά του οφείλεται σε αυτό το μείγμα ανθρωπισμού και ακεραιότητας. «Ο

Γκεβάρα ήρθε, η μασκαράτα τέλειωσε», φώναζαν ήδη οι διαδηλωτές στο Μοντεβίδεο το 1961.

Janette Habel

Inprecor, Ιούλης 1997

Σημειώσεις

1. Paco Ignacio Taibo II *Ernesto Guevara tambien conocido como el Che*, Ed. Planeta, Madrid 1996.
2. Ανέκδοτο κείμενο: Χειρόγραφο του Carlos Tablada.
3. Αναφέρεται από τον Paco Ignacio Taibo II, σελ. 424. Η πολιτική αυτή της «υποκατάστασης των εισαγωγών» υποστηριζόταν τότε για την Λατινική Αμερική από την CEPAL (Επιτροπή ΟΗΕ για τη Λατινική Αμερική).
4. Ernesto Che Guevara *Ecrits d'un revolutionnaire*, Ed. La Breche, Paris 198.
5. Ernesto Guevara, *A propos du systeme budgetaire de financement*, Ed. Maspero Oeuvres III 1968.
6. E. Guevara *Textes Politiques. Le socialisme et l'homme a Cuba*, Ed. Maspero 1965-1968.
7. R. Massari *Che Guevara pensiero e politica dell'utopia*, Ed. Associate 1987 Roma.
8. Σχόλια στο «Εγχειρίδιο Πολιτικής Οικονομίας της ΕΣΣΔ». Ανέκδοτο κείμενο, 1966. Αναφέρεται από τους Tercer Milenio, Juan Antonio Blanco, p.83. La Havana 1995.
9. Ανέκδοτο κείμενο. Πηγή: χειρόγραφο του C. Tablada.
10. Βλ. τη διήγηση του Paco Ignacio Taibo II. Op.cit.
11. Ibid. σελ. 445.
12. E. Che Guevara *Texte inedits. Oeuvres VI*. Ed Maspero 1972. *L'influence de la revolution cubaine en Amerique latine*, σελ. 149.
13. Ο ίδιος.
14. Ibid. σελ. 451.
15. Ibid. σελ. 435.
16. Ο Ραούλ Ρόα τηλεφωνάει στον Τσε μόλις γύρισε στην Αβάνα (τον Μάρτιο του 1965), για να του ζητήσει να δεχτεί τους Χούμπερμαν και Σουήζι, και τον συγχάιρει για το λόγο που εκφώνησε. Απάντηση του Τσε: «*Eres uno de los pocos comemierdas a quien le gusto ese discurso*» [=«είσαι ένας από τους λίγους αυλικούς που τους άρεσε αυτός ο λόγος»] (προφορική μαρτυρία, Παρίσι 1997).
17. Αποσπάσματα από το ημερολόγιο του Ερνέστο Τσε Γκεβάρα. *L'annee ou nous n'etions nulle part*. P.I. Taibo II, Froilan Escobar, F. Guerra, Ed. Metallie. Paris 1995.
18. Τίτλος που αποτελεί στην πράξη το δεύτερο τόμο του *Passages de la guerre revolutionnaire* (Cuba).
19. Σύμφωνα με έναν πράκτορα των κουβανέζικων μυστικών υπηρεσιών στο Paco Ignacio Taibo II. Op.cit.
20. Ibid. σελ. 614.
21. Ibid. σελ. 635.

Τσε , ο επαναστάτης πρότυπο

του
Δ.-Α.Αντωνιάδη

*«Δεν είναι επειδή έπεσες νωρίς που γίνηκε το
φως σου δυνατότερο»*

**Με αφορμή το άρθρο του Ι.Πρετεντέρη που
δημοσιεύτηκε στο «Βήμα της Κυριακής»**

Με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 30 χρόνων από τη δολοφονία του επαναστάτη-γιατρού-συγγραφέα-υπουργού, αλλά προπαντός, ανθρώπου, Ερνέστο Τσε Γκεβάρα, παρατήρησα έναν όγκο αφιερωμάτων προς χάριν του. Πολλά από αυτά, δυστυχώς, προσπάθησαν όχι να αποδώσουν τιμή σε αυτόν, αλλά να αναλύσουν το φαινόμενο της «γκεβαρομανίας», όπως την αποκαλούν -ή πιο σοφά «γκεβαρισμού»-, που διακατέχει όλον τον κόσμο. Πολλοί από αυτούς, και ο κύριος Πρετεντέρης μαζί τους, προσπάθησαν να το αναλύσουν μέσα από μια δικιά τους παρουσίαση της φυσιογνωμίας του Τσε. Μια μέθοδος χωρίς επιστημονική και λογική βάση. Αφού τον ονόμασαν «ρομαντικό», «ενθουσιώδη», «ονειροπόλο», «πρεσβευτή της αγνής αγάπης» και, αφού καταδίκασαν όλα αυτά (τον έρωτα, τον ρομαντισμό, την ελπίδα), έβγαλαν το συμπέρασμα ότι ο Τσε Γκεβάρα ήταν ένας άνθρωπος ανίκανος, αποτυχημένος, ηττημένος, φυγόπονος, που μέσα από τον ενθουσιασμό μιας επανάστασης μπόρεσε και επιβίωσε.

Με τα λεγόμενά τους οι δημοσιογράφοι αυτοί αποδεικνύουν ότι έχουν άγνοια και -με συγχωρείτε πολύ αν λαϊκίζω- πλήρη μεσάνυχτα όσον αφορά

τη ζωή του Ερνέστο Γκεβάρα. Φαίνεται ότι ξέχασαν ή δεν γνώρισαν ποτέ το μεγαλοφυή αντάρτη, με τη στρατιωτική, κοφτερή σκέψη (μάχη της Σάντα Κλάρα, μάχη στον Κόλπο των Χοίρων). Φαίνεται ότι ξέχασαν την, όχι αποτυχημένη, αλλά καταπληκτική του πολιτική πορεία (σύστημα χρηματοδότησης, διάλυση του γραφειοκρατικού μηχανισμού, κ.ά.) σε μια εποχή που η κρατική μηχανή ήταν τελείως ανύπαρκτη και σε μια εποχή μεγάλων προβλημάτων της Κούβας -εμπάργκο των ΗΠΑ-. Φαίνεται ότι ξέχασαν το μεγάλο και βαρυσήμαντο συγγραφικό του έργο, τον ξεκάθαρο και ειλικρινή πολιτικό του λόγο (πράγμα σπάνιο στην εποχή μας), τη φιλαλληλία του και τον ορθόδοξο και αγνό μαρξισμό του.

Μια εφημερίδα με μια από τις μεγαλύτερες πωλήσεις στην Αμερική είχε γράψει: «Ο Φιντέλ είναι η καρδιά και η ψυχή της επανάστασης. Ο Ραούλ είναι η γροθιά που κρατά τη λεπίδα της επανάστασης. Ο Γκεβάρα είναι το μυαλό της επανάστασης, είναι το πιο επικίνδυνο μέλος της τριανδρίας». Αυτό, κατά την ταπεινή μου γνώμη, είναι αντίθετο από το «έχει τη θεϊκή ηλιθιότητα του ήρωα» που διατυπώθηκε στο άρθρο του κυρίου Πρετεντέρη.

Λυπηρό συμπέρασμα 1: Ο Τσε παρουσιάστηκε μονόπλευρα. Μια από τις μεγαλύτερες αρετές του Τσε ήταν ότι είχε τη δυνατότητα να συνδυάζει τέλεια και ισορροπημένα τη θεωρία με την πράξη και, για αυτό, έδωσε και την ίδια του τη ζωή. Αντίθετα, οι εν λόγω δημοσιογράφοι παρουσίασαν

μόνο την ανθρώπινη πλευρά αυτού του μεγάλου επαναστάτη. Αλλά και πάλι με παρεξενεύει αφάνταστα το ότι, αντί αυτή η προσωπικότητα να υμνηθεί και να παρουσιαστεί ως πρότυπο σε μια κοινωνία αποπροσανατολισμένη και ειδικά σε μια νεολαία που ψάχνει απεγνωσμένα για πρότυπα, για να στηριχθεί σε αυτά, μέσα σε μια κοινωνία που διακατέχεται από ένα κλίμα διάβρωσης και αμοραλισμού, αυτοί οι δημοσιογράφοι παρουσίασαν τις αγνές αρετές του Ερνέστο Γκεβάρα ως ξεπερασμένες, ηττημένες, ουτοπικές. Αν η αγάπη για το συνάνθρωπο και η αδιάκοπη ελπίδα για μια καλύτερη κοινωνία, ο αξιότιμος κύριος Πρετεντέρης τα θεωρεί ουτοπίες και ξεπερασμένες αξίες, τότε καταλαβαίνω απόλυτα το περιεχόμενο του άρθρου του.

Ο κύριος Πρετεντέρης ενοχλήθηκε και από κάτι άλλο. Ενοχλήθηκε από τις αφίσσες, τα μπλουζάκια και τις κονκάρδες, τα οποία κερδοσκοπικές εταιρείες παράγουν. Εύλογα τίθεται μια μεγάλη απορία. Και τί θέλει ο κάθε κύριος Πρετεντέρης να φοράμε και να κρεμάμε υπερήφανα στους τοίχους των δωματίων μας; Μήπως θέλει να έχουμε αφίσες με πρότυπα καταναλωτικής κοινωνίας, που εσείς θεωρείτε μη-ξεπερασμένα; Μήπως την αφίσα του Transporting ή μήπως τη φωτογραφία του ίδιου δημοσιογράφου με ένα πούρο στο στόμα, που κατά τύχη έπεσε στην αντίληψή μου στο εξώφυλλο ενός περιοδικού «ποικίλης ύλης»; Ίσως ο κύριος Πρετεντέρης δεν ξέρει ότι αυτό το πούρο αξίζει όσο το ημερομίσθιο ενός εργάτη που δουλεύει μέσα στις κάκιστες συνθήκες εργασίας. Ίσως δεν ξέρει ότι, εκτός από μια μειοψηφία νέων που υμνούν τον Τσε λόγω μόδας, υπάρχει μια τεράστια πλειοψηφία που έχει ως πρότυπο τον Τσε Γκεβάρα όχι επειδή «έτσι» αλλά επειδή, μετά από μελέτη της ζωής του και των συγγραμμάτων του, συνειδητοποίησαν ότι τους εκφράζει απόλυτα, ότι διακήρυξε ακριβώς αυτά που θέλουν να πουν και που κάποιοι δεν τους αφήνουν. Ίσως δεν ξέρει ότι το όνομα του Τσε δεν βρέθηκε μόνο σε μύρα και καφέ, αλλά και στα συνθήματα του γαλλικού Μάη, στην Πλατεία της Πράγας και στην εξεγερμένη Τσιάπας του Μεξικού, στις κινητοποιήσεις των φοιτητών στην Αθήνα το 1991.

Λυπηρό συμπέρασμα 2. Το άρθρο του δημοσιογράφου όχι μόνο μπορεί να χαρακτηριστεί αποπροσανατολιστικό, αλλά και ολότελα ψευδές, αφού με το να παρουσιάζει μεμονωμένα και επιλεκτικά κάποια πράγματα διαστρεβλώνει έτσι την αλήθεια.

Παρακολούθησα μια έντονη κριτική ενάντια στην πρώην Σοβιετική Δημοκρατία και εναντίον του Φιντέλ Κάστρο -το αν είναι σωστή ή όχι μπορεί να ενταχθεί σε ένα άλλο άρθρο. Αλλά ούτε μια

νύξη για τη στάση που κράτησαν οι ΗΠΑ απέναντι στον Τσε. Να θυμίσω τις στρατιές Αμερικάνων κομμάντο στη Βολιβία με μοναδικό σκοπό τη δολοφονία του Τσε και τα φορτία με όπλα που έφτασαν στη Βολιβία για να βοηθήσουν τον πόλεμο εναντίον του. Ξεχνάνε την απόλυτα «δημοκρατική» στάση των ΗΠΑ με το εμπάργκο που ισχύει μέχρι τα χρόνια μας στην Κούβα, με σκοπό να αφαιρέσει έτσι το δικαίωμα από το λαό της Κούβας να αποφασίζει, με εκλογές ή επανάσταση, τη μορφή διακυβέρνησης που θέλει να έχει.

Λυπηρό συμπέρασμα 3. Το άρθρο και σε αυτό το σημείο παρουσιάζεται μονόπλευρα, χωρίς σφαιρική και πολυδιάστατη άποψη. Όσο για το αίμα που ο ίδιος προκάλεσε, μαζί και το δικό του, ο Τσε τους έχει απαντήσει: «Δεν πολεμάμε από ευχαρίστηση, δεν χωράει γλέντι γύρω από το σώμα του νεκρού. Η επανάσταση είναι δυστυχώς το μοναδικό και αναγκαίο στάδιο για την απελευθέρωση του καταπιεσμένου».

Γιατί δε νομίζω ότι η Ελλάδα θα ήταν ελεύθερη τώρα αν μερικοί άνθρωποι -τότε τους έλεγαν τρελούς και ουτοπιστές- δεν αποφάσιζαν να επαναστατήσουν ενάντια στους καταπιεστές τους. Ούτε η αριστοκρατία θα έφευγε χωρίς τη γαλλική επανάσταση. Αν ο Τσε είχε τη μαγική ηλιθιότητα ενός ήρωα, ο εν λόγω δημοσιογράφος έχει την εξωφρενική ηλιθιότητα ενός κακού δημοσιογράφου.

Αναμφισβήτητα ο Ερνέστο Γκεβάρα ήταν μια από τις ηρωικότερες μορφές της ιστορίας μας. Και αυτό, διότι ο Τσε δεν ήταν μόνο ένας ηρωικός μαχητής, αλλά και ένας επαναστάτης-στοχαστής με ένα πολιτικό και ηθικό πρόγραμμα που διακατέχεται από τις πιο δημοκρατικές και ανθρωπιστικές αξίες, αξίες που θυσιάστηκε για αυτές. Ο Τσε ήταν ο άνθρωπος των αρετών, ο άνθρωπος της αυτοθυσίας, ο γενναίος, ο μη-γραφειοκράτης, ο οραματιστής, ο διεθνιστής. Αυτός ο άνθρωπος είναι ξεπερασμένος και πεθαμένος για μερικούς. Ίσως τα συμφέροντα μερικών να είναι αντίθετα από τα συμφέροντα που ο Τσε διακήρυττε. Ίσως μας θέλουν άτομα άβουλα, χωρίς αισθήματα, χωρίς ελπίδες και οράματα.

Ο Ερνέστο Γκεβάρα ντε λα Σέρνα πέθανε. Οι ιδέες του όμως δεν πέθαναν, δεν ηττήθηκαν. Έζησαν, άντεξαν και αντέχουν ακόμα. Για εμάς τους απλούς ανθρώπους, ο Τσε είναι ο άνθρωπος που μας δείχνει το δρόμο για έναν κόσμο καλύτερο. Όσο για τον κύριο Πρετεντέρη μπορεί να γράφει ό,τι θέλει. Ο κομαντάντε Γκεβάρα υποστήριζε αυτό του το δικαίωμα...

Hasta la victoria siempre!

Αντωνιάδης Δημήτρης-Λέων

Σπάρτακος

No 49 - Νοέμβρης 1997 - ISSN: 1106 1790 - Δραχμές 500

